

Vipavski glas

št. 64

letnik XVIII

marec 2003

MOJA PESEM

*Moja pesem ne utira
novih, drznih si poti;
stvarstvo božje v vseh odtenkih
njenim strunam govori.
Ne potaplja se v globine
in ne sili v visočine.
Skozi srečo in gorje
pesem moja eno išče:
pot v človekovo svetišče,
ki mu pravimo
srce.*

Ljubka Šorli

“Življenje je skrivnost vsakega bitja; tako čudovito je, da ga je mogoče vselej ljubiti!”

Našim skrbnim mamam in ženam iskreno čestitamo za njihov praznik.

*Vsem našim bralcem želimo vesele in doživete velikonočne praznike in veliko upanja
v dobro.*

Uredniški odbor

Naslovnica

Foto: Oton Naglost

PRAZNIK SLOVENSKE KULTURE 2003

Ta dan smo v Vipavi počastili z bogatim in pestrim kulturnim programom. Slavnostni govornik je bil g. Franc Černigoj.

PRAZNIK ŽIVLJENJA SAMEGA

Govoriti o **kulturi** pred **dnevom kulture** ali celo na sam osmi februar...

Ali niso v tovrstnih govorih izrečene besede dostikrat le besede zaradi besed? Ker se tako spodobi? Kaj lahko novega povem v tej domeni? Le drobce tistega, kar je bilo že tolikokrat povedano v vseh teh desetletjih, kar imamo Slovenci poseben dan, posvečen kulturi, da te čudno obide od visokih besed in večnega jamranja. In zakaj naj na ta dan o kulturi govorimo prav ljudje, ki se tako ali drugače javno ukvarjamo s kulturo v ožjem pomenu besede – bodisi z besedno, glasbeno, likovno ali katero drugo umetnostjo? Ali imamo kulturo v zakupu? Zakaj ne bi o njej spregovoril Kdorkoli? Janez Tainta... Mica Zgrape... Marjanca Spodklanca... Ali Frënce Gidlju z Gore – *tisti wčitl, ki huodi wkuli, se pogovarje z ldmi jn zapisava, kar mu povejo...*

In kot tisti Frënce sem privolil, da na predvečer dneva kulture povem káko svoje spoznanje, kar pa seveda ni nekaj, česar morda še niste slišali ali sami spoznali.

Jutri pa je praznik, zato naj bodo tudi moje besede spletene v praznične kite...

Najprej, vedno znova se sprašujem, kako da imamo prav Slovenci poseben dan, posvečen kulturi? In zaživi v meni prizor, ko smrtno ranjenemu komandantu slovenske partizanske vojske, Stanetu Rozmanu, odpnejo vojaški suknjič, iz notranjega žepa, na srčni strani, pa potegnejo s srčno krvjo prepojene Prešernove poezije. In pomislim, poglej, slovenske partizanske brigade so se imenovalle po velikanih naše Besede, ne morda po velikanih drugih poganjkov narodovega duha – ne, po Prešernu, Cankarju, Kosovelu in Gregorčiču so jih poimenovali...

Tudi zaradi teh dejstev verjamem, da so ob koncu tiste strašne zadnje vojskine zime, ko se je kot vstajenje iz smrti oglašala prelestna pijana pomlad leta petinštiridesetega, Josip Vidmar in tudi takratni partizanski politični vrh iskreno verjeli, da smo Slovenci preživeli tudi s pomočjo kulture v ožjem pomenu besede – s pomočjo umetnosti, predvsem skozi **Besedo**. In so daljnovidno rekli: postavimo ji spomenik, ki ne bo iz kamna, brona, železa ali lesa – zakaj kamen lahko razbijejo, bron in železo lahko pretopijo, les sežgejo, ne, posvetimo ji en dan v letu, dajmo ji vsaj navidezno javno družbeno veljavo; naredimo tako, da bodo morali nanjo misliti tudi povzpelniki vseh vrst, ki narodov blagor in družbeni ter nacionalni napredek razumejo predvsem kot rast svoje lastne kariere. Pozabljeni bodo največji prazniki, zamolčana najveličastnejša dejanja v zgodovini naroda, nihče pa si ne bo drznil ukiniti **praznika kulture**. In Prešeren je zagotovo tista nesporna osebnost, ki jo priznavamo vsi Slovenci, in zato bo dan, ko je sklenil svojo zemeljsko in ustvarjalno pot, **pravšnji kot spomenik NJI**, ki jo vedno znova in znova božja iskra vzbuja v nas. Naj ji nosijo rože k nogam vsaj en dan v letu, pa čeprav jih burja že drugi dan pomete, kot pomete cvetje z ozaljšanih grobov dan po vseh svetih.

Mogoče sem malo zašel. To, kar zdaj razpredam, pravzaprav ni tisto, kar sem hotel najprej povedati. Še zdaleč ni v moji naravi, da bi se postavljaj v pozo vzvišenega, večno užaljenega kulturnika, v katerem je zgražanje nad tem, kako družba mačehovsko ravna s kulturo in kulturniki, postalo že del njegovega značaja.

Ne, hotel sem povedati, kar se mi zdi, da sem spoznal: Izjemno dosti ljudi, v današnjem času morda celo več kot v prejšnjih, doživlja življenje, svet in sebe v njem na nek poseben način, ki bi mu ohlapno lahko rekli tudi **kultura**. Ne, bolje bi bilo morda reči, da kulturo iz dneva v dan podzavestno in tudi zavestno živimo.

Ljudje množično iščemo sami sebe v največji in absolutni umetnici, ki jo lahko občutimo tudi kot Boga – v Naravi. Kaj pa so drugega naša množična romanja v gore, namerna in nenamerna zgubljanja v divjini, v gozdovih, v naših dušah...

Celo naši vsakdanji begi v bližnje gmajne; kaj pa je drugega razraščajoča se sla po letenju, po ekstremnih spuščanjih v brezna, v globine sveta, voda in neba...

Iskanja, sama iskanja so to, noter vase in izven sebe; iskanja sebe samega v stvarstvu, iskanja tiste **večne skrivnosti**, ki se posameznikom razkriva na različne načine – nekdo jo najde kot mimogrede, drugi mukoma in skozi preizkušnje; tretji gre mimo in je ne spozna, drži jo v roki, skrivnost skrivnostno, in tegf ne ve... Zagotovo pa jo vsak najde, če to ve ali ne.

Ste morda že kdaj zaznali na obrazu in v očeh ljudi, na katere ste naključno naleteli, pa četudi na čisto navadnem sprehodu, neko posebno luč, da, celo blaženost, ko so zrl v požar večerne zimske zarje... Ali pa v drobno cvetko v golih skalah; ali v razkošje barv na junijskem travniku. V metulje nad njim... Ko so zrl v **Lepoto!**

Se je že zganilo noter v vas, ste začutili, da vas nekaj jemlje vase, globoko noter v gozdu, med drevjem, med travami, v vetru, v vodi... Ste začutili, ne – ste spoznali, da ste del vesoljnega stvarstva...

Se vam je to zgodilo na koncertu, med pršenjem, valovanjem, bučanjem in ihtenjem glasbe, pred platnom velikega slikarja ali kipom silnega kiparja... Ali celo ob branju drobne pesmi?

Ko se kaj takega zgane v nas, se v nas zgane božje – tisto, kar je Bog vsadil v nas po svoji podobi: **zmožnost ustvarjanja in doživljanja stvarstva...**

Dobro se še spomnim: Pred nekaj leti sem peljal šolske otroke v Ljubljano, v Moderno galerijo. Prehod od platen naših impresionistov, prek slik in kipov Piona, Kralja do modernih likovnih iskanj, ko je bil kot umetniški predmet razstavljen kos torte, sem dojel šele, ko smo galerijo zapustili in smo šli skozi z grafiti popisan podhod v Tivoli. Tistikrat sem vse okrog sebe občutil kot umetnost

–
drevesa z golimi vejami, vtisnjenimi v modrino neba;
okrasno grmičje, prekrito z zmrznjenim snegom;
zvonki smeh in glasne besede otrok;
mimoidoče in sebe samega v vsem tem...

Od tu pa ni več daleč do spoznanja, ki sem ga nekoč že zapisal v eni svojih pesmi, ne da bi vedel, kaj pišem:

Vse je pesem
prav vse
čeprav nočeš

Ko ti zapoje
varuj se
ko ti zapoje

Si ali nisi
ne veš

Ta kri podivjana...

To, vidite, sem spoznal: Kultura je iskanje samega sebe. Je zavestno in podzavestno doživljanje stvarstva. Je zvenenje naših strun, vpetih skoznas v stvarstvo.
Kultura je življenje samo.

In, prosim, dovolite mi, naj spregovorim še skozi eno svojih pesmi, ki mi je bogvezakaj blizu in bi morebiti sodila h kraju vseh izrečenih misli...

*Daleč daleč noter v gozdu, globoko med drevjem,
živi globoka jama.*

Globoko v jami, prav na dnu, jamska roža rase.

V črni temi, sama, sama zase.

*Globoko v visokem nebu, v globini skalnih gora,
nebesna roža rase.*

V sinji temi, sama, sama zase.

*V živem morju, globoko v središču sveta,
morska roža rase.*

V temi iz vode, sama, sama zase.

Noter v srcu je brezno brez dna.

Tam srčni rak klešče brusi.

V temi sredi srca.

Najgloblja je srčna tema...

Samo to sem vam imel povedati – na dan največjega med prazniki – na dan praznika življenja samega...

Franc Černigoj

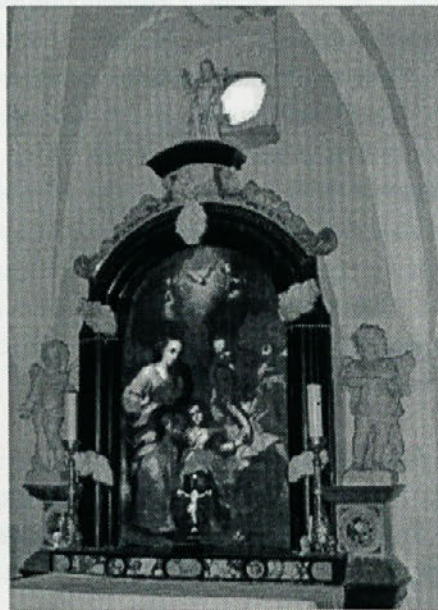
Slovenski jezik je izredno gibek, je kakor testo. V roke pa ga mora vzeti le tisti, ki mu je Bog dal pesniškega zanosa z velikim spoštovanjem do onega, ki je besedo zapisal, posebno če gre za staro bukvo, in še posebno, če je to bukvo narekoval sam Bog. Čutim in slutim, da bomo prevajalci Svetega pisma čez kaki dve leti v izložbe slovenskih knjigarn postavili (morda) najboljši prevo Svetega pisma v Evropi! Slovenija bo tudi s svojim prevodom Svetega pisma stopala v Evropo!

(Otmar Črnilogar v Novi reviji, april 1994)

CERKEV SV. JOŽEFA NA POKOPALIŠČU V VIPAVI

V Vipavi je poleg župnijske cerkve svetega Štefana tudi cerkev svetega Jožefa. Leži nedaleč proč od župnijske cerkve, na pokopališču ob magistralni cesti Vipava - Nova Gorica, skoraj izven Vipave.

Cerkev je dal postaviti dekan Štekar leta 1819, ker se je pojavila potreba po mašah na pokopališču. Takrat maše izven sakralnega prostora namreč niso bile dovoljene.

Cerkev je bila leta 1947 nacionalizirana - po predlogi listine iz začetka 20. stoletja, ko naj bi avstro-ogrska monarhija nacionalizirala cerkev in celotno pokopališče. Cerkev so tedaj zaprli, uporabljali so jo za shranjevanje vencev, zato je vsa oprema začela propadati.

Vipavski dekan Franc Pivk je leta 1975 na občini s pomočjo originalne listine dokazal, da Avstro-ogrska ni nacionalizirala cerkve. Počasi je prešla cerkev zopet v cerkveno last in s tem so bile dane možnosti, da stečejo obnovitvena dela. Cerkev je bila v zelo slabem stanju, streha je zamakala, oltar je bil uničen, slika z oltarja pa je bila tik pred tem da razpade.

Cerkev so obnovili in uredili. Dekan Franc Pivk pa je poskrbel tudi za restavracijo slike Sveta družina, ki je na oltarju. Slika, ki prikazuje Sveto družino, je iz 17. stoletja. Izdelana naj bi bila v pomožni delavnici v Vidmu, kjer je bila podružnica beneške šole. Restavracijo slike je opravil Izidor Mole leta 1975 v času, ko je potekala obnova cerkve.

V preprosti cerkveni ladji sta v ospredju nagrobnika vipavskima dekanoma Juriju Grabrijanu in Matiji Erjavcu.

Cerkev je na novo opremljena in služi predvsem za bogoslužje ob pogrebi. Odprta je na praznik vseh svetih (1. november) in ob pogrebi. Maša na pokopališču pa je tudi na vernih duš dan (2. november).

Ključ hranijo v vipavskem župnišču, na Beblerjevi ulici 1.

Marija Čipič

Nekaj tehničnih podrobnosti o pokopališki cerkvi sv. Jožefa nam je predstavil *Božidar Premrl*:

Portal v glavni fasadi, pod lopo. Sestavljajo ga prag, dva pokončnika, preklada, ki je na obeh krajih nekoliko podaljšana z dodatnima kosoma, in karnisa z zobčastim nizom.

Bel apnenec, obdelan s krempačem.

Mere portala: višina: 6 cm (prag) + 216 cm (pokončnik) + 16,5 cm (preklada) + 15 cm (karnisa) x širina: 161 cm / 188 cm (karnisa); mere pokončnikov: 216 cm x 16 cm x 23,5 cm; mere preklade: 16,5 cm x 139 cm + 11 cm + 10 cm x 24 cm.

Na prekladi portala je vrezan napis (trikotni vrez):

OPVS PRAESENS IN SVFFRAGIVM SVIS, ET PRO VALETVDINE
18 EREXIT VICINITAS SVB = VRBIS VIPPACENSIS . 21

Prevod g. Otmarja Čmilogarja:

Pričujoče delo je zgradila soseska Vipavskega Trga v priprošnjo svojcem in za zdravje /leta/ 1821.

Opis napisa:

Ligature: RAE, RE, RB; ligature, nastale zaradi stika serifov: IN, IVM, VI, ET; enici sta krepkejši, posebno oblikovani in imata tenko poševno prečko.

Mere napisnega polja (med vodoravnima dletenima roboma): 13 cm x 139 cm.

Višina črk: 1. vrstica: 4 cm in 5,8 cm; 2. vrstica: 4 cm in 5,3 - 5,5 cm.

OBNOVLJENA EGIPČANSKA KRSTA Z MUMIJO

V Narodnem muzeju Slovenije so 4.2.2003 v počastitev slovenskega kulturnega praznika predstavili na novo konservirano in restavrirano egipčansko krsto z mumijo. To je ena najdragocenejših muzealij v Narodnem muzeju v Ljubljani. Ta edinstveni primerek je leta 1846 podaril tedanjemu Deželnemu muzeju naš rojak Anton pl. Lavrin, ki je bil sredi 19. stoletja avstrijski generalni konzul v Egiptu.

Pokojnik v krsti je bil svečenik Amonovega templja v Karnaku. Opravljal je službo čuvarja-ključarja in bil po položaju takoj za faraonom. Zato je njegov sarkofag imenitno porisan in popisan s hieroglifi. Imenoval se je Isahta. Umrli je v starosti 40 let. Mumija je iz grobišč v zahodnih Tebah iz časa med 8. in 7. stoletjem pred Kristusom. Hieroglifi na krsti je v nemški jezik prevedel komaj dvajsetletni Albert Kosmač leta 1866, ki se je rodil takrat, ko so mumijo slovesno pripeljali v Ljubljano skupaj s krokodilom in

Anton pl. Lavrin, roj. 1789 v Vipavi, umrl 1869 v Milanu. Pod fotografijo je letnica 1868.

Penelope Beneducci, Lavrinova žena, iz Aleksandrije.

Konrad Franc pl. Lavrin, sin, roj. 5.4.1846, ubit po 8.8.1903 v Aleksandriji, kjer tudi počiva.

Helena Agnes pl. Lavrin, hči, rojena v Aleksandriji 24.8.1842

Krsta z mumijo je edini tovrstni spomenik v Sloveniji. Začasno je razstavljena v muzejskem hodniku v novi vitrini v dušikovem ozračju na varnem. Narodni muzej v Ljubljani je ob tej priložnosti pripravil tudi razstavo o njenem prihodu v muzej in o konservatorsko-restavratorskem delu. Razstavo je spremljal krajši video film o vseh raziskavah in postopkih, ki sta jih bila v zadnjih letih deležna Isahte in njegova krsta. V Narodnem muzeju so tudi predstavili načrte za nove kletne prostore muzeja in načrte, ki jih imajo z egipčansko zbirko, zdaj še spravljeno v depojih. Ta obsega 175 predmetov iz dežele ob Nilu. Svoj prostor naj bi ti predmeti našli v kletnih prostorih muzeja predvidoma do leta 2005. Zahtevno delo so podprli številni sponzorji, najbolj pa ministrstvo za kulturo RS.

nekaterimi drugimi grobnimi pridatki. Tovor so pripeljali z ladjo iz Aleksandrije v Trst. Mumijo so leta 1991 umaknili iz veže muzeja in začeli s prepotrebno strokovno obdelavo, ki je trajala kar deset let. Vodja konservatorskih in restavratorskih del je bil višji muzejski konservator Miran Pflaum, ki je na slovesnosti v Ljubljani izjavil, da so se odločili za aktivni sistem varovanja. Delo je bilo zelo zahtevno, saj je skoraj 80% obarvane površine odstopilo od lesa. Mumijo so očitno prvič »popravljali« že v Egiptu z mrežo iz fajančnih cev.

Narodni muzej v Ljubljani, kjer hranijo v vitrini krsto z mumijo svečenika Isahteja, staro več kot 2600 let

Natančnost in umirjenost roke

Naši slovenski strokovnjaki so to zahtevno delo odlično opravili, vendar bi vsega tega ne bilo brez našega rojaka Antona pl. Lavrina, doma iz Vipave, ki se je trudil, da je bil pokojni svečenik Isahte s krsto vred pripeljan v Deželni muzej v Ljubljano davnega leta 1846, in to za boglonaj.

Dno krste v lepi egipčanski poslikavi. Krsta je narejena iz lesa smokve, zagozde pa so iz tamariske (zimzeleni grm ali drevo v Aziji, Afriki in Evropi)

Magda Rodman

TURKI NA PRIMORSKEM

I. del

Turki so pridirjali na Primorsko samo takrat, ko so prišli napadat benečansko državo. Z Benetkami so si bili v laseh zaradi pomorskih poti od časa, ko so Turki začeli graditi mogočno mornarico, ki je Benečanom prevzemala dobičkonosne posle pomorskega prevoza. Turki so skušali Benetke izriniti iz pristanišč v Jadranskem in Sredozemskem morju pa tudi na afriški obali. Dolgo časa so bili v tem pomorskem boju Turki neuspešni, vse do turške zasedbe bosanske države. Takrat so ugotovili, da so od meje z beneško državo oddaljeni le svojih 500 do 550 km, kar za njihovo konjenico ni bila velika ovira, zato so se odločili, da napadejo Benetke po kopnem preko južne Hrvaške in Slovenije, in jih tako prisilijo k umiku iz morskih pristanišč.

Pot do Benetk pa je vodila prav preko Primorske Slovenije, ki je bila takrat kot vsa Slovenija pod avstrijsko oblastjo. Da so Turki ropali našo domovino, Avstrijcev sploh ni motilo, saj so nas, kot tudi vse Slovane, smatrali za manjvredne in celo nevarne njihovi avstrijski državni. Vedno so opozarjali na našo številčnost in na stalno možnost obuditi slovenski interes po lastni državi. Ob vsaki priliki so se z jezo spominjali mogočnih celjskih grofov, ki so nekoč vladali na dobršnem delu Slovenije, Hrvaške in celo Bosne in so bili sorodstveno povezani z vladarji Srbije. Ker so Turki napadali in ropali takrat samo slovanske dežele avstrijske države, ne pa severno ležečih avstrijskih, so te roparske pohode omalovaževali in proti Turkom niso ničesar ukrenili. Verjetno so vse to turško nasilje gledali s prikritim zadovoljstvom, saj so Turki z zmanjševanjem (pobijanjem) slovenskega prebivalstva delali korist Avstriji, ki je hotela postati samo nemško govoreča

država. Kakšna je bila brezbriznost do turških vpadov nam pove dejstvo, da so Turki vodili pravo vojno z beneško državo kar preko države Avstrije... Znano je, da so Turki leta 1477 zavzeli vso Furlanijo do reke Piave in jo držali 20 dni in jo v tem času temeljito oropali in naropano bogastvo mirno na številnih vozovih prepeljali v Turčijo. Avstrija pa ni niti poskušala zaustaviti prodora Turkov, celo ni poskušala Turkom odvzeti naropanega blaga, ko so ga vozili skozi naše kraje, čeprav je razpolagala z močno vojsko. Le nekateri posamezni gofiji so se na lastno pest postavili v bran, toda ker so bili sami, so jih Turki brez težav odbili. Tako je naš in hrvaški kmet ostal popolnoma brez zaščite, ko so Turki divjali, in jih mimogrede še temeljito oropali in odpeljali v suženjstvo na tisoče slovenskih otrok, tako dečkov kot deklic. Kot vedno našega kmeta ni ščitila grofovska vojska, še manj pa državna, avstrijska. Grofje so bili zavarovani v svojih gradovih, zidanih na visokih pečinah, avstrijska oblast pa v nezavzetnih mestih. Naš slovenski kmet, in še tlačan po vrhu, pa je bil prepuščen na milost in nemilost divjim turškim konjenikom.

Zato so se naši kmetje morali braniti sami. Začeli so graditi utrjene postojanke, ponavadi okoli cerkva, ki so bile na hribih. Uredili so si tudi neke vrste obveščanje. Na vrhah hribov so postavili stalne grmade, ki so jih zažgali, ko so opazili prihod Turkov. Kresovi so opozorili vso okolico, da prihajajo Turki, in naši ljudje so odhiteli v varno zavetje utrjenih postojank.

Vedno se ta način obveščanja in obrambe ni posrečil, večinoma pa so utrjeni tabori vzdržali turški napad, posebno tam, kjer so imeli visoko obzidje in tam, kjer se Turki niso dolgo zadržali.

PRVI PRIHOD TURKOV NA PRIMORSKO

Zgodovina navaja, da so prvič prišli leta 1476, nato naslednje leto in nato še 1478. leta. V vseh treh primerih je bil njihov cilj prodor v Furlanijo in v globino beneške države. Glavni

poti sta bili, ena iz Hrvaške mimo Postojne, nato skozi Vipavsko dolino, in druga iz Hrvaške čez severni del Istre, mimo Trsta in Trbiža v Furlanijo. Ob prodoru so še oropali

in požgali skoraj vse vipavske in kraške vasi ter poskušali zavzeti tabore in utrjena mesta. Ko so prvič 16.7.1476. pridirjali na svojih hitrih konjih, so prebivalce Vipavske doline, Vrhov in vsega Krasa neprijetno presenetili. Grmade, ki so sicer bile postavljene na Ovčjem Brdu (621m) nad vasjo Veliko Polje in na Gradišču (600 m) pri Štjaku, iz neznanih vzrokov niso zagorele. Grmada nad vasjo Krtinovca pa sploh ni bila postavljena. Morda so straže turški ogleduhi pobili ali pa je straža zaspala, tako so se Turki nenadoma pojavili na Razdrtem in na Vrheh, menda najprej na Vrabčah in pri Štjaku. Kljub temu, da so sredi dopoldneva iznenadili vaščane, Turkom ni uspelo (ali niso hoteli) zavzeti utrjenega tabora nad Jakovcami niti tabora pri vasi Bogo (Ubogo), čeprav sta imela le nekaj deset branilcev. Takrat so napadli in oropali vse zunanje hiše v kraju Vipava, hiš v strnjem središču niso uspeli zavzeti. Nezavzeta sta bila tudi Ajdovščina in Vipavski Križ, ker sta imela visoko obzidje. Solkana pa sploh niso napadli. Vzrok je verjetno na turški strani, saj so hiteli z ropanjem zavzetih vipavskih in kraških vasi. Najprej so odgnali živino, pobrali hrano in seno. Vse skupaj so morali ujeti moški naložiti na vozove in odpeljati na zbirna mesta. Takrat so tudi polovili na desetine otrok, dečkov in deklic, starih od 4, 5 pa do 10 let, in tudi njih so naložili na vozove in odpeljali skozi Vipavsko dolino daleč v Turčijo. Ko so imeli naropano blago na vozovih, so se začeli umikati. Požgali pa niso samo vipavskih vasi in Vrhe, temveč ves Kras do reke Soče, požigu so ušle le redke vasi. Zgodovinar je ob tem zapisal: "Takrat so zublji (plameni) zaplapolali visoko v nebo po skoraj vseh naših kraških vaseh, mnoge prebivalce pa so skupaj s Furlani, Goričani in Vipavci odvedli globoko v Turčijo." (Polde Renner, Sežana).

Pred odhodom so še odjezdili k redkim kraškim vodnim izvirom, to je k Raši in Grižanskemu potoku. V soteski Raše pod vasjo Veliko Polje so bili jezovi za tri mline (sledovi so še vidni), tu so najprej napojili upehane konje, pobrali vso moko in žito in nato ob umiku še požgali mline. Pravijo, da vsak konj ob mirni hoji ali vpregi rabi 50 litrov vode na dan. Če pa dirja ali nosi jezdeca z vojno opremo, se potreba po vodi poveča tudi do 100 litrov in še več na dan. Torej je bila voda glavni vzrok, da so šli v nevarno sotesko potoka

Raša, saj so morali ohladiti in napojiti konje. Ocenjujejo, da je od 8000-glave turške vojske, ki je prestopila mejo, prišlo na Primorsko le polovica mož, pa je kljub temu povzročila tolikšno razdejanje in toliko gorja, predvsem zaradi tega, ker ni bilo prav nobenega oboroženega odpora.

Drugi prihod Turkov 22. oktobra 1477. leta Vipavcev, Vrhovcev pa tudi ostalih Kraševcev ni presenetil. Pravočasno so jih kresovi opozorili pred nevarnostjo in so se zatekli v utrjene tabore. Tokrat so Turki sicer poskušali zavzeti Tabor nad Jakovcami, kateremu so pred tem domačini povišali obzidje, vendar so jih hrabri branilci odbili. Tokrat je bila turška vojska dosti močnejša, samo konjenikov je bilo 10.000, poleg njih pa še ostalo spremstvo. Vipavska dolina je verjetno kar bobnela od številnih kopit turških jezdecev, ki so se tri dni valili proti Benečiji. Tokrat so se utaborili na travnikih ob reki Soči, prav pred obzidjem mesta Solkan. Samega mesta niso napadli niti ne nadlegovali, ker so bili baje zelo utrujeni od naporenega jahanja.

Že drugi dan ponoči so njihove patrulje prebredle reko Sočo in naslednji dan so napadli in zavzeli prav vse benečanske obmejne utrdbe od Ogleja do Solkana. V teh utrdbah je padlo baje 3000 beneških branilcev v enem samem dnevu. Glavni in dobro branjen most čez Sočo so Turki zavzeli v naskoku že 26.10.1477, in to z desnega brega, to je z beneške strani. Še isti dan je most v galopu predirjalo 1000 turških konjenikov, takozvanih - akindžij, in se usmerilo proti Benetkam. Za njimi je pritisnila vsa turška vojska in se kot povodenj razlila po vsej Furlaniji med reko Sočo in reko Tilment. Tam jih je na dobro utrjenih položajih pričakal benečanski poveljnik Geronim Novello in se jim postavil v bran z dosti večjo in spočito vojsko kot je bila turška. Toda s spretno taktiko in fanatično hrabrostjo so Turki beneško vojsko plačancev strahovito porazili. Na bojišču je bila pobita skoraj vsa njihova vojska, padel je tudi njen sicer sposoben vojskovodja, le nekaj sto se jih je rešilo z begom v močvirja.

Tedaj so Turki imeli popolnoma prosto pot in so zavzeli prav vse ozemlje do reke Piave. Vsa zgornja Benečija (Italija) z Benetkami vred je trepetala pred neustavljivim

sovražnikom. Trepetala je celo Verona, Milan in mesta do Firenc. Vendar so se Turki ustavili na Piavi in takoj organizirali pravo neprekinjeno kolono voz z nagrabljenim plenom. Ta pa je bil ogromen, saj je bila beneška država s Furlanijo vred izjemno bogata. Imela je ogromno zlata, naropanega po Balkanu, Srednjem vzhodu in afriških deželah. Plodna ravnina je dajala obilo hrane, tako da lakote in revščine niso poznali. Vse to zlato, srebrnina, dragocene slike, svilene obleke, denar in obilo hrane, živine in ugrabljenih otrok je potovalo na brežštevlnih zastraženih vozovih skozi Vipavsko dolino in naprej v Turčijo. Vendar ga pri naših, sicer nasilnih grofi, ni bilo junaka, ki bi z nenadnim napadom odvzel Turkom vsaj del plena, vsega so Turki mirno prepeljali domov, večino v Carigrad ob Bosporju. Marsikaj tega bogastva lahko vidite še danes v turških muzejih in zakladnicah.

O grozljivem turškem zmagovalstvu je zapisal beneški zapisovalec dogodkov, Eugenio Sabellico, ki je opazoval dogajanje z nekega varnega gradu pri Vidmu, takole: "Vsa ravnina med rekama je eno samo ognjeno morje, ki ga doslej gotovo ni videl še nihče."

Takrat so Turki požgali skoraj vse vasi in oropali vse bogate hiše. Najbolj so izropali vse katoliške cerkve, ki so bile dobesedno natlačene z zlatino in dragocenimi kipi in slikami, saj so bile takrat cerkve najbolj varne.

Ko so odpeljali zadnje zvrhano naložene vozove čez reko Tilment, se je kot zaščitnica dne 12.11.1477 začela umikati turška vojska od reke Piave in obkoljenih Benetk. Teh, kot je znano, Turki niso napadli, čeprav bi jih takrat z lahkoto zavzeli. Zadnji turški voz in konjenik je baje 15. novembra prekoračil reko Sočo v smeri proti Turčiji, tako se je končala 20-dnevna zasedba večjega dela beneške države in Furlanije.

Posledice turške zmage so Benečani kmalu občutili, v turške roke so postopoma padale njihove male državice in trgovske postojanke na obalah Jadranskega in Sredozemskega morja. Za njihova pomorska podjetja je bilo vedno manj posla in mnoge so prenehale z delom. Benečanska država je vedno bolj usihala in propadala, dokler je ni priključila Italija, in je še danes ena njenih pokrajin. Nekdanja moč in blišč Benetk sta za vedno usahnila.

(se nadaljuje)

Franc Rado Jelerčič

UPORNIŠTVO O NARODNI IDENTITETI

Povsem razumljivo je, da se med našimi ljudmi veliko govori o upor, oz. o uporništvu, kajti naš narod je bil stoletja pod okriljem tujih držav - bodisi Avstrije kot tudi Italije, ki so zasedli naše pokrajine z namenom, da bi izničili našo narodno identiteto. Ivan Cankar je zapisal nadvse pomembno misel: "Močan si, o slovenski narod; tisoč in petsto let krvaviš, a izkrvavel nisi." Takšna je pač zgodovina slovenskega naroda, ki je bolj podobna križevemu potu, kot mehki poti ali široki cesti življenja.

Nastanek slovenske države Karantanije okrog leta 620 je odločilni prelom, ki se je zgodil v obdobju slovenske plemenske zveze; tako smemo gledati v Karantanijo najstarejšo trajnejšo pravo slovensko državno tvorbo, o kateri so se ohranila poročila.

Brižinski spomeniki, ki so bili napisani okoli leta 1000, so takorekoč začetki oblikovanja skupnega nadplemenskega kulturnega jezika. Pod vsemi temi vplivi je zavestno poganstvo med Slovenci v 9. stoletju nekako izginilo. Ohranili so se sicer stari obredi, zagovori, šege in zaklinjanja, bajke in ponekod čaščenje dreves in studencev, a na zunaj so slovenske pokrajine v tem času postajale krščanske. Slovenski protestantizem je dal Slovencem prvo tiskano knjigo, a slovenščina je bila omejena le na ljudsko, kmečko kulturno življenje. Prav v Trstu se je zgodila ena izmed odločilnih intelektualnih izkušenj. Primož Trubar, utemeljitelj slovenskega knjižnega jezika in slovenstva, leta 1550 napiše in izda prvi slovenski knjigi, Katekizem in Abecedarij, ki pomenita začetek prehajanja

v odprto informacijo z razlikovanjem med papeško in protestantsko cerkvijo.

Pisatelj (žal že pokojni) Fulvio Tomizza vključi leta 1980 to temo celo v roman, posvečen koprskemu škofu Vergeriju, z naslovom »Il male viene dal Nord« (Zlo prihaja s severa). Trubarjevo knjižno delo je podprlo domači politični razvoj. In, ker že govorimo o Trstu, ne moremo prezreti, da je Trst v 20. stoletju za Slovence dobival takorekoč osrednji pomen. Pomembno je, da je glede na število prebivalstva postal največje slovensko, da, slovensko mesto, s trdnim narodnim zaledjem, torej del slovenskega narodnega prostora. Ivan

Ivan Rudolf, komandant okrožne komande v Vipavi, 3. novembra 1918

Cankar je v Trstu leta 1918 v svojem predavanju »Očiščenje in pomlajenje«, nekaj mesecev pred svojo smrtjo, to zavedanje zelo jasno izpovedal: »Ljubljana je srce Slovenije, Trst pa so njena pljuča«, ko je navedel besede tedanjega ljubljanskega župana doktorja Ivana Tavčarja.

Seveda je pritisk italijanskega iredentizma naraščal, zlasti do naših narodnjakov po prvi svetovni vojni, saj so se v resnici že dolga desetletja pripravljali, vse od pomladi narodov leta 1848 dalje, ko so tržaški Slovenci prvič nastopali kot suveren subjekt in zahtevali priznanje jezikov in drugih narodnostnih pravic. Za tržaške Slovence bi bil že skrajni čas, da bi jim v tem pomembnem prostoru priznali pravico enakopravne in svobodne, suverene skupnosti. Kaj govori Einstein? O tem, da je treba narodu in skupinam dati tisto, kar jim gre, in se tako izogniti krizam.

Začetek prve in druge svetovne vojne. Parlamentarno življenje v takih trenutkih dobesedno zamre, zavlada strog režim, zlasti nad zatiranimi narodi, med katere je sodil tudi naš. Antantne sile so obljubile Italiji slovensko Primorje, Istro in velik del Dalmacije. Po vstopu Italije v vojno na strani antantnih sil so še posebej izrabili slovensko ljubezen do narodne zemlje in napotili slovenske enote na soško fronto, ki je postala prava klavnica slovenskih fantov in mož (Doberdob!). Takoj na začetku 1918 je Italija položaj zaostila; 3. novembra je zasedla Trst in čez dva dni Gorico. Narodna vlada za Slovenijo je razglasila mobilizacijo, žal pa se je v takratnih nemirnih časih le redkokdo odzval. Sicer je znani general Svetožar Borojevič ponudil ljubljanski narodni vladi, da bi zaustavil Italijane na Soči, a je Ljubljana to odklonila in pristala na Rapalsko pogodbo. On bi bil zanesljivo ustrezen voditelj in uspešen branitelj naše zahodne meje. Ker pa je naša slovenska vlada prav bedasto verjela obljubi zahodnjakov o pravični razmejitvi in diplomatski govorici (Wilsonovim zagotovilom), smo izgubili vso Primorsko za 25 let, kar je predstavljalo eno tretjino narodnega ozemlja. Kasneje, v drugi svetovni vojni, smo v težki partizanski borbi in skupaj z jugoslovansko vojsko sicer osvobodili znaten del Primorske in jo priključili Sloveniji, vendar je pod Italijo še vedno ostalo 22.5 odstotka slovenske zemlje, kjer se potujčevanje še vedno nadaljuje.

Krivdo za izgubo znatnega dela slovenske zemlje nosi takratna slovenska vlada pod vodstvom Pogačnika in zahodne države, ki so barantale z našo zemljo. Politika je pač taka umazanija, kot se temu reče. Tako se je Trst razglasil za samostojno mesto in prosil antanto v Benetkah, naj mesto zasede in ohrani red, medtem ko je nemški občinski svet v Mariboru 31. oktobra 1918 sklenil priključiti mesto in okolico v novo nemško republiko Avstrijo.

Zasedbi Maribora in slovenskim nemčurjem se je uprl kasnejši general in slovenski pesnik Rudolf Maister - Vojanov s svojimi vojaki. Slovenci so dosegli prve uspehe tudi na Koroškem. Iz celjske smeri je prodiral poročnik Malgaj in zasedel Mežiško dolino.

Hotel je ustaviti napredovanje Nemcev, a je pri tem junaškem boju 6. novembra 1918 padel. Svoje mlado življenje je dal za domovino in pripomogel k temu, da so bile avstrijske sile ustavljene. Narodnemu junaku Malgaju je bil postavljen spomenik le nekaj let po prvi svetovni vojni na obrežju reke Meže v Dobji vasi pri Ravnah na Koroškem.

General Maister je takrat v izrednih razmerah pokazal svojo moč po prvi svetovni vojni leta 1918, pokazali pa so jo tudi slovenski vojaki istega leta z uporom v Judenburgu. Takšno pot upora so takrat pokazali le najzavednejši Slovenci, bila pa je do neke mere krona »zedinjene Slovenije«. Slovenskemu generalu in pesniku Maistru, ki je zagotovil velik del zemlje domovini, ki jo je nadvse ljubil, je bil postavljen spomenik šele v NOVI SAMOSTOJNI DRŽAVI Sloveniji. Mnogostranska osvetlitev generalove vloge in pomena v slovenski zgodovini simbolizira njegov spomenik v Ulici talcev v rojstnem Kamniku, kjer se je rodil 24.3.1874. leta, umrl pa je 27.7.1934. leta v Uncu pri Rakeku. Spomenik generalu Maistru je občina postavila leta 1970. Od leta 1995 pa kamniška občina praznuje občinski praznik, to je praznik spomina na Maistra.

Tako smo Slovenci v pretekli stoletni zgodovini izgubili kar DVE TRETJINI SLOVENSKEGA OZEMLJA. Prav vse, kar smo izgubili, je v Italiji in Avstriji.

Nemirni boji za mejo so bili dokaj zapleteni, tako na Koroškem kot na Štajerskem. Boj za severno mejo je vodil general Maister, ki je s svojim odločnim posegom v Mariboru dosegel, da je velik del slovenskega narodnega in govornega območja ostal slovenski. Tako lahko trdimo, da je njegovo tedanje delovanje dejansko povezano z vojaško osamosvojitvijo Slovencev leta 1991. V boju za severno mejo je bil, poleg velikega števila primorskih fantov, ki so se po zlonem nemške armade priključili generalu R. Maistru, tudi prof. Ivan Rudolf, narodni buditelj iz Šentvida, sedaj Podnanosa pri Vipavi. Bil je soustanovitelj odbora TIGR v Gorici 1924/28, domoljubni vzgojitelj primorskih fantov, organizator prekomorcev v Afriki 1942/44.

Ko danes razmišljamo o takratnih dogodkih, bojih za severno mejo pred 83 leti, lahko rečemo, da se je duh tega dogodka dokaj hitro aktiviral in oživel prav na Primorskem. Proti koncu leta 1927 je bila ustanovljena ilegalna odporniška organizacija (gibanje), imenovana TIGR - po začetnicah krajev, ki jih je bilo treba iztrgati Italiji: Trst, Istra, Gorica, Reka. To je bilo v resnici prvo antifašistično gibanje v Evropi!

Ustanovitvi te domoljubne ilegalne organizacije je botroval poglavitni cilj: nujen upor fašizmu s silo. Toda prava aktivnost te

Ivan Rudolf v uniformi Maistrovega borca

organizacije se je razvijala šele po letu 1927, to je po razpustu slovenskih kulturnih organizacij na ozemlju Julijske krajine. V skladu s tem konceptom organizacija ni izbirala sredstev. Bilo je izvedeno kar zajetno število akcij: 31 napadov na patrulje in na vojašnice fašistične milice, 13 uspešnih atentatov, predvsem na fašistične zaupnike, 18 požigov šol, vrtcev in vojaških objektov, 8 terorističnih atentatov na fašistične ustanove in posesti. Konkretno akcije so vzbujale pozornost in simpatije širših množic pa tudi mladih slovenskih komunistov. Konkretno na tem mestu velja omeniti znanega primorskega intelektualca in komunističnega voditelja Ivana Regenta, ko je avgusta 1928 napisal »da akcij ne opravlja kakšna teroristična sekta, pač pa so podoba splošnega sovraštva in ljudske jeze, kajti vse prebivalstvo je solidarno z avtorji, ščiti jih, čeprav tvega hude kazni«. V ta prostor spadata tudi Lavo Čermelj,

slovenski fizik, znanstvenik in publicist ter primorski narodnjak in poslanec v rimskem parlamentu dr. Josip Vilfan in še vrsta drugih naših narodnjakov.

Na drugi strani pa je po primarnih dokumentih komunističnih voditeljev moč razbrati, recimo: dr. Jože Vilfan (mlajši) je v partizanskem dnevniku 1944 tigrovsko organizacijo označil kot teroristično. E. Kardelj je v N. Gorici 15.9.58 o bazoviških in mnogih žrtvah trdil, da je v boju imelo prednost revolucionarno delavsko in ne nacionalno gibanje. Enako se je o tigrovcih izrekel vodilni politik J. Broz Tito v svojem govoru na velikem zborovanju na Okroglici pri N. Gorici 16.9.53. leta. Smo prav slišali? To so bila brezobzirna početja nekaterih komunističnih voditeljev. In tako je sedaj nastopil čas, ko moramo na vse to gledati z odprtimi očmi, misliti moramo na prihodnost in ustvarjanje medsebojnega sožitja. Povej mi, kaj misliš o preteklosti in povedal ti bom, kako gledaš na sedanost in prihodnost.

Še za neko vprašanje gre: že med letoma 1943 in 1945 si je Hrvaška (JLA) dovolila izvesti tako imenovani razmejitveni postopek v slovenski katastrski občini Savudrija in Kaštel. Ta del ozemlja bi morala Hrvaška Sloveniji vrniti takoj ob razpadu nekdanje Jugoslavije. Kar pa že polnih zadnjih deset let počenja naša

diplomacija, je iz nacionalnega vidika nedopustno ravnanje naše države oz. nekaterih vodilnih politikov.

In ne nazadnje pričajo spori na celotni črti pri določanju mejnih razmejitev med HR in RS, tako na morju kot na kopnem. Bilo bi prav, da se naša diplomacija enkrat nauči, da se ne sme ničesar pozabiti, kar je prepleteno z usodo človeka. Zlo, ki so nam ga prizadejali že med letoma 1943/45 je krivično do našega slovenskega naroda, zato narod tega ne more nikoli pozabiti. Potegnimo paralelo med Korošci in Libeličani, ki so s plebiscitom 1922 in osebnim uporom obdržali svoj kraj slovenskemu narodu, in usodo naših ljudi v znanih zaselkih slovenske Istre. Tudi v teh krajih živijo pogumni ljudje, ki so ogromno pretrpeli zato, ker so Slovenci. Hudo je, da jim lasten narod, ko je dobil svojo državo, ne pomaga v teh usodnih časih. Poleg Civilne družbe mora tudi naša Slovenija zavarovati nacionalni interes v Istri.

V junaških oboroženih bojih na Štajerskem in na Koroškem smo imeli junake, ki so izbojevali velik del narodnega ozemlja. Ali zdaj res ne premoremo nič drugega kot citate Cankarjevih Hlapcev? Slovenija je že vsem sosedom preveč podarila, ne smemo dovoliti nobene škode več; pod nobenim pogojem ne smemo več dovoliti zmanjšanja ozemlja in potujčevanja Slovencev.

UPOR IDEALIZMA - MIT ZMAGOVALCEV

Zmagovalci pišejo zgodovino in prihajajo v legende. Tudi Slovenci imamo mit neustrašnosti (Kralj Matjaž, Peter Klepec), ki pomaga prebroditi hude čase. In tako imamo tudi odporniško poezijo in prozo. Naš upor v drugi svetovni vojni je nastal iz večstoletne kulture, ki jo je poveljna politika zatirala.

Sedaj pa je naloga vseh nas domoljubov, da s svojim delovanjem pomagamo ustvariti »zemeljski raj« od Triglava do Jadrana. Naj bo človekoljubje zagotovilo obstoja slovenskega naroda, njegove narodne zavesti in nacionalne identitete.

Spoštovani bralci teh vrstic, še tole:

Vojna se je končala. Trst je bil osvobojen in nato smo ga žal izgubili, a za Rudolfa ni bilo poti v domovino... Zakaj? Samo zakaj? Brez

razloga. Profesor Rudolf se je po dolгих letih vrnil v svoj rodni Šentvid, sedaj Podnanos, kjer mu je bilo leta 1998 postavljeno spominsko obeležje.

»Naš narod je prehodil puščavo in tako le prišel v obljubljeni deželo, danes pa, kot da pešamo ob polnih loncih egiptovskega mesa«. Z avtorjem tega citata, Dragom Jančarjem, moramo razmišljati tudi mi zato, ker pravi, da nič več in nikoli več ne bo, kot je bilo. In da bo to, kar je novega, zunaj sleherne slutnje nevarnosti o novem totalitarizmu, pred katerim smo posvarjeni, ne samo zaradi tega, ker tako pravi dr. France Bučar, pač pa, ker to govorijo dejstva.

Franc Čehovin

ZNANSTVENIKI IN ZASLUŽNI ZA ZNANOST

Dr. MATIJA DOLENC IZ VIPAVE

Društvo "Pravnik" iz Ljubljane je leta 1936 izdalo kulturnozgodovinsko črtico Slovenski advokati in javni notarji v književnosti, znanosti in politiki izpod peresa dr. Frana Skaberneta, v kateri je zapis tudi o našem vipavskem rojaku dr. Matiji Dolencu. V poglavju II. Znanstveniki in zaslužni za znanost na strani 22 in 23 o njem beremo:

Omeniti moramo tudi dr. Matijo Dolenca, advokata na Dunaju.

Dolenc je bil rojen v Vipavi 30. marca 1810 kot sin Matije Dolenca in Marije Tratnik. Njegov oče je bil "Oberrihter" v Vipavi, t.j. uradnik, ki je za svojo gosposko pobiral davščine. Rojstni hiši št. 45 v Vipavi še danes pravijo "pri Oberrihterju". Dolenc je bil dne 29. avgusta 1848 imenovan za advokata na Dunaju. Obenem je bil pozvan v uredništvo državnega zakonika, v katerem je deloval do l. 1850. Dne 20. maja 1849 je bil imenovan za člana "des juridisch-politischen Terminologie-komites für die slavischen Sprachen". Člani odseka, ki se je sam imenoval "Jugoslovenski odbor, da se sestavi pravoslovni in državnički nazornik", so bili: dr. Matija Dolenc, Fran Miklošič, Matej Cigale, Stjepan Car, dr. Vuk Stefanović-Karadžić, nekaj časa tudi Ivan Mažuranić, dr. Dimitrije Demeter in Božidar Petranović.

Cigale piše v uvodu knjige: "Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs", 1853; da... "se je zlasti po krepkem prizadevanju gosp. doktorja Matije Dolenca, dvornega in sodnega pravdosrednika na Dunaju, vendar to doseglo, da so bile tri južnoslavjanske narečja v en zvezek natisnjene, nekaj za to, da bi se s tim bližnja njih sorodnost očitno kazala, nekaj pa za to, da bi se tu nasvetovani pravoslovni izrazi in izreki vzajemno podpirali, opravičevali in dopolnovali. Kar se tiče natisa slovenske strani, gre tu še pristaviti, da je bila gori omenjena komisija po dokončanem posvetovanju izperva gosp. doktorju izročila nalogo, v komisiji ustanovljene izraze v red djati, dopolniti, za natis pripraviti in natisno popravo oskrbovati; ker pa imenovanemu gospodu pravdosredniku njegove mnoge opravila niso tega dopustile, je delo to podpisani prevzel in s pomočjo zaslužnega slovenskega pisatelja gosp. Janeza Navratila, c. kr. oficijala najvišje sodnije, opravil".

Dr. Josip Sernec, ki je bil koncipient pri Dolencu, piše v svojih "Spominih", da je bil dr. Dolenc takrat "eden najimenitnejših odvetnikov na Dunaju, član državnega sodišča, zastopnik banke Rotschild in mnogih drugih milijonarjev". Ko se je pa Sernec l. 1876 od njega poslavljaj z namenom, da v Celju odpre lastno pisarno, mu je dr. Dolenc položil na srce, "ne odklanjati svoje pomoči ubogim, če vidim, da se jim godi krivica, ter se ne ustrašiti nobene zamere mogočnejšev, tako si bom ustvaril kot odvetnik najzanesljivejšo podlago za srečno bodočnost".

Dolenc je umrl na Dunaju 26. oktobra 1876.

Po podatkih iz starih evidenc hišnih števil v Vipavi je bil dr. Matija Dolenc rojen na sedanjem Glavnem trgu št. 5 (Krhne-Čipič). Iz te rodbine izhaja tudi vipavski župan Janez Dolenc, ki je bil izvoljen leta 1850. O njem smo v VG že pisali v št. 31 Po sledovih vipavskih županov. Omenjeno literaturo nam je prijazno posredoval dr. Bojan Dolenc iz Ajdovščine, za kar se mu toplo zahvaljujemo.

*Za objavo pripravila
Magda Rodman*

MOJI MLADOSTNI SPOMINI NA HRANILNICO IN POSJOJILNICO V VIPAVI

Na hranilnico in posojilnico V Vipavi me veže živ spomin iz davnih šolarskih let. Le kako bi me ne, saj je naša družina bivala v hranilniški hiši in oče je bil njen glavni in edini uslužbenec. Prav tako je bil hkrati edini uslužbenec Kmetijskega društva ali Vinarske zadruge, ki je imela prav tam svoj sedež in skupne upravne prostore.

Očetu, delavnemu navdušencu, je bila tako naložena ogromna teža dela ob pičli plači, a se je ob njej tolažil s tem, da mu vsaj prihaja vsak mesec. Da je zmogel opraviti delo preko dneva, se ga je loteval že ob rani uri. Glede na to, da je bival in imel delovne prostore pod isto streho, se zaradi svoje uslužnosti ni mogel ubraniti, da bi ne imel tudi nedelj in praznikov le na pol prostih. To so bili časi, ko še ni bilo resne slutnje o delovnih sindikatih, o socialnem in pokojninskem zavarovanju. (Slednje so uživali le državni uslužbenci). V stiski s časom si je oče kdaj tudi poiskal pomoč kar v družini, pri šolajočih se otrocih, ko je bilo to možno. Te "častne službe" sem bil največ deležen prav jaz. Kar sem sprva počel, mi je bilo otročje lahko. Npr.: v dvoje sva izklicevala vsa medletna knjiženja (*štraca*: glavne knjige) in jih parafirala zaradi iskanja morebitnih ali dejanskih napak, ki jih tedanji Rajfajznov sistem ni mogel izključevati. To delo je bilo kar dolgotrajno. Sledila so opravila: izračunavanje in pripisovanje hranilnih obresti vlogam in saldiranje kontov s črtanjem v knjigah.

Ko pomislim na tedaj novo predpisano uporabo menic v posojilništvu in možnosti manipulacije z njimi v pestre namene, se spomnim na dolžnika s tekočih računov z nenavadno visokim saldonom. Nanašal pa se je na stavbenika ob gradnji tukajšnje severne vojašnice (1928. l), ker mu ob koncu del naročnik ni poravnal računov v celoti. Ob začetku teh del je bil podjetniku za izposlovanje kreditiranje pri posojilnici garant, ki je bil jako premožen, pa mu je bil ob nastalem mrtvilu kredita in ob insolventnosti (plačilna nesposobnost) podjetnika, naložen celotni dolg. V podaljševanju kredita sem le njemu prinašal menice v podpis.

Ko je italijanska uprava prenesla sodnijo iz Vipave v Ajdovščino, so stiki z njo izostali zaradi skrajno slabe prometne povezave med krajema in zlasti še zaradi pomanjkanja personala. Ko pa sem prišel tja jaz, je razlog odpadel. Poslan sem bil na javno zemljiško knjigo sodnije, da sem zbral osnovne podatke, ki so zadevali premoženjska stanja in morebitna bremena (intabulacijo) za vse uživalce posojil. To zamudno delo sem opravil sam, kljub nemščini, ki sem vanjo naletel v nekaterih zapisih.

Medtem ko je Italija nadaljevala z zatiranjem naroda, je sledil program zatrtja narodne gospodarske moči, to so bili denarni zavodi, med te so spadale banke in tudi hranilnice. Tega, najprej napol tajnega sovražnega naklepa, smo se bali. Vodstvo naše posojilnice nikakor ni hotelo narediti samomora, kot ga je že vnaprej storila Slapenska posojilnica. In zgodilo se je, nenadoma. Zle slutnje so postale dejstvo. Ne spominjam se točno, kdaj je do tega prišlo. Domnevam, da koncem leta 1933, manj verjetno pa v začetku naslednjega leta. Predstavil se je občinski tajnik dr. Endrizzi, partijski veljak z dekretom, ki ga imenuje za komisarja posojilnici, in razpušča njen odbor in hkrati odstavlja njeno poslovno vodstvo. Z njim je prišel tudi, najbrž kot pisarniška moč, Postir, zasebni mlekar minimalne mlekarnice. S tem je bil isti hip odstavljen oče, medtem ko so mene pridržali. Ko se je dogodek razvedel, so vlagatelji navalili, posebno tisti iz srednjega dela doline. Ker nisem dobil nikakršnih preprečevalnih navodil, sem zahtevke izplačeval do izpraznitve blagajne. Nadaljnja izplačila so bila možna le še iz priliva od odplačanih kreditov. V tem položaju posojilnice je bilo očitno, da se uvaja počasna likvidacija. Kmalu po udaru je bila najeta v službo Julka Ferjančičeva (z mosta), nato pa še neki Martissa, na izgled usposobljen v teh poslih, in je zamenjal Postirja. Novi šef je brskal po poslovnem materialu in mnogokaj spraševal mene, jaz pa očeta. Nerodno mi je bilo, da poleg šefa ostala dva nisva imela kaj početi, ko se niti nismo ukvarjali z dotlej obveznim zaključnim računom in pripisovanjem obresti za preteklo leto.

V tem letu, 1934, ko sem že dopolnil 21 let starosti in tako dosegel svojo polnoletnost, sem takoj po veliki noči vzel slovo od doma in posojilnice (od te brez vsakršnega plačila) in odšel s pozivom in (upravičeno) slabimi slutnjami služiti v vojsko svojega tirana.

Prav je, da se spomnim še na dolgoletnega načelnika odbora posojilnice Antona Uršiča, že starejše ugledne osebnosti, ki je kdaj pa kdaj prihajal očetu v pomoč. Umrl je kmalu po mojih prvih vtikanjih v posojilniške knjige.

In na kratko še o pomembnosti tedanje skrupulozne (pretirano natančne, skrbne) vestnosti, poštenja in varčnosti pri poslovanju, ki je edino moglo zagotoviti neverjeten razvoj posojilnice ob skromnem enoprocentnem dohodku iz obrestnih mer za hranilne vloge in posojila, in je zmogla do konca svoje samostojnosti doseči izredno visok rezervni sklad. Omenim naj še, da je bila posojilnica ustanoviteljica mlekarne v tedanjem Šentvidu. Enako je bilo pri Vinarski zadruzi (dokler je bila še samostojna), ki je zmogla svojim članom redno plačevati njihove pridelke po ceni, ki je sicer sami nikakor ne bi mogli doseči.

Vinko Premrl

STO LET VIPAVSKEGA PLANINSTVA 1903-2003

100 let vsake organizacije je dolga doba, je čas, ki ga kaže praznovati z jubilejem. V tolikšnem času se je tudi PD Vipava nabralo dejanj in doživetij, ki narekujejo, da se za hip ustavimo, se ozremo na prehojeno pot in vedrih lic ter ponosni dvignemo čaše za nazaj in za naprej. V soboto, 15. februarja 2003 je Planinsko društvo Vipava začelo jubilejno leto Stoletje planinstva v Vipavi s slavnostnim občnim zborom društva. Po opravljenem uradnem delu je sledilo odprtje razstave planinskih fotografij **Otona Naglosta**, **Dejana Korena** in risb **Petra Mikuža**. Ob tej priložnosti smo predali svojemu namenu nove prostore PD Vipava in umetne plezalne stene, ki se nahaja v stavbi stare osnovne šole v Vipavi.

“Zelo srečna je bila misel, da se ustanovi podružnica Slovenskega planinskega društva za okraj Ajdovski in Vipavski. Kdo bi tajil, da bo ta podružnica velikega pomena ter da je bilo skrajni čas, da je začela delovati. Odbor in lepo številnih znamenitih udov iz vseh stanov nam jamči, da se podružnica lahko prav lepo razvije: da raztegne svoje delo po naših slovenskih tleh, po naših planinah; da ohrani naš hrib in gaj slovenski; da prepreči, da se imena naših gor, dolin, kotlin in jam, ki so izključno slovenske, ne popačijo in ne pogube; da se postavijo na očitnih in primernih mestih napisi, ki pokažejo tujcu, da je to “slovenska zemlja”, da se popiše krasota naših planin, divnih razgledov, očarajočih kotlin, divnoromantičnih prepadov, zajed in sedel; da se naslikajo bajkovite podzemljske jame ter neizmerne ledenice, ki segajo blizu do pekla.”

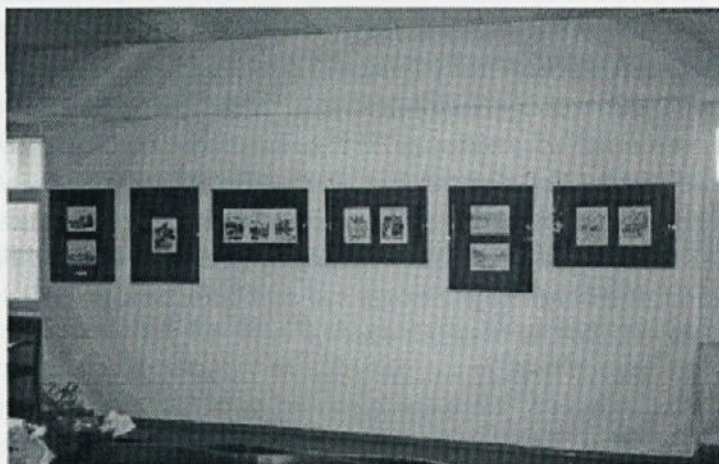
Slovensko planinsko društvo je nastalo leta 1893. Kmalu za tem so začele na Primorskem in Notranjskem nastajati podružnice: leta 1903 ajdovsko-vipavska, leta 1904 idrijska in cerkljanska, sledile so še leta 1906 pazinska in leta 1907 ilirsko-bistriška. Ajdovsko-vipavska podružnica je bila osnovana že na začetku leta 1903, vendar pa je bilo potrebno pridobiti pravno potrditev z odlokom namestništva v Trstu, in sicer se je to zgodilo 16. novembra 1903.

Razstava planinskih fotografij ob jubileju PD Vipava

V Planinskem vestniku so tedaj napisali: "Četudi Vipavec kot pravi dolinec obožuje rajši svoje sadne vrtove in vinske gorice ter je manj dovzeten za planinstvo nego drugi njegovi sodeželjani, vendar je pristopilo v okrilje nove podružnice toliko članov, da smo, izpodbujeni po mnogih bodrilnih pismih, pričeli z delom, in uverjeni smo, da je obstoj podružnice zagotovljen tudi za bodoča leta. Podružnica je štela v prošlem letu 37 članov in članic."

Na prvi seji so izvolili odbor podružnice, ki so ga sestavljali predsednik, šturski župan Avgust Schlegel, podpredsednik, nadučitelj Edmund Čibej in dva člana, od katerih je eden prevzel denarne posle. Podružnica je kmalu priredila nekaj izletov. Prvi izlet je bil na binkoštni ponedeljek k Sv. Hieronimu na

Razstava risb ob jubileju PD Vipava

Nanos, kjer so se planinci sešli s planinci iz tržaške podružnice. Poleg izletov in pohodov so planinci poskrbeli tudi za markiranje poti in zabavo članov.

V letu 1911 se je med člani pojavila želja, da bi se povečalo število članov iz Vipave. Glede na krajevne razmere so predlagali, da bi osnovali poseben odsek podružnice za Vipavo, če bi zbrali dovolj članov. 6. februarja 1913 so se na občnem zboru dogovorili, da Vipavci ustanovijo svojo podružnico. Prvi načelnik je postal graščak iz Lož Karel Mayer, ki se je posvetil problematiki koče na Nanosu. Še v okviru Ajdovsko-vipavske podružnice so leta 1907 ustanovili sklad za zbiranje denarja in gradbenega materiala za gradnjo koče na Nanosu. Člani so si za svoje geslo postavili stavek: "Slovenski oratar je svoje zemlje gospodar".

Kmalu po nastanku vipavske podružnice se je začela prva svetovna vojna, namesto veselih planincev z nahrbtniki so gore preplavili vojaki z orožjem in strahom, da gredo smrti naproti. Po končani

Otvoritev umetne plezalne stene v planinski sobi

vojni je Primorska prišla pod Kraljevino Italijo in s prihodom fašizma na oblast je bilo planinstvo onemogočeno. Kljub temu je v Vipavi nastala skupina mladih planincev in planink, ki so se zbirali okrog odvetnika dr. Milča Petriča. V letih od 1926 do 1930 so v počitniških mesecih zahajali na Nanos, v Trnovski gozd, na Kras, vse dokler ni režim tako zaostril situacije, da to ni bilo več mogoče, še manj pa v času druge svetovne vojne.

Spomladi 1946 je bilo obnovljeno tudi planinsko društveno delovanje v Vipavi. Za predsednika so izvolili dr. Karla Ambrožiča, drugi člani upravnega odbora pa so bili: Ciril in Jože Božič, Ciril Skapin, Franc Bavčar, Ivan Bajc, Nada Mesesnel in Anton Štanc. Žal pa je planinski tabor na Nanosu istega leta povzročil razpad društva, ki je začelo hirati in prekinilo z delovanjem. Na občnem zboru 1953 so ponovno poskušali obnoviti dejavnost in tako je društvo leta 1955 štelo že 88 članov, od tega je bila polovica mladincev in pionirjev. Brez vsakršnih finančnih sredstev jim je že leta 1954 uspelo odpreti zavetišče pri Blažonu na Nanosu, ki se je leta 1959 preselilo k Abramovim in tam tudi ostalo.

Društvo je nadaljevalo z delom in vanj so se vpisovali člani iz Vipave, Slapa, Lož, Orehovice, Podnanosa, Podrage, Manč in Budanj. Pod vodstvom Vere Poniž je uspešno delovala mladinska sekcija PD na osnovni šoli v Vipavi. Od leta 1966 je članstvo strmo naraščalo in doseglo število 300. Posebno poglavje v zgodovini društva predstavlja nova plezalna pot na Gradiško Turo. Župnik Otmar Črnilogar in Tone Sazonov sta nekajkrat preplezala stene nad Gradiščem in določila smer, ki je bila 15.6.1969 izročena planincem v uporabo. Dve leti kasneje je bilo v "Gnezd" narejeno počivališče, prijeten kotiček z lepim razgledom na zgornji del Vipavske doline.

Teden po otvoritvi plezalne poti je društvo organiziralo pod Turo alpinistični tečaj, ki se ga je udeležilo 15 mladih planincev, med njimi tudi dekleta. Teorijo in praktične vaje so vodili štirje alpinisti iz društva Ljubljana Matica in dr. Jože Andlovic. Pod Turo se je zvrstilo več alpinističnih taborov, prvi leta 1973. Na te tabore so prihajali alpinisti iz celotne Primorske. V naslednjih letih so domači alpinisti preplezali 34 prvenstvenih vzponov v skalah pod Turo, visokih od 15 do 300 metrov.

Planinsko društvo je leta 1981 svojo dejavnost še povečalo: izvedli so namreč prvi tabor in od takrat naprej vsako leto konec julija poteka mladinski tabor, na katerem je od 50 do 90 planincev. Za pripravo tako velikega tabora pa je potrebno veliko opreme in požrtvovalnega dela, da je tabor kvalitetno izpeljan. V zadnjih letih se društvo posveča tudi orientacijski dejavnosti in prireja orientacijska tekmovanja, ki se jih udeležujejo tudi sosednja društva. Pod okriljem društva delujejo tudi naslednji odseki: alpinistični odsek (alpinistična šola ter plezanje v domačih in tujih gorah), odsek za planinske poti (urejanje, čiščenje ter markiranje planinskih poti), mladinski odsek (tekmovanja, tabori, vzgoja mladine...). Poseben pomen pa daje društvo izobraževanju mladih vodnikov, ki bodo še dolga leta vodili planince v hribe.

Ob jubileju PD Vipava želimo vsem, ki imate gore radi, kar največ sreče, veselja in obilo lepih doživetij v čudovitem gorskem svetu.

Leon Kodre

PREDSTAVLJAMO VAM

ANTON JEŽ

7. del

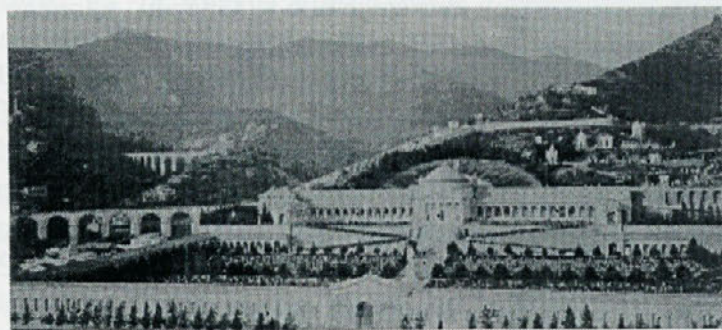
Takoj v začetku jarka nama je narednik ukazal: "Sperrklappe aufmachen!" (kar pomeni, naj odpreva zaklopke na puški). Nadaljeval je: "Herunter müssen Sie gehen, so wie die Katzen" (Dol morata iti tiho kot mačka.), kar pa je bilo nemogoče po drsečem kamenju in v težko okovanih čevljih. Z nama je šel še kakih 30 korakov, nato pa se je vrnil. Emilu sem rekel: "Vidiš, ne diši mu, da bi šel naprej!"

Do spodnjega jarka je bilo še kakih 60 m. Z Emilom sva naredila še kakih 12 m, tako da je narednik lahko slišal, da pot nadaljujeva. Potem sva obstala. Emilu sem dejal: "Res, da si komandant v tej nevarni akciji, vendar če misliš, da bom v tej temi nadaljeval pot, se

motiš, ne grem naprej, dokler se ne bo začelo svitati in da bom prepričan, da je jarek prazen." Nič ni odgovoril; obstal je tudi on.

Oba sva bila istih misli, da sva na ozemlju, ki pripada italijanskemu ljudstvu ter tu ne braniva naše zemlje, kar bi bilo, če bi bila na soški fronti. V takem razmišljanju in z mislimi na dom, je mineval čas. Mraza nisva čutila. Utrujena sva oba zadremala in tudi zaspala. Slabše sem spal kot Emil, zato sem zaslišal nerazločne glasove. Takoj sem stresel Emila in rekel, naj se zbudi, da sem slišal neke glasove. Mislil sem, da naju gredo verjetno nadzorovat, ker se nisva vrnila, kot je bilo ukazano.

Vidrih je pograbil puško in brez besed izginil po jarku. Tudi jaz sem šel za njim. Emil je odšel po jarku na levo proti kaverni 2-4, jaz pa sem se ustavil v jarku 2-3, kjer je bil usek, ki je dobro varoval pred strelom z desne ali

Pokopališče v Genovi pred rekonstrukcijo.

leve strani jarka. Kmalu po vstopu v jarek sem z desne strani zaslišal pritajene glasove. Takoj sem bil prepričan, da so me zbudili glasovi Italijanov.

Nič me ni motilo, najmanj pa tista prisega v Linzu, pred odhodom na rusko bojišče. Glasno sem dejal: "Non sparare!" (Ne streljati.) Iz italijanske skupine (ki se je gnetla v kitem useku 2-5) pa sem zaslišal več glasov: "Fratello nostro" (Brat naš), kar se je ponavljalo med tem, ko smo se približevali drug drugemu. Predno smo si segli v roke, sem puško naslonil na steno jarka. Italijani so me začeli poljubljati, kar mi je bilo zelo nerodno, ker tega nisem bil vajen. Hitro so me vprašali: "Quanti siete?" (Koliko vas je?) Odgovoril sem, da je samo še eden in da ne bo delal nobenih težav.

Slučaj je bil, da kaverna še ni bila zavzeta. Italijani so prišli v jarek na desni strani, zato je bil Emilu po jarku prost vstop v kaverno na levi strani. Zaupali so mi, da sem odšel po Emila. Ura je bila okrog tretje, zato je bila v kaverni popolna tema, taka, da tudi Vidriha nisem videl. Pri vходу sem zaklical: "Emil, pojdi! Vrata v sončno Italijo so odprta!" Stal je sredi kaverne in kadil. Ko je zaslišal moje sporočilo, je od veselja s cigareto zaokrožil nad glavo. Še sedaj vidim tisti svetleči se ogorek cigarete.

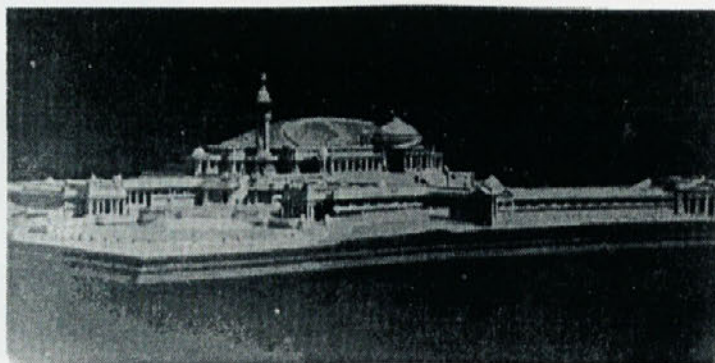
Povedal sem mu, kako sem dobil zvezo z Italijani. Oba sva se vrnila k njim. Emil je puško odložil in zopet se je začelo objemanje.

Vojaki so bili iz zgornjih predelov Italije. Bili so krepke in čedne postave, v zelenih uniformah, pokriti s čeladami. Na naju so napravili prav lep vtis. Naša obleka je bila bolj skromna; čelad nismo imeli; obutev pa

je bila naša boljša od njihove. Ni pa nama bilo ljubo, da sta se zaradi naju sporekla dva sarženta zaradi tega, kdo naju bo odpeljal na komando. Končno sta se le umirila. Tisti, ki naju je vodil, se je izognil hudemu napadu, ki se je pričel ob nastajajočem dnevu. Na 2-13, kakih 50 m nižje naju je predstavil v dobro zavarovanem oficirskem zaklonišču, kjer je bilo šest oficirjev.

Bili so izredno veseli, ko so zagledali prva avstrijska ujetnika na tem sektorju. Midva pa sva vedela, da do takih ujetnikov ni težko priti. Pogostili so naju z neko žgano pijačo, keksi in čokolado, Emil pa se je poslužil tudi cigarete. Tu smo se zadržali kake pol ure, nato pa smo nadaljevali pot navzdol po stezi 2-15 proti vasi Biacesa. Med našim pohodom smo opazovali vojake, ki so plazeč se pred seboj rinili jeklene plošče in glasno vpili, ko so nas zagledali: "Ecco i bombardieri!" (Glejte bomaše!), kar se je ponavljalo vse dotlej, dokler jim nismo odšli izpred oči.

Seržanta sva vprašala, zakaj takšno vzklikanje vojakov. Odgovoril je, da je upravičeno tako ogorčenje, saj je bilo od ene

Model za genovsko pokopališče. Izdelal A. Jež v vojnem ujetništvu po načrtih ing. Carla Canella leta 1917 - 1918. Model je namenjen za povečanje že obstoječega pokopališča.

same naše mine ubitih 36 vojakov. Vprašala sva, kako je to mogoče. Povedal je, da je bila skupina vojakov v globoki, odkriti, ozki skalnati zajedi, zavarovani s treh strani, vhodna ožja stran pa je bila odprta. Prav tu

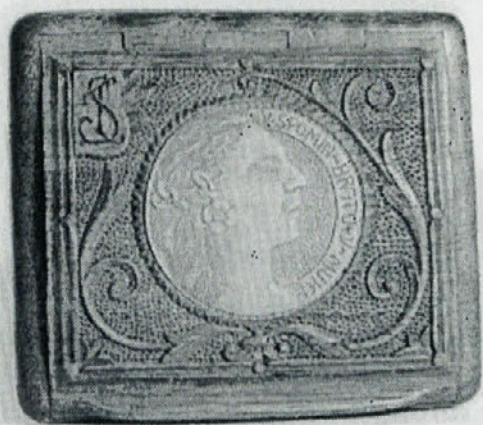
pa je padla mina. Ubogi ljudje, so bili prav slučajno zadeti, ker so avstrijski minometalci streljali brez kakega določenega cilja, saj so le redkokdaj v daljavi spodaj videli kakega vojaka. V vsej moji 6-mesečni dobi na tem

Naslovna slika v spominski skicirki - risalnem bloku. Spomin na ujetništvo je akvarel

bojišču, do dneva zajetja, nisem videl italijanskega vojaka. Ta usodni zadetek je bil zares nesrečno naključje. Spremljevalcu sva povedala, da nisva imela nobene zveze z minometom in da sva šele sinoči prišla v bližino metalca, katerega pa nisva videla.

Po enournem sestopu v vas Biacesa so nas zopet sprejeli z zmagoslavnim veseljem. "Ecco i prigionieri Austriachi!" (Glejte avstrijske zapornike!) Tu so nas nahranili; čakati pa smo morali noči, ker je bil dovoz

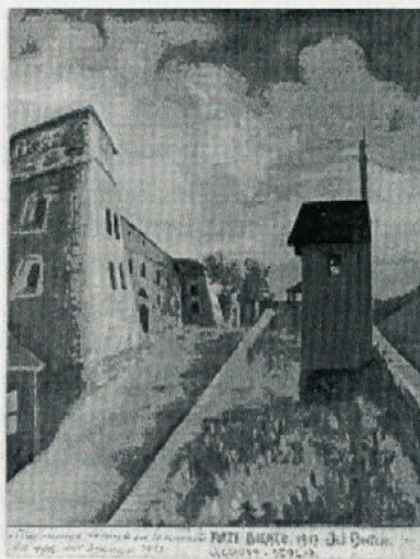

Očetov zapis: Slika cigartene doze izdelana v spomin na vojno ujetništvo tovarišu Stanku Terčelju iz Vrhpolja (Trčel), ki se je po italijansko okupaciji izselil na Štajersko. Doza je ena izmed velikega števila, ki sva jih z Antonom Koširjem izdelovala v triletni dobi najinega ujetništva v 1. svetovni vojni v Genovi. Izdelana je po moji zasnovi, Košir je izdelal dozo, jaz pa razne okrasne ornamente.

po cesti čez dan z obeh strani zaprt. Ves promet preko strmega, nekoliko poraščenega hriba, se je vršil ponoči. Odšli smo, ko se je znočilo.

Hodili smo približno tri ure, ko smo prispeli na planoto, kjer smo prespali na lubenicah v kletnih prostorih neke hiše, in se prav dobro odpočili. Okrog osme ure zjutraj so naju predstavili višjemu komandnemu zboru. Glavni oficir naju je temeljito pregledal in ugotovil, da imava odlično obutev. Rekel je: "Čevlji so odlični. Potem je vprašal: "Kakšen je bil učinek našega bombardiranja predvčerajšnjim?" Odgovorila sva, da je bil ubit samo en človek, neki Trentino italijanske narodnosti, ki je moral v času bombardiranja opraviti nujno delo. Na

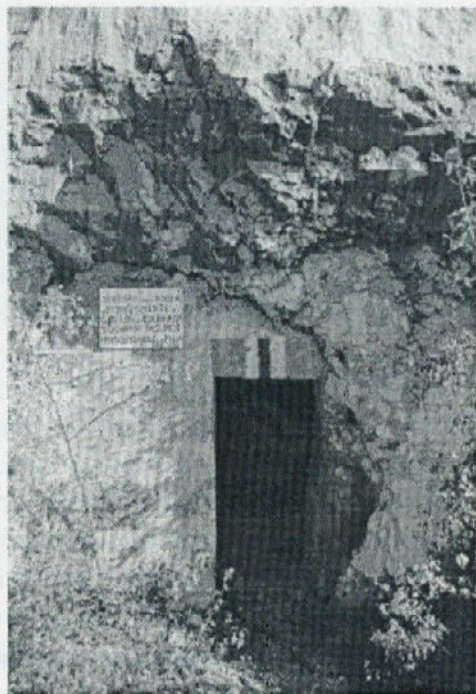
najino poročilo o edinem ubitem se je visoki častnik zelo začudil in rekel: "Poglejte naše topove! Nemogoče!" Odgovorila sva: "Vi imate topove, Avstrijci pa rove, da se zakrijejo, kadar vi streljate." Bil je zelo razočaran, nič več ni spraševal.

Slika je ena od spominskih skic, portretov sotovarišev in panoram. Je edina očetova slika v olju v spomin na "Forte Begato" 1917 - Genova. Akvarel predstavlja "Forte Ratti" - Genova. V ujetništvu je bil od 1916. do 1919. leta.

Po tem kratkem razgovoru je pristopil k meni oficir-tenente in me prosil, da mu dam rozeto, ki jo imam na kapi. Z veseljem sem mu jo odstopil s pripombo, da odkar nosim to rozeto na glavi, se slabo počutim. Rozeto so nosili vsi avstrijski vojaki. Bila je iz medeninaste

pločevine, okrogla, nekoliko večja kot je zvezda našega vojaka. Imela je tri začetne črke KFJ, kar pomeni - cesar Franc Jožef. Pristopil je še topničarski oficir in rekel, da so obstreljevali tisto mesto, ki je vidno z

Ena izmed utrdb na fronti I. svetovne vojne (foto A. Jež ml., 1997)

njihove strani, kjer da je dosti materiala pred trinčejo (strelskim jarkom). Odgovorila sva mu, da sva bila ob času bombardiranja prav na tistem mestu v rovu, iz katerega je tisti material. "Vaše silovito bombardiranje nas na tem mestu ni nič prizadelo" - zopet razočaranje.

K meni je pristopil še en tenente in mi rekel: "Pravite, da ste živeli v Trstu, kakšno delo ste opravljali?" Povedal sem mu, da sem bil tovarniški delavec. Vprašal me je tudi, če sem se kaj zanimal za opero. Povedal sem mu, da sem obiskal predstave znanih mojstrov, ki jih nisem opustil, če mi je le čas dopuščal. Potem me je vprašal, če sem bil pred dvema letoma pri predstavi Traviate. Rekel sem, da sem bil. Nato me je vprašal, če se spominjam glavnega pevca. Odgovoril sem: "Imenoval se je Stracciari." Presenečen je visoko dvignil stisnjeni pesti in vzkliknil: "To sem jaz." In nadaljeval: "Glejte, tuj človek pozna moj priimek." "Kdo pozna vas?" Malo ovaževan tenente v oficirskem zboru se je čutil presrečen, ko sem povedal njegov priimek, kar

je bilo potrdilo, da v svetu nekaj velja. V vojski je bil po činu samo tenente, kot rezervni častnik in je bil kot tak pri aktivnih oficirjih malo cenjen, zato so bile njegove besede - kdo vas pozna - njemu prava uteha, vsem navzočim pa poučna "klofuta". Tisti dan sva bila ob skrbništvu tega oficirja zelo dobro pogoščena.

Drugo jutro smo nadaljevali pot proti karanteni, kakor nam je povedal seržant, ki naju je spremljal Tam nama bodo razkužili obleko in dali sveže perilo.

Med potjo nama je pokazal neeksplozirano avstrijsko granato, iz katere je cezela smrdljiva plinska tekočina. Dolžina granate je bila okrog 80 cm, v premeru pa kakih 20 cm. Smrad je bil zelo zopr. Seržant je dejal: Glejte avstrijsko barbarstvo!". Pripomnil je, da se oni ne poslužujejo takega nehumanega načina.

V karantensko postajo smo prišli okrog 12. ure, ravno prav, da sva bila deležna dobrega kosila. Hrana je bila v italijanski vojski mnogo boljše kot v avstrijski.

Poslopje, ki nama je služilo teden dni kot karantena, je bilo bivša avstrijska obmejna postaja, bivališče obmejne straže. Kot sem že omenil, so Avstrijci ta sektor meje predali iz strateškega razloga brez bojev. Tu je bila soba, poleg drugih prostorov, ki je za časa Avstrije služila za začasen zapor tihotapcev. V sobi je bil samo en pograd, na katerem je zgoščeno lahko ležalo 8 ljudi. Spala sva na golih deskah. Ležanje sicer ni bilo prijetno, vsekakor pa je bilo bolje kot v strelskem jarku. Dobila sva vsak dvoje pokrival. Poleg našega prostora je bilo še več drugih prostorov z močno telefonsko centralo. Prijazni telefonisti so bili zelo zaposleni. Stalni so bili razgovori o dostavi municije. Zlasti dolga pa so bila naročila raznih granat. Ker je bil naš prostor v neposredni bližini telefonistov, nama je postalo to poslušanje zelo neprijetno; vendar da pa je to veliko bolje, kot poslušati grmenje topov, je pripomnil Emil.

Med tem bivanjem sva dobila dva obiska. Tretji večer po najinem prihodu, so s stražo pripeljali dva italijanska vojaka. Bila sta zelo potrta, saj sta bila s silo pripeljana na fronto. Bila sta zelo molčeča. Naslednji dan pa je prišel v spremstvu straže pravi čičerone. Celo

Prišli smo na staro utrdbo Broccolo, kjer je bilo zbirališče ujetnikov s cele italijanske fronte. Tu pa se je začelo pravo vojno ujetništvo. Med množico je bila tudi skupina Slovencev, od katerih smo izvedeli, da

komanda agitira, da bi Slovence in Hrvate poslali v Rusijo. Ta akcija ni nikoli uspela. Vsekakor pa je bilo čutiti, kako so bili naši ljudje (ne vsi) slovansko usmerjeni.

Na tej trdnjavi smo bili le nekaj dni, potem pa so nas premestili na Castello S. Felice. Zanimiv je bil ta prehod iz utrdbe Broccolo na Castello S. Felice. Skupino kakih 200 ujetnikov je vodil tenente (poročnik), ki se je delal zelo važnega. Ukazal je počasen tek, ki je bil le malo hitrejši od navadne hoje. Korakali odn. tekli smo v štiristopu, na vsaki strani štiristopa pa sta bila po dva stražarja z nasajenimi bajoneti na puškah, tako da je prišel na vsakega ujetnika po en stražar.

Ko smo prispeli na dvorišče trdnjave, smo ostali v štiristopu, da so nas prešteli. Ko so ugotovili, da smo vsi, se je oglasil tenente, vodja eskorte (skupine), se zmagovito potkal po prsih in rekel: "Ma sono stato io!" (A bil sem jaz!), češ da je pod njegovim vodstvom uspelo, da ni nihče od ujetnikov pobegnil. Tu so nas še enkrat temeljito pregledali, če nima morda kdo pri sebi kakega nevarnega orožja. Tudi mali žepni nožki so bili nevarni, zato so vse pobrali. Junaštvo pa tako.

21

ali manjše naselje, imenovali so ta kraj Finestrelle. Nastanjeni smo bili v neki večji zgradbi. Verjetno je bila to obmejna vojašnica, kjer pa razen naših stražarjev ni bilo drugega vojaštva. Hrana je bila zadostna, posebno pa nam je bil všeč kruh iz kostanjeve moke. Straža nas je opozarjala pred pobegom. Povedali so nam, da je skupina štirih Nemcev pobegnila čez to gorovje, vendar jim pobeg ni uspel, ker so vse štiri našli mrtve - zmrznjene.

Po treh tednih smo zopet romali proti Genovi. Sprejeli so nas precej visoko nad Genovo, v stari utrdbi Forte Ratti (Utrdba podgan), ki je upravičeno nosila to ime, ker smo svoj kruh mnogokrat delili z njimi.

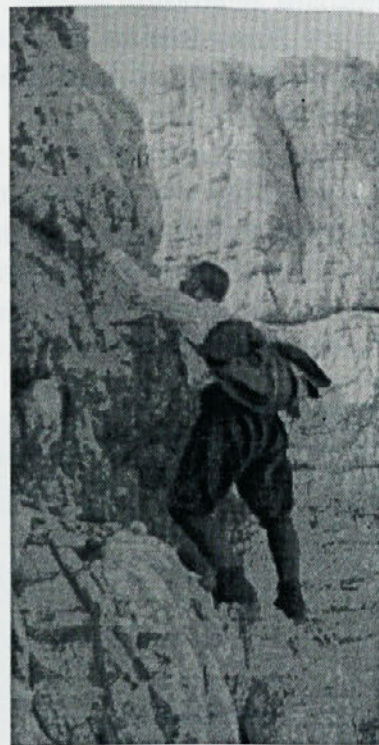
Trdnjavski zidovi so bili debeli do 150 cm. Spodnji prostori so bili obokani, zidovi pa med seboj vezani s železnimi sponami. V enem spodnjem prostoru nas je bilo okrog 30 ujetnikov. Navadnih oken ni bilo, pač pa so bile strelne odprtine, na notranji strani široke 80 cm, na zunanji pa 6 cm, brez stekel. Tako so imele podgane po hrapavem ometu idealen vstop do naših krušnjakov, katere smo imeli obešene na obočni prečni povezavi. V kuhinji so nakuhali obilno hrane, za kakih 700 ljudi. Obilo sem zapisal zato, ker so se pogosto, na kraju, kamor so odlagali kuhinjske odpadke, videvali prevrnjeni kotli *paštašute* - makaronov; zlasti Nemcem niso šli v slast, tako da je bila njih kletev "Ferdamte makaroni!" najpogostejša kritika čez prehrano. Kruh, ne vem koliko je res, so rekli, da je iz riževe moke, bil pa je res nekako pust in se je razlikoval od navadnega kruha. Tudi kruha so okoliški kmetje, z makaroni vred, odpeljali po tri velike vreče dnevno.

Z utrdbe je bil lep razgled na morje proti francoski obali, na Genovo in njeno okolico, poraščeno s kostanjevim drevjem.

Od dolgočasia smo se lotili šahiranja. Vidrih je v tem šahiranju dobil uteho, jaz pa se nisem mogel vživeti v to. Rad bi kaj delal, toda s čim in kaj naj počnem? Na koncu sprehajalnega prostora sem opazil črn škrljast lapor, v debelini 10-12 mm. Ugotovil sem, da se da lepo oblikovati. S to najdbo je bilo rešeno vprašanje materiala. Ostalo pa je še drugo vprašanje, primerno orodje. V trdnjavi ni bilo nobene delavnice. Spomnil

sem se tovariša, Slovenca, mehanika, ki je vsak dan hodil na vmesno vodovodno postajo, ki nam je črpala vodo iz Genove. Na tej postaji je bila majhna mehanična delavnica. Tovariša sem poprosil, da mi iz nekoliko debelejšega žeblja 4-5 mm, izbrusi dleto. Rad mi je ustregel. Tako je bilo rešeno tudi drugo, dasi skromno, zame pa važno vprašanje.

Začel sem gravirati razne lažje ornamente. Tega nisem delal iz kakšnega pridobitnega namena, ker sem po izdelavi vse odvrigel. Bilo pa mi je do tega, da v roki dobim občutek in spretnost gibov in pravilno držo orodja. Ko sem že obvladal tehniko graviranja tega kamna, sem začel misliti, da bi lahko napravil kaj bolj resnega. do tedaj nisem polagal

Oče na Mojstrovki - severna stena 1932 - skupaj s prijateljem Lampičem. Zanimivost: hlače in povojke - namesto nogavic - so del uniforme, ki jo je prinesel iz ujetništva.

važnosti obliki kosa, na katerem sem graviral, ker je bilo to le poskusno delo. V kolikor pa naj izdelam kaj resnega, se moram odločiti za določeno obliko. ovalno, okroglo ali kvadratno.

Porodila se mi je ideja, da napravim nekaj iz našega življenja. Upodobil naj bi pregon podgane s krušnjaka, tako da ujetnik drži v desni roki v zamahu čevelj, da bi ga vrgel v podgano, ki poskuša prodreti v krušnjak.

Oblikovati nisem mogel v prostoru, ker ni bilo dovolj svetlobe. V naš prostor so vodila široka dvokrilna vrata, ki so bila zaradi zračenja podnevi vedno na stežaj odprta. Odpirala so se na notranjo stran. Do tal prostora je bilo od praga vrat 6 stopnic, tako da je popoldansko sonce skozi nekaj drevja, ravno primerno sijalo, kar je bilo za moje delo zelo ugodno. Sedel sem na pragu, obrnjen s hrbtom proti soncu, kar mi je dajalo pravo svetlobo za obdelovanje tega črnega kamna. Za mojim hrbtom pa je bila do 7 m široka sprehajalna pot, po kateri so se sprehajali ujetniki in hodilo tudi vojaštvo, kadar so menjavali stražo.

V svoje delo sem se tako poglobil, da me ni nič motila hoja za mojim hrbtom. Večkrat se je za kratek čas ustavil kak ujetnik in opazoval moje delo. Temu sem se tako navadil, da sploh nisem gledal, kdo stoji za menoj. Delo je šlo proti končni fazi, ko sem dobil, kot po navadi, nepoznanega opazovalca. Ta opazovalec me rahlo potreplja po rami in vpraša: "Che cosa fate?" (Kaj delate?). Pogledal sem nazaj in videl, da je višji oficir, poveljnik taborišča. Vstal sem, s ploščico in svojim skromnim orodjem v rokah in dejal, da delam nekaj iz našega ujetniškega življenja. V grobem se je že videlo, kaj naj bi izdelek predstavljal. Pokazal sem mu, on si je delo dobro ogledal in prosil, da mu dam, ko bo končano. Izdelek bi dal v muzej, ki naj bi bil spomin na vojne ujetnike. Ko sem plaketo končal, sem mu jo izročil. Bil je zelo vesel in se mi je lepo zahvalil.

Bližala se je jesen in z njo večkratna burja z morske strani. Z jesenjo je prišla zopet selitev na drugo utrdbno, ne daleč od tedanje, na Forte Begato. V tem taborišču je bila zbiralna baza, od koder so pošiljali ljudi v večjih in manjših skupinah na razna dela. Več skupin je šlo na melioracijo zemlje ob veliki reki Po (Pad), v malarične kraje. Ena prvih skupin je bila sestavljena iz Bosancev in Hrvatov, med njimi je bil tudi Poljak iz Galicije. To so bili jetniki, ki so bili zajeti med prvimi, zdravi in tudi še ne izstradani, ker je bila hrana v začetku izdatnejša. Ta skupina se je čez nekaj mesecev vrnila v takem stanju, da je bil pogled na te izčrpane ljudi obupen. Vrnili se niso vsi. Oni pa, ki so se, so bili vsi prizadeti od malarije,

razen Poljaka, ki je bil doma iz malaričnih krajev. Srečne so bile tiste skupine, ki niso šle na delo v te nevarne kraje. Nekatere manjše skupine so šle na kmete, kjer so kar dobro preživele. Po vrnitvi nesrečne malarične skupine me ni več mikalo, da bi šel tudi jaz iz taborišča.

Ko sem že pri transportih, naj omenim nekaj doživetij prijatelja, vrhpoljskega rojaka Stanka Trčelja, ki se je po italijanski okupaciji naših krajev izselil na Štajersko v Šentjur ob Pesnici. V bližini je tudi rojak iz Vrhpolja Ivan Lavrenčič, ki ima za ženo sestro Stanka Trčelja in imajo dobro obiskovano gostilno. Oba sem večkrat obiskal. Pri Lavrenčiču sem bil leta 1979, Stanko pa je pred nekaj leti umrl.

Stanko je imel kmetijsko šolo na Grmu, bil pa je tudi drugače dobro razgledan. Imel je veliko posestvo, tako da ga je naša skupnost nekoliko oskubila, pa vendar mu je ostalo še veliko vinograda, velika hiša, travnik, sadovnjak in gozd.

Dve prigodi prijatelja Stanka. Prva prigoda: S Stankom sva se srečala na Begatu, kjer je bil le malo časa. Odšel je z manjšo skupino, ne spomnim pa se, ali na kako kmetijo ali na drugo delo. Prevzela jih je neka vojaška komanda. Oficir je Stanka vprašal, kako se piše (beseda stanko pomeni v italijanščini truden). Stanko je nalašč poudaril svoje ime Stanko Trčelj, zaradi česar je oficir preslišal Stankov priimek in ga ponovno vprašal, kako se piše. Stanko spet glasno poudari Stanko Trčelj, oficir pa nervozen vpraša glasneje: "Come ti chiami?" (Kako ti je ime?). Stanko zopet glasno odgovori Stanko Trčelj. Oficir nato reče: "Perche stanko, siete venuti pur con carro?" (Zakaj utrujen, saj ste vendar prišli z vozom?) Stanku se je zdelo dovolj te igre in je rešil oficirja nadaljnje skrbi o utrujenosti, ki mu je mešala možgane. Povedal mu je, da beseda oz. njegovo ime pomeni v italijanščini utrujen. Tako se je končala ta potegavščina.

Druga prigoda se je Stanku pripetila po vrnitvi na Begato. Tudi Vidrih se je približno v tistem času vrnil, tako smo bili trije rojaki skupaj. Vidrih je bil doma iz Branice. Šlo je že proti koncu vojne, ko so v taborišču formirali večjo 48. kompanijo in nas poslali na utrjevalna dela v kraj Volta Matuna.

Ko so bila ta dela končana, so nas skozi mesto Bergamo prepeljali v hribovit kraj, v gozd, kjer smo sekali in pripravljali drva za kurjavo. Sekali smo bukov gozd, ki bi moral rasti vsaj še 20 let, da bi bil goden za sečnjo. Jaz nisem drvaril. Izdeloval sem razne lesene žige za to komando.

Imena kraja v tem predelu se več ne spomnim. V tem kraju je bil Stanko vodja vojaške pisarne. Zgodilo se je, da je bil sam v pisarni, ko se je pojavil oficir-kapetan, verjetno nadzorni organ. Ko ga je Stanko zagledal, se je postavil v pozor. Bil je v italijanski obleki brez zvezd na našivih ovratnika. Kapetan ga je ostro pogledal in zavpil: "Andove sono le stelle" (In kje so zvezde?). Stanko mu je odgovoril: "Scusate, io sono prigioniero." (Oprostite, jaz sem ujetnik). Tedaj pa je oficir še besneje zavpil - ali je mogoče, da vodi vojaško pisarno vojni ujetnik?

Na to vpitje se je na vratih pisarne pojavil seržant, vodja te skupine, ki je le s težavo prišel do besede ter razkačenemu oficirju povedal, da v svoji skupini dvajsetih vojakov nima človeka, ki bi bil sposoben voditi posle pisarne. Ker ni bilo nadomestila za Stanka, je on vodil pisarno do konca vojne.

Kmalu po končanem delu v tej gorski pokrajini smo zvedeli, da je konec vojne. Pozno v noč

so donele naše slovenske pesmi. Konca vojne smo bili izredno veseli, kljub temu, da je bila Avstrija poražena.

Iz te gorske pokrajine so nas premestili v Bergamo, od koder smo čez nekaj dni v večji skupini odpotovali skozi mesto Bassano peš proti Veroni. Tistim, ki smo težko hodili, so dali 10 ali nekaj več mul, katere smo menjajoč se jezdili. Vojaška straža se mul ni posluževala. Iz Verone do Trsta smo potovali z vlakom. Namestili so nas v trdnjavi Sv. Justa. Kmalu nato so nam dali odpustnice za odhod domov.

Stanka je prišel iskat oče, še pred mojim in Vidrihovim odhodom. Z Vidrihom sva šla čez Kras peš v Vipavo. V Trstu nisem mogel ostati, ker se je sestra takoj po okupaciji z družino izselila v Ljubljano. S seboj je vzela tudi mojo opremo in obleko.

Hoja po Krasu mi je delala težave. Čevlji - gojzerji, katere sem nosil štiri leta, so mi med potjo odpovedali, tako da sem jih moral povezati z žico, sicer bi prišel domov brez podplatov. K sreči je sestra ob selitvi iz Trsta pustila mojo obleko doma v Vipavi, ki mi je služila, dokler nisem prislužil toliko denarja, da sem se dostojno oblekel.

(se nadaljuje)

NEPOZABNI SPOMINI NA NONO NATALIJO

Včasih, ko še niso poznali radia in televizije, so imeli domači drugačen program. Ob večerih so posedali okoli ognjišča in se o marsičem pogovarjali. Mlajši so radi prisluhnili raznim pripovedim. Otroci so bili zelo radovedni, napenjali so svoja ušesa, da bi čimveč slišali. Če je bilo kaj takega, da niso smeli slišati, so jih poslali iz kuhinje rekoč, da je oblačno ali kaj podobnega.

Ob dolgih zimskih večerih smo tudi mi radi prisluhnili naši noni. Pripovedovala je razne zgodbe, ki jih je sama doživela. V tistih časih so ljudje veliko pretrpeli. Za vedno mi bo ostala v spominu pripoved o njenem življenju. Ko sem bila majhna, me je veliko pestovala, spremljala sem jo pri poljskih delih, z njo sem tudi spala v isti sobi do svojega 15. leta.

Seveda nisva takoj zaspali, ker mi je v postelji še dolgo pripovedovala o svojem težkem življenju. Zato mi je bila varuška, vzgojiteljica in učiteljica, pestunja in dobra nona. Naučila me je veliko pesmic, izrekov, pravljič in življenjskih modrosti. Zato jo še danes čutim ob sebi.

Morda se je bo kdo spomnil iz tega mojega opisa. Zato vam bom opisala njeno zgodbo, ki je zelo zanimiva in žalostna. Naša nona je bila Natalija Rondič, ki so jo večinoma poznali z domačim imenom Tala Drejcova. Rodila se je 28. novembra 1908 v Aržišah pri Zagorju ob Savi materi Štefaniji Korbar kot nezakonski otrok. Njen oče je bil Leopold Piclih, češki vojak, ki je prišel v tiste kraje. Ker je bila družina številna, je bila kot otrok

nezaželena. Saj je bila 16. otrok! Mati Štefanija je bila posestnica in gostilničarka v Zagorju. Na Slapu je imela sorodnike: sestro Marijo Korbar, poročeno Uršič, pri Janezovih.

Nonina mati Štefanija Korbar

Imeli so kmetijo in doma predelovali grozdje v vino. Zgodilo se je, da je mati Štefanija prišla po vino na Slap k svoji sestri. Ker ni imela denarja, je za plačilo pustila deklico Natalijo, ki je bila še dojenček. Predvsem zato, da ostali otroci ne bi vedeli, da je imela tudi njo. Teta Marija Uršič jo je potem dala v Lože h gospe Pepci Dolejncovi, ki je prav takrat imela svojega dojenčka. Tako je dojila tudi njo. Ko jo je nehala dojit, so jo vrnili nazaj na Slap k teti Mariji. A v tetini družini ni bila zaželena in prepuščena je bila sama sebi. Nekega dne, ko so šli po seno, se je zbudila. Splezala je na staro okno in padla na kup dračja na sosedovem dvorišču. Tam jo je našla sosedka Poljšakova - Mstfrjeva po domače, ki jo je tudi obdržala. Svoje otroštvo in mladost je preživela pri tej družini. Ker je bila lepo sprejeta, jo je nona klicala nunca Mstfrjeva. Zanj je skrbela bolj kot prava mama. Zato se jo je rada spominjala. Ko je odrasla, jo je naučila razna gospodinjska in kmečka dela. Med drugim tudi kositi travo. Osnovno šolo je obiskovala na Slapu. Rada se je spominjala svoje učiteljice, ki je stanovala v šoli. To je bila učiteljica Iva Justin. Družbo ji je delala psička Bajbica. Čeprav je

bila stroga učiteljica in so se je otroci bali, so jo imeli zelo radi. Zvečer se je sprehajala s svojo psičko po vasi, a gorje, če je našla koga izmed svojih učencev zunaj doma. Takrat je bilo zelo strogo, po zvonjenju Ave Marija niso smeli otroci ven. Vedeli so, da jih čaka naslednji dan kazen. Tepeni so bili z leskovo šibo. Če pa je prišel učenec v šolo umazan, da se ni umil po obrazu, ga je poslala umiti v Mohorščevo lužo (pri današnji domačiji Franca Furlana, Slap 61). Danes te luže že dolgo ni več. Učiteljica Iva Justin je bila zelo pridna, marljiva, sama si je kuhala in si pripravljala drva za zimo. Druge učiteljice za njo so hodile na kosila k bogatim družinam v vasi. Pri pouku jih je, razen osnovnih predmetov, učila kuhati in razna ročna dela in spretnosti: vezli so prtičke, kvačkali in pletli. Učili so se in ponavljali toliko časa, dokler niso razumeli.

Pri sosedovih Drejcovih po domače, je živel mlad fant Karol, ki je prav tako izhajal iz številne družine. Doma je imel še štiri brate in štiri sestre. Ta fant se je zaljubil v nono Natalijo. Čeprav jo je nunca Mstfrjeva svarila in odsvetovala, naj ga pusti, je ni poslušala. Komaj 17-letna je bila z njim noseča. Poročila

Naša hiša pod borovci in sosedove hiše

sta se 3. maja 1926 na Slapu, poročil ju je tedanji župnik g. Ivan Vadnjal. Ker je bila mladoletna, sta morala podpisati dovoljenje za poroko rejniška starša Mstfrjeva.

Potem je kmalu spoznala, da se je zanj začelo drugačno - zelo težko življenje. S taščo sta se kmalu začeli prepirati, ker da ona, kot mlada nevesta, ne zna prav kuhati. Moja nona je nekega dne opazila, da je tašča v lonec, kjer se je kuhalo kosilo, stresla pest soli. Pri kosilu je

to povedala možu, a ta ji ni verjel. Ni mogel dojeti, da bi bila njegova mati kaj takega zmožna narediti. Prepiri so se nadaljevali iz dneva v dan. Vse, kar je nona delala, je bilo slabo in nič prav narejeno. 22. aprila 1926 se

Nono Karol pri vojaki na Sardiniji

jima je rodil sin Karol, ki je umrl star komaj deset mesecev, zaradi pljučnice. Tega nista dolgo časa prebolela. Dve leti pozneje se jima je rodila hčerka Berta. Ime ji je nona dala po polbratu Albertu. On je bil edini, s katerim si je nona naskrivaj dopisovala. Dokler ni tega preprečila teta Marija Uršič, ko je dobila eno izmed pisem v svoje roke. Ta je takoj obvestila njeno mater Štefanijo, in ta je prepovedala njuno dopisovanje. Potem nona ni imela stikov s sorodniki iz Zagorja. Počutila se je še bolj zavrženo, zapostavljeno in osamljeno. Tašča si jo je še bolj privoščila, ker je vedela, da je nezakonska hči, to pa je bilo v tistih časih velika sramota. To ji je večkrat očitala, tako da je prišlo do prepira in nona je v jezi zgrabila metlo in začeli sta se prerivati. V jezi je tašči zlomila roko. Besna tašča je ukazala, naj se izselijo iz njene hiše.

Preselili so se v drugo hišo, k Šmonovim (sedaj tu živita gospod Matija, ki je tudi najstarejši mož na Slapu, in njegova žena gospa Amalija.) To je bilo leta 1931. Stari oče je hodil pomagat po kmetijah. S težavo so se preživljali. Oblačila so bila skromna in *poflikana*.

Ker nona ni imela kaj obleči, je morala opustiti celo nedeljske maše. Leta 1932 se jima je rodil moj tata, Karlo, ki so ga vsi klicali Lino (iz italijanščine Karolino).

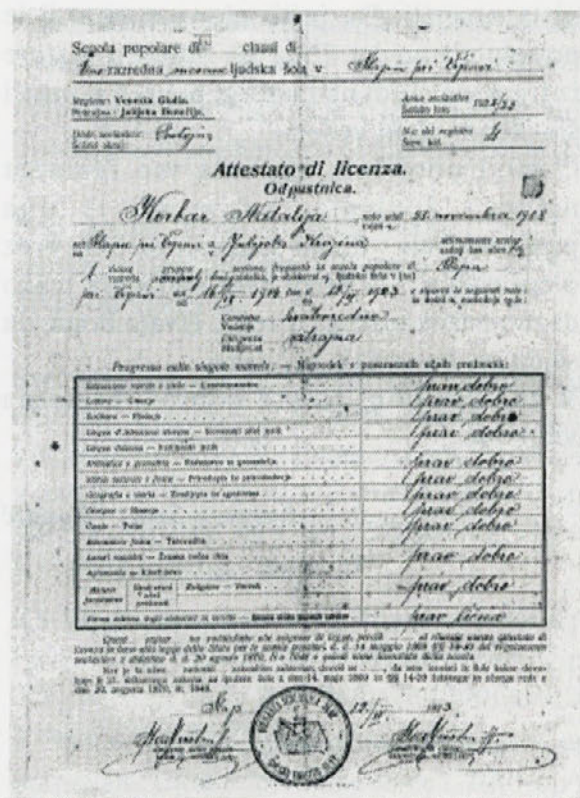
Pred drugo svetovno vojno je nona hodila s sovaščanko Julko Podgornik v Trst. Peš sta se odpravili zgodaj zjutraj na vlak v Štanjel. Ubogi revi sta se težko otovorili. Na glavah sta nad svitkom nosili težke *jerbase*, napolnjene z domačim *putrom* - maslom, kurjimi jajci, kako oskubljeno kokoško, kakšnim litrom vina ali žganja.

Te dobrote sta zbirali po vasi. Dvakrat tedensko sta se odpravili na to dolgo in težko pot. Spominjam se, da mi je pripovedovala, kako si je sama izdelala copate za na pot. Bili so narejeni iz klobučevine, ki so jo vzele strašilom na poljih. V popoldanskem času, ko sta to robo prodali, sta se vrnila domov, v svoj rodni Slap. Ker so bili doma otroci lačni, sta se jima Rudi, Julkin sin, in naš tata Lino odpravila naproti do Gaberij. Kar presenečeni sta obstali, ker nista mogli verjeti, da sta tu njuna sinova. S solznimi očmi sta ju pozdravili in jima dali ta težko pričakovani kruhek. Ko sta se vrnila domov, sta ju doma čakala sitna moža in še veliko domačega dela in opravil. V Trstu so jima nekatere gospe podarile tudi oblačila za otroke. To je bilo zelo dragoceno, ker ni bilo denarja, da bi kaj takega kupili.

Potem je prišla druga svetovna vojna. Leta 1942 so Nemci v vasi zažgali dve domačiji: Podgornikovo in domačijo Ambrožič (Šmonovi 25), kjer je živel brat Matije Ambrožiča. Spet so se morali naši seliti. Nona in družina so se selili k Štcunskim (sedaj tu še

Zlata poroka none in nonota 3.5.1976

Nonino spričevalo - staro 80 let

stanuje Rozina Ferjančič, Slap 73). Pri hiši so rekli tako zato, ker je gospodinja Tona imela trgovino. To je bila edina vaška trgovina.

Nono Karol je moral iti k vojakom na Korziko leta 1942 in kasneje še na Sardinijo. Tako je nona ostala sama z otroki. Poprijeti je morala tudi za moška dela: kopati, špricati trte, kositi in vse drugo. Za vse je bila sama, ker so bili otroci še majhni. Polente niso bili lačni, a drugih dobrot niso poznali. Večkrat mi je povedala, da je tudi partizanom postregla, če je le imela. Po vojni se je nono vrnil domov. Z bratom Nandetom sta kupila prvi traktor, da sta lahko z njim orala. S tem so si olajšali marsikatero težko delo na njivah. Ta traktor je imel namesto gum nekakšne lopate.

Nekaj let pozneje so začeli razmišljati, da bi si sezidali novo hišo. Na začetku vasi je bila velika gmajna, kjer so vaščani pasli živino. Občina Vipava s takratnim predsednikom - županom Josipom Kostanjevicem in geometrom Francem Golobom sta jima v

zameno za njivo pri Močilniku odmerila prostor na gmajni. Nekateri vaščani so bili proti temu, ker so se bali, da ne bodo imeli kje pasti svoje živine. Časi so se spremenili. Danes nihče več ne pase. Dandanes je na Slapu le še nekaj domačij, ki redijo živino.

V sosesčini so nato z gradnjo začeli Krečičevi (kjer sta doma gospa Bernarda in gospod Franc), pridružili so se sedanji sosedje Pregeljci, gospod Lojze in gospa Micka, kasneje pa še Furlanovi, gospod Julij z gospo Ivanko. Gradili so počasi zaradi pomanjkanja materiala in potrebnega denarja. Zidali so s kamenjem, ki so ga rili - pulili po gmajni. Pomagali so drug drugemu. Kamenje so nosili na *tragah*. Zidar je bil domačin Damjan Nusdorfer, ki sedaj živi v Šempetru pri Novi Gorici. Gradnja hiše se je zavlekla na šest let, brez posojila.

Ko je tata Lino zrasel, je šel tudi on v službo. Leta 1953 so se vselili v svojo nedokončano, neometano hišo. Teta Berta se je poročila v Bovec, tudi zelo mlada. Imela je pet otrok, ki jim je naša nona veliko pomagala. Teta Berta je umrla 1982, stara 54 let, kar je nono zelo prizadelo.

Leta 1960 se je tata Lino poročil z mamo Anico. Nona jo je bila zelo vesela, saj sta se vedno dobro razumeli. S skupnimi močmi so kupili traktor Ferguson, s katerim je tata oral po dolini. Ta traktor imamo še sedaj.

Nona Natalija je imela rada otroke, zato sva ji bili s sestro Jerico v veliko veselje. Pazila je na naju, dokler nisva šli v osnovno šolo in tudi potem.

Leta so tekla in minevala. Z možem sta dočakala zlato poroko 3. maja 1976 v krogu

Nona Natalija pred hišo, rože je dobila za poročno darilo in jih imamo še danes (datura - kristavec ali angelska trobenta)

najožjih sorodnikov. Še isto leto je v novembru umrl nono Karol. None to ni preveč prizadelo, ker jo je vedno zmerjal z grdimi besedami. Zato je morala veliko pretrpeti. Po njenih besedah je šele po njegovi smrti zaživela v miru. Tako je v krogu naše družine dočakala 78 let. Njeno dobro in plemenito srce se je ustavilo 23.3.1986. Njena želja je bila, da jo pokopljemo k njenemu prvorojenčku Karolčku, namesto v družinski grob k možu Karlu. Tej želji smo tudi ustregli.

Moja nona je svojo mater videla samo enkrat v življenju, ko je bila stara 18 let. Srečali sta se v trgovini na Slapu, vendar druga druge

nista poznali. Da je to njena mama, ji je povedala trgovka Tona po odhodu matere iz trgovine. Tudi na materin pogreb nona ni šla, ker za to ni vedela.

O moji noni sem zapisala vso realnost njenega življenja, kakor mi je ona pripovedovala v dolgih zimskih večerih, brez olepševanja. Od blizu sem spoznala težko usodo nezakonskega otroka. Hvala Bogu, da se danes ne dogaja več tako.

V zahvalo noni za vse dobro - hvaležna vnukinja

Karmen Smet - Rondič

Nekaj domačih besed:

nunca - botra

trage - lesena nosila za kamenje

svitek - obročasta, spletena ali iz blaga narejena priprava za lažje prenašanje bremen na glavi

jerbas - pletena košara

štacuna - trgovina

rili - pulili kamenje

IZ NAŠE KS

IZ DELA KS VIPAVA

V januarju so na II. seji člani sveta KS Vipava obravnavali občinski proračun za leto 2003.

- Sprejet je bil sklep, da se v tem letu pripravi načrt za gradnjo vrtca pri osnovni šoli v Vipavi.
- Potrebno je dokončati Trg Pavla Rušta, namestiti manjkajoče kroglice in klopi.
- Pozdravljamo pričetek sanacije Beblerjeve ulice.
- Pričakujemo ureditev ulice Ivana Ščeka.
- KS želi v dogovoru z Občino prispevati sredstva za ureditev dveh parkirnih prostorov (za staro šolo in v ulici Gradnikove brigade).
- Sanacija čistilne naprave - želimo, da nas občinska uprava sproti obvešča o sanaciji le-te.
- Vrhpoljski blok - menimo, da ta blok ne spada med individualne hiše, zato smo mnenja, da bi se gradil v sklopu blokovskega naselja.
- Kulturna dvorana - želimo, da se dvorana uredi tako, da bo primerna za kulturne prireditve (manjkajo garderobe, klopi...).
- Izdelava projekta za izgradnjo mrliške vežice - dodaten odkup zemljišča ni potreben za I. fazo ureditve, saj je na južni strani še cca 300 m² občinskega zemljišča.
- KS Vipava meni, da je "Vipavska trgatev" največja prireditev v občini in ker smo dogovorjeni, da letos vključimo vse KS v občini Vipava in bo prireditev trajala ves teden, želimo, da se iz

občinskih sredstev za promocijo oziroma kulturne dejavnosti nameni 1.000.000,00 SIT. Prireditelju nima tržnega značaja in dokler bo organizator KS, ne bomo zaračunavali vstopnine.

- Vipavski glas je glasilo KS, ki ga pošiljamo tudi rojakom v tujino. V njem je tudi stalna rubrika Iz naše občine, zato mislimo, da bi morala občina delno kriti stroške izdajanja v višini 600.000,00 SIT.

Pod točko razno so imeli nekateri člani sveta KS pripombe zaradi odlaganja odpadkov in raznih materialov ob poti proti vasi Zemono. KS Vipava prosi Občino Vipava, da sanira ta divja odlagališča.

Svet KS Vipava je na 3. redni seji v februarju sprejel sklep, da bo vsako gospodinjstvo s predloženim osebnim dokumentom lahko dobilo brezplačno 4 sadike balkonskega cvetja, s katerim bomo polepšali naš kraj. V ta namen bo KS podarila 1000 sadik, ki jih boste dobili v cvetličarni Jasmin v nakupovalnem centru Fama in v cvetličarni Fabčič v ulici Vojana Reharja.

Vabimo Vipavce, da svoje s cvetjem okrašene balkone fotografirajo in nam fotografije pošljejo na KS. Prve tri bomo nagradili.

KS Vipava bo nabavila 10 stojnic in pričela predvidoma v mesecu maju enkrat mesečno na Trgu Pavla Rušta organizirati semanje dneve. O prodaji na tem sejmu vas bomo naknadno obvestili. Načrtujemo, da bi tudi domačini prodajali svoje izdelke oziroma blago (informacije v KS vsak torek od 16h do 18h).

Stanovalci Cankarjeve ulice so že l. 2001 opozorili odgovorne na občini in KS zaradi prometa po Cankarjevi ulici. Ker do danes niso dobili ustreznega odgovora, se ponovno obračajo na KS. Zahtevajo, da se ulica zapre za promet z motornimi vozili z izjemo stanovalcev. To pot uporabljajo tudi šolski otroci in sprehajalci. Zgodila se je tudi že prometna nesreča, nevestni vozniki uporabljajo to cesto za dirkališče. KS podpira njihovo zahtevo, zato bo predlagala občinski upravi, da se ta problem čimprej prouči in ustrezno reši.

KS Vipava je v pritličju stare šole uredila tlak z marmorino, ki je enak tlaku v zgornjih nadstropjih, in smo zanj dobili tudi soglasje Zavoda za varovanje kulturne dediščine iz Nove Gorice. Stroški so znašali 1.000.000,00 SIT, dela je KS sama financirala.

Na pobudo Borisa Ličena, občinskega svetnika in predsednika KS Vipava, je ravnateljica OŠ Draga Bajca Vipava, gospa Ljudmila Kovač, naslovila pobudo oziroma zahtevo (dana je bila vsem svetnikom in občinskemu županu) za zaprtje Vinarske ceste. Že več kot deset let si prizadevajo, da bi prišlo do zaprtja ceste pred matično šolo, ker bi tako:

1. zaokrožili šolski prostor
2. zagotovili varnost otrok
3. omogočili nadomestno cesto skozi prostor južne vojašnice.

Da bi do realizacije te pobude v letošnjem letu prišlo, je malo upanja, ker župan zanjo nima posebnega interesa. Svetniki bodo vztrajali in vložili vso svojo energijo in moč, ki jo v svetu imajo, da bo otrokom omogočena varna pot v šolo in iz nje.

Vsi, ki ste vlagali v telekomunikacijo in ste upravičeni do povrnitve stroškov, dobite pojasnila v zvezi s tem na sedežu KS.

Tudi letos KS organizira vsakoletno čistilno akcijo, ki se prične 2.4.2003. Akcija bo trajala 2 tedna. Na običajna mesta bodo nameščeni kontejnerji za večje kosovne odpadke. En kontejner bo tudi na Zemonu na običajnem mestu.

Boris Ličen

POSLOVNO POROČILO KS VIPAVA ZA LETO 2002

PRIHODKI:

obresti	63.800 SIT
prihodki od premoženja	2.236.852 SIT
prodaja blaga in storitev	1.948.063 SIT
donacije fizičnih oseb	73.000 SIT
občinski transferi	4.802.582 SIT
izredni prihodki	37.675 SIT

SKUPAJ

9.161.972 SIT

ODHODKI:

prispevki za zdrav. zavar.	8.853 SIT
pisarniški material	65.807 SIT
založniške storitve	1.478.873 SIT
razne storitve	3.561.906 SIT
električna energija	194.032 SIT
telefon	61.292 SIT
poštšina	20.061 SIT
najemnina	490.890 SIT
davek od dobička	14.512 SIT
transferi društvom	500.000 SIT
vlaganje v staro šolo	614.680 SIT
voda in smetarina	73.243 SIT

SKUPAJ

7.084.149 SIT

Magda Mohorčič, za KS Vipava

IZ NAŠE OBČINE

KULTURNE PRIREDITVE V VIPAVI V SEZONI 2002/2003

SEPTEMBER

Z uvodnim koncertom v dneve prireditve »Vipavska trgatev 2002« so se zaključile poletne kulturne prireditve na prostem in kulturno dogajanje se je preselilo v vipavsko dvorano.

Že konec septembra je Zveza kulturnih društev v Vipavo povabila igralko Sašo Pavček, ki je z monokomedijo "Bužec on, bušca jaz" do solz nasmejala okrog 150 obiskovalcev.

NOVEMBER

Sredi novembra je z izvedbo violinskega recitala v dvorani vipavskega kulturnega doma opravila zaključni nastop ob koncu šolanja na nižji glasbeni šoli v Postojni, Polona Praček. O tem dogodku je bil v prejšnji številki Vipavskega glasa že objavljen daljši zapis.

Konec novembra je mladinska skupina Folklornega društva Vipava nastopila s programom, ki ga je naštudirala za svoj obisk pri slovenskih izseljencih v Franciji. Folklorna skupina je izseljence obiskala konec avgusta 2002. Poleg programa, ki je bil poznan s prejšnjih nastopov, so mladinci predstavili še nove spletke. S pestrostjo koncerta in kvaliteto izvedbe so si zagotovo zaslužili več obiskovalcev kot le slabo tretjino dvorane.

DECEMBER

December je bil najbolj »kulturn« mesec preteklega leta.

V začetku decembra so se na Reviji občinskih pevskih zborov občin Vipava in Ajdovščina, ki jo je organizira Sklad za ljubiteljske kulturne dejavnosti, predstavili po en ženski in moški zbor, trije mešani zbori ter en oktet. Revijo je spremljal in ocenjeval glasbeni kritik. Njegova ocena zborov nam sicer ni znana, zagotovo pa so vsem izkazali priznanje poslušalci, ki so napolnili dvorano, in njihov aplavz.

Državni praznik in sv. Štefana so najprej počastili rejci in ljubitelji konj s sprevedom in blagoslovom konj in konjskih vpreg pred cerkvijo v Vipavi.

V popoldanskem koncertu v dvorani pa so nastopili učenci osnovne šole, mladi pevci Mešanega pevskega zbora Quo vadis z Razdrtega in Tamburaški ansambel OŠ Vipava, ki so s svojim programom pričarali tudi božično - novoletno vzdušje.

Župan, Ivan Princes, je s Sokratovimi besedami iz »Sokratove prve učne ure« zaželel občanom in občankam pravzaprav »dobro in slabo« v novem letu in pojasnil, da je tudi naše življenje prepletanje medsebojnih nasprotij. Svoj nagovor je zaključil z mislijo sv. Avgušтина, da je potrebno imeti » pogum spremeniti, kar je mogoče spremeniti, sprejeti, česar spremeniti se ne da, in modrost znati to dvojje ločevati«.

Decembrske prireditve v dvorani je zaključil koncert družine Galič, ki jo je povabilo Folklorno društvo. Družina Galič je v prvem delu koncerta pela domače, znane božične pesmi. V drugem delu pa je pokazala pravzaprav vse, kar zmore: od igranja na citre, kitaro, saksofon, petja v duetu in posamezno, lastne skladbe, novejšje tuje skladbe... skratka, širok program za staro in mlado. Da je tovrstna glasba ljudem všeč, je pokazala polna dvorana poslušalcev in z aplavzi izsiljeni dodatki.

S silvestrovanjem na Glavnem trgu, z glasbo in plesom, se je Vipava poslovila od starega leta.

JANUAR

Bojazen, da bosta dva koncerta na isti dan in povrh še ob isti uri povzročila skromen obisk obeh, je bila odveč. Nastop Kvinteta Ventus, s predstavitvijo nove zgoščenke božičnih pesmi, je v dvorec Zemono privabil poslušalce od blizu in daleč. In tisti, ki so se odločili drugače in prišli v dvorano v Vipavi šele tik pred začetkom koncerta Pihalne godbe Vrhpolje - Vipava, so morali stati. Kvaliteta nastopa Kvinteta Ventus ni presenečenje, saj jo dokazujejo že dlje časa in tokrat so jo že z drugo zgoščenko. Pač pa so na svojem prvem koncertu za širše občinstvo poslušalce presenetili godbeniki. Malokdo bi ob lanskoletnem februarjem nastopu Pihalne godbe iz Trepč verjel sanjam, da bo prej kot v letu dni zaigrala na vipavskem odru domača godba. Toda zgodilo se je in bilo je prijetno za ušesa in srce: zaradi izbranega programa, izvedbe, povezovanja in prisrčnega novoletnega pozdrava z božičkovimi kapami. Pihalni godbi iz Postojne, ki je izvedla drugi del koncerta, priznamo, da znajo več in bolje, toda naši so le naši.

FEBRUAR

Za veder začetek meseca je poskrbel Klub ajdovskih študentov, ki je v Vipavo povabil amatersko gledališko skupino s komedijo »Charlijeva teta«. Kaševci so dobro poskrbeli za reklamo in rezultat je bila polna dvorana predvsem mlajše generacije.

Pogled v dvorano, kjer se je odvijala prireditev na dan 8. februarja, praznika kulture, je dal vtis, da smo Vipavci kulture že siti. Tisti, ki so prišli zaradi kulture, in tisti, ki so prišli po sili razmer, pa so doživeli resnično lep večer, dostojen imenu praznika. »Kultura je življenje samo,« je dejal

slavist, pesnik, pisatelj in slavnostni govornik na prireditvi, g. Franc Černigoj. In tisti večer je življenje na najlepši način povežalo staro z novim, glasbo z besedo in človeško zrelost in izkušnjo s svežino mladosti. Hvala vsem nastopajočim, mentorjem, staršem in predvsem ge. Mariji Ceket, ki je »vkup spravila« in z besedo povezala to raznolikost.

Če že Vipavci zatajimo, se to nikoli ne zgodi Budanjcem, ki sami in z okoliškimi vasmi vedno napolnijo dvorano, ko igra njihova amaterska igralska skupina. Dve zaporedni predstavi in enkrat skoraj, drugič pa zares polna dvorana. Predstava, komedija, se je imenovala »Vozel« - le kdo ga more razvozlati, tudi če primerjamo obisk s prireditvami ob državnih praznikih.

MAREC

Marec je sušec tudi na področju kulturnega dogajanja. Letos v dvorani ni bilo prireditve ob materinskem dnevu. Toliko bolj pristrčno so se mamice in tudi očetov spomnili otroci in njihove učiteljice na osnovni šoli.

Dvorana pa bo, če ne prej, ponovno zaživela na velikonočni ponedeljek s tradicionalnim koncertom Folklornega društva in takoj zatem, na belo nedeljo, še s koncertom pihalne godbe Vrhpolje - Vipava. In ta naj bi postal tudi tradicionalen.

Vida Babič

REFERENDUMA ZA EVROPSKO UNIJO IN NATO

Udeležba in rezultati po voliščih

REZULTATI GLASOVANJA ZA EVROPSKO UNIJO

VOLIŠČE	Št.volivcev v volilnem imeniku	Udeležba %	ZA %	PROTI %	Neveljavne glasovnice %
STARA ŠOLA	482	326 67,63	298 92,26	25 7,74	3 0,92
SEDEŽ DU	415	257 61,93	233 91,37	22 8,63	2 0,78
OSNOVNA ŠOLA	396	300 75,76	259 86,91	39 13,09	2 0,67

REZULTATI GLASOVANJA ZA NATO

VOLIŠČE	Št.volivcev v volilnem imeniku	Udeležba %	ZA %	PROTI %	Neveljavne glasovnice %
STARA ŠOLA	482	326 67,63	189 59,43	129 40,57	8 2,45
SEDEŽ DU	415	257 61,95	174 68,77	79 31,23	4 1,56
OSNOVNA ŠOLA	396	300 75,76	202 67,79	96 32,21	2 0,67

*Alojz Durn,
tajnik OVK*

V CENTRU ZA USPOSABLJANJE SO S SLOVESNOSTJO ODPRILI SVOJA VRATA

V Vojašnici Janka Premrla - Vojka v Vipavi je bila v petek, 14. marca, slovesnost ob začetku usposabljanja poklicnih vojakov Slovenske vojske. Poveljnik Poveljstva sil Slovenske vojske, brigadir Bojan Šuligoj, je v slavnostnem govoru potrdil pravilno naravnost preoblikovanja

SV, katerega pomemben del je prav Center za usposabljanje v Vipavi.

Ob tej priložnosti je v Centru za usposabljanje Vipava prisegla prva generacija kandidatk za poklicne vojakinje. V bogatem kulturnem programu so sodelovali Orkester Slovenske vojske, Folklorno društvo Vipava, ki je predstavilo tradicionalne ples. Pihalna godba iz Vrhpolja pa je obogatila blagoslov prve vojaške kapele v Slovenski vojski, ki ga je vodil msgr. dr. pk. Jože Plut, vojaški vikar. Zbrane goste je nagovoril tudi župan občine

Vipava, mag. Ivan Princes, ki je napovedal tesno sodelovanje med občino in zaposlenimi v vipavski vojašnici.

»Naše poslanstvo je predvsem usposabljanje kandidate za vojaške osebe in vojake, ki bodo učinkovito izvajali obrambne naloge. Vrednote, ki jih gojimo in bodo temelj usposabljanja, pa so spoštovanje, znanje, ustvarjalnost, pozitivna energija in odgovornost«, je v nagovoru zatrdil kapitan fregate Boris Geršak, poveljnik Centra.

V program temeljnega vojaškostrokovnega usposabljanja, ki traja 13 tednov, se je v začetku meseca vključilo 25 kandidatk. Pettedenski program temeljnega vojaškostrokovnega usposabljanja pa bo opravilo 30 kandidatov za poklicne vojake. Namen obeh programov, kot prednostna naloga centra, je usposobiti ter izuriti kandidatke in kandidate v obvladovanju vojaških veščin, ki omogočajo učinkovito preživetje na bojišču. Pripravljali se bodo tudi na samostojno opravljanje bojnih nalog v različnih razmerah.

*Mateja Trošt,
poročnica SV*

Iz ŠGV

IZ ŠKOFIJSKE GIMNAZIJE

V prejšnji številki VG so bila zajeta dogajanja na Škofijski gimnaziji Vipava do Miklavža. Tokrat so zajeta dogajanja na naši ustanovi do začetka marca.

Kot smo že poročali v prejšnji številki VG, so se letos četrtoletniki, ki so organizatorji Miklavževanja na šoli, odločili, da sredstva, namenjena za medsebojno obdarovanje, namenijo za dobrodelne namene. Zbrana sredstva, cca. 180.000 SIT, so namenili za potrebe misijona v Nadobi v Togu, kjer deluje p. Pepi Lebreht, ki je bil lansko šolsko leto tudi gost na ŠGV in je dijakom predstavil svoje delo. P. Pepi se je oglasil z zahvalnim pismom.

Dragi Vlado z vsemi sodelavci v gimnaziji, lep pozdrav!

Hvala za zadnjo pošto. Zelo sem je vesel. Res je, da prejšnje pošte, ki jo omenjaš, nisem dobil. Hvala za božično-novoletno voščilnico iz vaše gimnazije, ki sem jo prav danes dobil. Zelo lepa je in nadvse ste me razveselili, saj ste se me spomnili. Bog vam povrni!

Zelo sem vesel vaše konkretne pobude in pomoči, o kateri poročáš. Tukaj nam bo zelo prav prišla. Imamo fante v internatu in del denarja bomo porabili za vzdrževanje objektov: popravilo vrat; nabava stolov za učilnico, izgradnja WC in tušev. Če bo ostalo se kaj denarja, pa ga bomo porabili za izgradnjo nove cerkve.

Vaša pomoč je prišla res v pravem trenutku in bo iz solidarnosti mladih pomagala drugim mladim. Ko bodo naši mladi zvedeli za to in bodo videli, kako bodo stvari popravljene, bodo zelo veseli.

Mladi in vi, ki se trudite, da bi jim dali široko srce in dobro vzgojo, ste lahko torej veseli, da bo vaša pomoč osrečila peščico mladih kristjanov in poganov iz našega internata.

Denar pa lahko nakažeš kar v Misijonsko pisarno v Ljubljani in jasno preciziraj namen za naš misijon.

Hvala za ves trud, ki ga boš imel še s tem. Gospod naj vam povrne, saj vse delamo iz ljubezni do njega in njegovih ljudi.

O vašem praznovanju pa sem bral v Družini in sem vesel, da ste ga tako lepo pripravili.

Sicer pa sva oba z Milanom zdrava. Gradnja nove cerkve lepo poteka, kar naju zelo opogumlja.

Toliko tokrat. Najlepše pozdrave tebi, tvoji družini, tvojim kolegom v gimnaziji in vsem dijakom.

P. Pepi in v p. Milanovem imenu.

Naši dijaki v šoli in v dijaškem domu božične in novoletne praznike praznujejo doma v krogu svojih družin in prijateljev. Poskušamo pa se skupaj duhovno pripraviti na Božič in poudarjati pravi pomen praznika, ki ga danes žal vse bolj prekriva potrošniško-trgovska prevleka. Osrednja priprava na Božič je prireditev ob koncu Adventa, na kateri se zberemo vsi dijaki naše šole. Letos smo se tako kot lani zbrali v vipavski farni cerkvi, v petek 20. decembra zadnji dve šolski uri.

Adventno bogoslužje in Luč miru sta uvod v praznovanje božičnih praznikov doma.

Po božično-novoletnih počitnicah se je delo na šoli nadaljevalo s polno paro. Sredi januarja je zaključil svoj obisk pri nas dijak iz Avstralije, Andrej Bratina, ki se je izpopolnjeval v slovenščini. Živi v Melburnu, kjer poleg redne šole obiskuje tudi pouk slovenščine v Centru za slovenski jezik Južne Viktorije. Na svojih spletnih straneh je za časa obiska dijaka Andreja pri nas ta Center veliko objavljalo o Vipavi. Na spletnih straneh je bilo objavljeno tudi kratko poročilo Andreja, ki ga je poslal v Avstralijo po elektronski pošti:

Moje ime je Andrej Bratina, in jaz sem prvi študent ki je šel v Slovenijo zaradi programa "Learning Exchange program". Tukaj sem za en dober mesec, in sem zelo vesel da zdaj razumem mnogo več kot prej.

Ta program je odličen za ljudi, ki se hočejo navaditi slovensko. Sedaj sem v šoli in govorim z temi dijaki. Tukaj je boljše ker mladina zna pravilno govoriti slovensko in so mi zato v veliko pomoč. Zelo je dobro, ker govorijo o zanimivih stvareh (stvari ki so zanimive za mladino).

Tukaj bom še 5 dni, potem se bom vrnil spet nazaj v Avstralijo.

Rad bi zahvalil Gospe Sashi Ceferin za ta "Exchange", Škofijski Gimnaziji Vipava, in tudi Gospe Sandi Ceferin za dosti domače naloge (Je bilo hudo, ampak mi je zelo pomagalo pri mojem razumevanju slovenskega jezika!).

Dijak Andrej Bratina na ŠGV

Smučarji v Piancavallu

P. Lojze Markelj vodi duhovno poglabitev profesorjev ŠGV

V soboto, 18. januarja smo se odpravili na zimski športni dan. Smučarji v Pian Cavallo, drsalci v ljubljansko dvorano Tivoli, plavalci v Žusterno in pohodniki na pohod po Vrtovčevi poti.

Strokovne in duhovne spodbude pa smo potrebni tudi profesorji. Vsako leto se zberemo na enem strokovnem in enem duhovnem vikendu. Konec januarja smo se zbrali na duhovnem vikendu v Vipavkem Križu z voditeljem p. Lojzetom Markeljem.

Kot vsako leto, smo tudi letos proslavili kulturni praznik s proslavo v petek, 7. februarja. Vtise s praznovanja je zapisala *Marija Prelc*, dijakinja 2.b razreda.

KULTURNI DAN NA ŠGV

Z donečo Zdravljico iz osemdesetih grl zbora dijakov in dijakinj naše gimnazije se je 7. februarja začela letošnja proslava ob kulturnem dnevu. Napovedovalka nas je z uvodom popeljala v preteklost

Člani folklornega društva so predstavili ples in vipavske noše.

ljudskega življenja ter pred nas povabila člane Folklornega društva iz Vipave. Tri naše dijakinje s soplesalci in harmonikar so nam predstavili ples, o njih povedali, kdaj so se plesali in od kod izvirajo, ter nam pustili, da smo se pozabavali ob njihovem poskakovanju. Dekleta in fantje so bili oblečeni v noše iz treh različnih obdobj. Večina dijakov gimnazije ni iz okolice Vipave in njene folklore ne pozna, zato so nam dekleta opisala in razkazala dele vipavske noše. Zanimivo se nam je zdelo, kako se je moda v dobrem desetletju tako hitro spreminjala tudi v preteklosti in

ne samo danes.

Glavni gost je bil g. Franc Černigoj, učitelj slovenskega jezika na Colu in zbiratelj starih pripovedi z Gore. Predstavil nam je svoje zbirke pripovedi in pesmi; Mož in čemerika, otroške izštevankе in besedne igrice Nace ima dolge tace, Javorov hudič in Znamenje na Gori. Popeljal nas je na

Goro s pripovedovanjem, branjem povesti in pesmi ter opisom življenja, ki se je odvijalo na Gori še pred nekaj desetletji. Nekaj naših dijakov, njegovih nekdanih učencev, je pripravilo dobro vzdušje med dijaki z branjem le-teh. V njegovih zbirkah najdemo zapisano ljudsko izročilo vse od Vipave pa do Črnega Vrha, od Podkraja čez Col in Goro do Predmeje.

Na šoli imamo tudi evropskega prvaka v igranju na diatonični harmoniki, Blaža Batagelja, ki se nam je predstavil z lastno priredbo narodnih pesmi. Ob zvokih harmonike in Blaževi dobri izvedbi smo resnično uživali.

Za zanimiv zaključek so poskrbeli na naše presenečenje sami profesorji in profesorice ob pomoči nekdanje dijakinje Natalije Fabčič. Nastopili so v desetčlanski zborovski zasedbi pod vodstvom prof. Igorja Hodaka in zapeli dve ljudski pesmi ter naredili izredno dober vtis na dijake.

Etnografsko obarvana proslava v čast kulturnemu dnevu je dosegla svoj namen, saj nam je dijakom s

Slavnostni govornik in gost šolske proslave: g. Franc Černigoj je navdušil dijake z drobci iz bogatega ljudskega pripovedništva.

Na ŠGV zapojejo tudi profesorji.

profesorje in dobrotnike Škofijske gimnazije Vipava iz Slovenije. Peter-Skala naj vas vse utrdi v veri, upanju in ljubezni. Vam in vašim družinam podeljujem Apostolski Blagoslov!» (povzeto po vatikanskem dnevniku Osservatore Romano). Svoje vtise s poti po Rimu je opisala **Jakoba Šraml**, dijakinja 3.b razreda.

svojo pestrostjo na zanimiv način ponovno prebudila čut za kulturo, lepo in domače slovensko izročilo. Spomnila nas je, da smo Slovenci, narod, ki živi in dela skupaj v povezavi s svojo bogato preteklostjo.

Pred zimskimi počitnicami so tretji letniki odšli na strokovno ekskurzijo v Rim. Vsako nedeljo opoldne podeli prisotnim na Trgu svetega Petra svoj blagoslov Sveti Oče. Nekatere skupine tudi pozdravi v njihovem jeziku. V nedeljo, 16. februarja je papež Janez Pavel II. v slovenščini povedal: »Pozdravljam dijake,

EKSKURZIJA V RIM

Dijaki obeh tretjih letnikov smo med zimskimi počitnicami namesto v zasnežene gore odšli v malce toplejše kraje – v Rim. Prvi stik s tem mogočnim mestom je bil veličasten. Bilo je zgodaj zjutraj, ko smo se pripeljali pred vrata Rima. Sonce je ravno vzhajalo in pobarvalo jutranje

Na trgu sv. Petra.

Papež pozdravlja dijake ŠGV.

meglice v nebeške barve, ki se jih ne da opisati. Rim je stal tam pred nami in vabil naše duše, da jih napolni z energijo. Mi se nismo upirali. Po neprespani noči v avtobusu smo jo zelo potrebovali. Že po drugem dnevu se je marsikomu zdelo, da nam Rim srka energijo, kajti zvečer smo utrujeni legali k počitku brez kakšnih večjih priganjaj profesorjev. Ampak ni bilo tako. Vsak posamezni spomenik zgodovini, ki nam ga je pokazal naš vodič prof. Janez Vodičar, je imel nekaj v sebi, kar te je pritegnilo. Nekaj, kar ti je dalo misliti, ali kako uničevalen je človek ali česa vsega dobrega je sposoben. Ne, Rim, nas ni pustil praznih. Vatikan, Forum, Kolosej, Panteon, Španski trg,... To je nekaj, kar moraš sam doživeti. Brez pomena je opisovati jih, kajti vsak lahko v marsikateri

Rimske (in vipavske) zanimivosti.

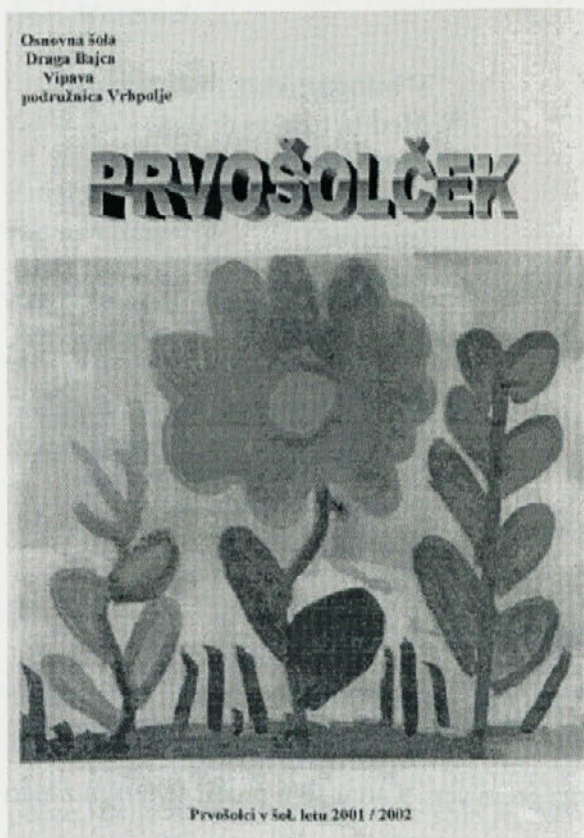
Dijaki ŠGV pozdravljajo papeža.

knjigi prebere njihov opis in pogleda sliko, vendar doživeti jih mora sam. Večkrat kot jih, bolj razumeš Rim. Zato pa smo vrgli kovance v Fontano di Trevi.

Tik pred zimskimi počitnicami so na ŠGV prišli pogledat delovanje te ustanove vsi, ki se zanimajo za vpis na to ustanovo v naslednjem šolskem letu. Informativna dneva sta bila 14. in 15. februarja. Nekaj čez 100 mladih. Nekateri od njih bodo gotovo v naslednjih štirih letih spoznavali Škofijsko gimnazijo pa tudi Vipavo. Tisti, ki pa so že v tej ustanovi, se trenutno trudijo čim bolj zaključiti drugo ocenjevalno obdobje.

Zbral in uredil Vladimir Anžel, ravnatelj

ZAPISI OTROK SO DRAGOCENI KAMENČKI V MOZAIKU ŽIVLJENJA

Že nekaj let zbiram zapise otrok, ki nastajajo med šolskim letom, ker se mi zdi »škoda«, da ostanejo samo na listih ali v zvezkih in tako tonejo v pozabo. Vsak zapis je neka izpoved otroka, del njega samega in je po svoje dragocen. Prav tako so dragocene risbe in slike, ki jih ustvarjajo otroci.

Besedila, ki jih dopolnijo risbe in slike pa tudi fotografije, sem povezala v glasila z različnimi naslovi: **Naše drobtinice, Prvi spominčki, Od jeseni do poletja in Prvošolček**. Izhajala so ob koncu šolskega leta in z zadovoljstvom so jih prelistavali učenci in njihovi starši. Besedila učencev so tekom šolskega leta bogatejša in zasluti se razvoj domišljije in pisne ustvarjalnosti otrok. Velikokrat pišejo o dogajanjih, ki so jih doživeli, v katerih se kaže osebni odnos do dogajanja.

Sodelovanje učencev pri pisanju in oblikovanju glasil razvija v njih pozitiven odnos do pisnih virov in do knjige nasploh. Iz lanskega **Prvošolčka** vam predstavljam nekaj prispevkov.

Marija Nabergoj

V živalskem vrtu

Bili smo v živalskem vrtu. Videli smo veliko živali.

Opice so bile zelo smešne, ker so se igrale. Lev je ležal v senci, ker mu je bilo zelo vroče. Noj je izvalil jajce. Videli smo tudi čebele v notranjosti panja. Žirafe so imele zelo dolg vrat. Papagaj Koki je znal govoriti. Piton je bil zelo dolg. Koala je bila visoko v krošnji drevesa. Nazadnje smo videli kozoroga. Bil je v hlevu in ker ni bilo skal, je stal na jasliah. Želva je bila zelo velika.

Ko smo si vse ogledali, smo šli na sladoled.

Mitja

Pred šolo smo čakali na avtobus. Odpeljal nas je v Ljubljano.

Ko smo prišli pred živalski vrt, smo čakali v vrsti vstopnico. Učiteljica nam jih je razdelila. Ogledali smo si veliko živali. Nazadnje smo se ustavili na igrišču. Potem smo šli še v trgovino s spominki. Ko smo šli nazaj, smo pogledali, če komu kaj manjka.

V živalskem vrtu je bilo lepo.

Nejc

Uganke

Ko se bliža pomlad, prikuka iz zemlje bel cvet. Njegove sestrice so trobentice in vijolice. Najdemo ga v gozdu, ob potokih in na domačih vrtovih.

Kaj je to?

(zvonček)

Lara

Je okrogla,
z njo se igramo nogomet
in košarko.

Kaj je to?

(žoga)

Klemen

V mlaki plava,
muhe lovi.

Kdo je to?

Kaj se ti zdi?

(žaba)

Nejc

V brlogu živi.

Med bi lizal vsak dan.

Zimo prespi.

Ugani, kaj je to!

(medved)

Luka

Hiter je.

Če ga lisica dobi,

brž ga v želodec spusti.

(zajec)

Lara

Je sir.

Če jo mačka dobi,

brž steče v luknjico.

(miš)

Mitja

Kaj leti,

kaj piči?

Črne in rumene barve je,

pozimi med rada je.

(čebela)

Petra

Moj prosti čas

Ob prostem času igram igrice na računalnik. Po nalogi grem ven. Kadar sem prost, se igram z lego kockami. Rad berem. Dolgo spim.

Nejc

Vsak dan gledam risanke. Po pouku gremo na igrišče in igramo nogomet. Danes bom šel k prijatelju in bova igrala igrice na računalnik. Ob torkih igramo nogomet. Zelo rad se igram z lego kockami.

Klemen

V prostem času berem in rišem. Kadar ni pouka, imamo prosti čas. Največ prostega časa je v soboto. Kadar imamo prosti čas, lahko delamo kar hočemo.

Mitja

V prostem času igram igrice na računalnik. Rada gledam risanke in Esmeraldo. Rada se igram s kuhinjo. Zelo rada jem krofe. Velikokrat grem na sprehod.

Petra

V prostem času se igram. Igram se z lego kockami. Najraje sem pri računalniku. Rad se vozim s kolesom. Zvečer berem knjige.

Luka

V torek imam verouk. Ob sobotah imam pevske vaje. Ob nedeljah grem k noni na obisk. In vsak dan peljem bratca na sprehod.

Lara

Kaj bom, ko bom velik-a ?

Učiteljica, ker bom učila otroke.

Lara Rojc

Jaz bom pilot, ker bi rad letel.

Nejc Mesesnel

Gasilec, ker bom gasil požare.

Luka Počkar

Zidar bom, ker bom zidal.

Klemen Sluga

Frizerka bom, ker bom strigla lase.

Petra Trošt

Sadjar bom, ker bom prodajal sadje.

Mitja Kobal

VSAK OTROK JE POMEMBEN!!!

VIPAVA - V sredo, 9.10.2002 je na Osnovni šoli Draga Bajca potekala Napisovalna akcija. S to akcijo želimo opozoriti na svojo varnost. Med Osnovno šolo in igriščem namreč poteka prometna cesta, kjer vozniki še vedno vozijo prehitro, kljub (premajhnim) oviram na cestišču in prehodu za pešce. Želja učencev in delavcev šole je, da bi se nadaljevala gradnja nadomestne ceste, ki so jo pred nekaj leti že načrtovali. Naše želje pa so tudi:

- rušitev bivše ambulante
- ograja na južni strani igrišča
- pločnik mimo blokov.

Upamo, da se nam bo želja uresničila. Misli naše ravnateljice pa so: »Vsak dan se bojim, da se bo kakšen otrok ponesrečil!!!«

Učenci novinarske ekipe

Nepotrebna cesta

V sredo, 9.10.2002 je na OŠ Draga Bajca Vipava, potekala NAPISOVALNA AKCIJA. S to akcijo želimo opozoriti na našo varnost. Med šolo in šolskim igriščem namreč poteka prometna cesta, ki ogroža varnost otrok. Tega dne se je Vinarska cesta spremenila v risalnico, igrišče in živo verigo otrok. Čeprav nam vreme ni bilo naklonjeno je bila akcija uspešno izvedena. Namen te akcije je bil zaprtje ceste. Nadomestna cesta naj bi potekala nekaj 100 m za šolskim igriščem.

Ogrožena varnost šolarjev

V sredo, 9.10.2002, je na OŠ Draga Bajca potekala Napisovalna akcija, s katero smo želeli učenci opozoriti na svojo varnost! Med OŠ in šolskim igriščem poteka prometna cesta, ki jo želimo ukiniti. Želimo, da bi se nadaljevala gradnja nadomestna ceste, ki je bila pred nekaj leti že v načrtu, vendar so zaradi »pomembnejših načrtov« gradnjo ustavili in sedaj imamo le še »zaraščen kanjon«. Županu, občinskemu svetu in krajanom občine Vipava bi radi sporočili svoje želje in načrte. Upamo, da ne bodo naleteli na gluha ušesa!

Ti načrti so:

- nadomestna cesta
- pločnik, od OŠ do blokov
- rušitev bivše ambulante
- ureditev šolskega igrišča.

V kolikor se naše želje ne bodo uresničile, bomo morali ponovno opozoriti na naše probleme in akcijo ponoviti.

Želja vseh nas, učencev in učiteljev je, da bi se načrti uresničili.

Učenci novinarskega krožka

Osnovna šola Draga Bajca Vipava, šolska skupnost učencev in ZPM Ajdovščina, smo organizirali napisovalno akcijo. Zaprli smo cesto pred šolo in ustvarjali na temo Varnost na cesti.

Z zaporo ceste bi radi sporočili županu, Občinskemu svetu in krajanom Občine Vipava, da smo otroci ogroženi, ker če želimo na igrišče, moramo prečkati cesto.

Nadomestno cesto so že pred petimi leti začeli graditi, vendar se je proces ustavil in še vedno moramo vsakodnevno prečkati prometno Vinarsko cesto.

Dobro bi bilo, da bi jo zaprli, saj bi bili tako varni, pa še večje igrišče bi lahko imeli.

S to akcijo želimo opozoriti na te probleme in upamo, da nam bo uspelo.

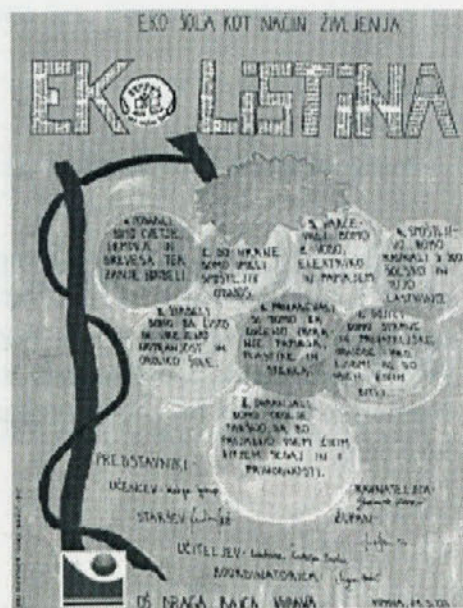
Žiga Žgur, Niko Krečič, Robert Leban, Mojca Kodre

EKO ŠOLA KOT NAČIN ŽIVLJENJA

Namen eko šole je, da učence in učitelje pripravi, da živijo ekološko življenje. To pomeni, da živijo tako, da čim manj onesnažujejo in uničujejo okolje.

Naša šola se je v ta projekt vključila v tem šolskem letu. Pred nami se je v ta projekt vključilo že 139 šol v Sloveniji. V njem sodelujejo učenci in učitelji. Že pred aktivnim sodelovanjem v projektu eko šol smo izpeljali več akcij zbiranja odpadnega papirja, ki so se izkazale za zelo uspešne. V prvi zbiralni akciji v letošnjem šolskem letu smo tako zbrali toliko starega papirja, kot bi ga pridobili iz več kot 70 dreves in lahko bi rekli, da smo s tem rešili toliko dreves.

Ko smo začeli aktivno sodelovati v eko šoli, smo se odločili še za nekatere druge aktivnosti in akcije. Učenci so se skupaj z razredniki odločili, v katere od predlaganih akcij se bodo vključili.

Podpisovanje listine

V učilnicah smo namestili poleg košev za smeti še posebne eko koše za odpadni papir. Te so izdelali učenci sami. S tem bomo povečali količino papirja, ki ga bo mogoče reciklirati. Učenci naj bi v ta koš vrgli vse papirnate odpadke in tako z vsakim papirčkom rešili nekaj lesne surovine.

Zelo uspešno izvedeno je bilo eko pustovanje. Akcija je otrokom pokazala, kako lahko veselo praznujejo pust, ne da bi uporabljali umetne materiale, ki so izjemno težko razgradljivi v okolju. Na pustni torek so se eko maskare na prireditvi v šolski telovadnici predstavile sošolcem. Najboljše maske so bile nagrajene.

Odločili smo se, da bomo izboljšali odnos do hrane in prehranjevanja ter več pozornosti posvetili primernemu obnašanju med malico. Na panojih v jedilnici smo si lahko ogledali fotografske utrinke učencev med malico, ki so prikazovali pohvale ali graje vredno obnašanje.

Učenci so fotografije domiselno podnaslovili. Za boljšo

obveščenost učencev smo zbirali eko novice na eko oglasni deski.

Nekateri oddelki, predvsem učenci na razredni stopnji, so se odločili za eko bralno značko, pri kateri naj bi učenci prebirali knjige z ekološko vsebino.

V petek, 21. 3. 2003 pa je bil za našo šolo pomemben dan, podpisali smo eko listino. To je dokument, v katerem so zapisane obljube, ki jih bo spoštovala vsa šola. Obljube so sooblikovali učenci in člani programskega sveta. Eko listino je bila podpisana na zanimivi prireditvi, ki je potekala v šolski telovadnici in so se je udeležili vsi učenci šole. Nastopil je otroški pevski zbor, ogledali smo si kratko lutkovno igrico *Princeska Zemlja išče princa*, z učenci podaljšanega bivanja jo je pripravila gospa Marica Kobal. Videli smo izvirni prizorček *Kdo ima prav*, ki ga je napisala učenka Vesna Žorž. Harmonikaš Tadej je s poskočnimi melodijami razveseljeval poslušalce. Eko listino so podpisali: predstavnik učencev Medoja Gorup, predstavnik staršev gospa Martina Naglost, predstavnik učiteljev gospa Barbara Kodelja, koordinatorica projekta gospa Mojca Habič, ravnateljica šole gospa Ljudmila Kovač in župan mag. Ivan Princes. Nacionalna koordinatorica eko šol v Sloveniji nam je poslala pozdrave, prireditve pa se žal ni mogla udeležiti.

Na slovesnem podpisu se je zbrala vsa šola in skupaj s podpisniki smo obljubili, da bomo izpolnjevali sprejete in podpisane obljube. Naša šola nikakor ne bo zadnja med eko šolami.

Blaž Ferjančič in Tomaž Žen, 7.c

VESNA ŽORŽ: KDO IMA PRAV

Zaključni prizorček:

Metulj se ustavi na enem izmed tulipanov, vsi ga občudujejo, se čudijo in ga gledajo.

SODNIK: Vidite, ta prekrasen metulj se je izvalil iz gosnice, ki ste jo vsi obtoževali. Če ne bi bilo nje, tudi tega lepega metulja ne bi bilo. Kakšen bi se vam zdel svet brez metuljev, pikapolonic, pisanih hroščkov in ptičjega petja, gospod kmet? In vam, gospa Cvetka?

CVETKA: Ja, saj jaz bi pravzaprav še raje videla, da kmetje ne bi škropili svojih njiv, travnikov in sadovnjakov. Zdravilne rastline, ki jih tam nabiram, bi bile bolj zdrave in zdravila učinkovitejša.

KMET: Poslušal sem vsa vaša pričevanja. Moram priznati, da nisem nikoli pomislil, da ste v naravi vsi tako povezani med sabo. Če se jaz ne bi vmešaval s svojimi škropivi, bi ne bilo teh zmešnjav in problemov, gosnice z mojega zelja bi nahranile ptičje mladiče, pikapolonice bi se

najedle listnih uši na vrtnicah gospe Cvetke in vsi bi bili zadovoljni. Pa še to! Če pomislim koliko denarja porabim za škropiva! Toda škoda, ki jo s tem napravim v naravi, je še večja. Res ne vem, kako nisem na to pomislil že prej. Hvala, ker ste mi odprli oči, prijatelji.

SODNIK: Torej, gospod kmet, naj vam bo to v opozorilo, da s škropljenjem ne škodite samo živalim v naravi, ampak tudi sebi. To kar delate, je proti zakonom narave! Za tak prekršek je predvidena kazen: prepovedujem vam še naprej škropiti s strupenimi pripravki vaše vrtove, sadovnjake in njive. Vi, gospa Cvetka, pa poskrbite s svojimi zdravili za boleče noge pikapolonic, hroščkov in čebel. Če ima kdorkoli težave v zvezi s tem, naj se oglasi v zeliščni lekarni gospe Cvetke. Sojenje je zaključeno. (sodnik udari s kladivcem)

CVETKA: Izvolite, prosim. Danes so zdravila zastoj!

IZBRANE OBLJUBE ZA EKO LISTINO

***GOJILI BOMO STRPNE IN PRIJATELJSKE ODNOSÉ MED LJUDMI IN DO VSEH ŽIVIH
BITIJ***

*

POSADILI BOMO CVETJE, GRMOVJE IN DREVESA TER ZANJE SKRBELI

*

DO HRANE BOMO IMELI SPOŠTLJIV ODNOS

*

VARČEVALI BOMO Z VODO, ELEKTRIKO IN S PAPIRJEM

*

SKBELI BOMO ZA ČISTO IN UREJENO NOTRANJOST IN OKOLICO ŠOLE

*

SPOŠTLJIVO BOMO RAVNALI S SVOJO, ŠOLSKO IN TUJO LASTNINO

*

PRIZADEVALI SI BOMO ZA LOČENO ZBIRANJE PAPIRJA, PLASTIKE IN STEKLA

*

***OHRANJALI BOMO OKOLJE TAKŠNO, DA BO PRIJAZNO VSEM ŽIVIM BITJEM SEDAJ
IN V PRIHODNOSTI***

EKO MASKE

Prejšnja leta smo na osnovni šoli organizirali pustovanje za otroke na pustni torek popoldan. Želeli smo motivirati otroke, da bi ohranjali našo kulturno dediščino – šemljenje na pusta. Tako smo videli vedno znova nove maske, ki so preganjale zimo s plesom in povorko od šole do dvorane. Rajanja so se udeleževali večinoma otroci iz Vipave.

Moram pa povedati, da je na naši šoli veliko otrok, ki se popoldanskega rajanja niso mogli udeležiti, obenem pa so na tej prireditvi sodelovali tudi predšolski otroci in srednješolci. Tako smo morda prav našim učencem, teh pa ni tako malo, delali krivico.

Letos je bilo v okviru projekta Eko šola, v katerega se je vključila naša šola, Eko pustovanje. Tako smo dali možnost vsem našim učencem, da se našemijo in obenem pokažejo svojo ustvarjalnost. Zaključna prireditev je potekala v telovadnici šesto šolsko uro. Učenci so se lahko prijaviili na tekmovanje v kategorijah za skupinsko masko, obrazno masko in celostno masko. Rajanja so se udeležili tudi drugi učenci.

Za najboljše maske so bili izbrani:

Skupinska eko maska - **Eko pisančki** - učenci 3.b razreda

Obrazna maska - **Slon** - Marko Skapin

Celostna maska - **Ptičje strašilo** - Tjaša Jež

Poleg teh smo lahko videli še Sneguljčico in sedem palčkov, Eko smetnjak in druge figure, izdelane po eko načelih - naravni ali odpadni materiali, brez lepila in umetnih mas.

V popoldanskem času smo lahko po Vipavi videli kar nekaj našemljenih otrok, ki so od vrat do vrat preganjali zimo. Ugotavljamo, da je bilo teh obiskov celo več kot prejšnja leta.

Morda bi v naslednjih letih organizirali pustovanje za otroke v okviru krajevnne skupnosti, ob sodelovanju vseh, ki delamo z otroki. Veliko je še priložnosti v letu, ko bi lahko vsi skupaj kaj naredili za dobro naše Vipave.

Eko pisančki

Nadja Rodman Koradin

ZBIRANJE ODPADNEGA PAPIRJA

V OŠ Draga Bajca Vipava bomo maja ponovno organizirali zbiranje starega papirja. Če imate doma ali v podjetju kaj odpadnega papirja, bomo veseli, če ga boste dali šolarjem ali pa sami pripeljali pred garažo ob otroških igriščih 8.5., 9.5., 15. 5. in 16.5. med 7.30 in 14.00 uro ter med 16.00 in 18.00 uro. Papir naj bo zvezan z vrvico ali v kartonski škatli. Že vnaprej se vam lepo zahvaljujemo za vašo pomoč.

Vodja akcije Irena Knafelc

Prispevki članov literarno - novinarskega krožka

Vipava - moj domači kraj

Vipava je moj domači kraj. V njej so rasli moja mama, babica in pradedek. Vipava je kraj, z veliko zelenja, mostovi in vodami. Leži v zgornji Vipavski dolini ob izvirih reke Vipave in ob vznožju strmega pobočja Nanosa. Že od nekdaj je znana po dobrem vinu in zgodnjih češnjah. Ima tri gradove: Lanthierijev dvorec, grad Tabor in Stari grad. V Vipavi imamo dve cerkvi: cerkev sv. Štefana in cerkev sv. Jožefa. Imeli smo tudi cerkev sv. Marka, a so jo žal podrli. Prvi je vinogradnike učil pridelovati dobro vino Matija Vrtovec - župnik v takratnem Šentvidu - Podnanosu. Leta 1894 so v Vipavi ustanovili prvo Vinarsko-sadjarsko zadrugo. Središče Vipave je Glavni trg, na katerem stoji spomenik znanega arhitekta Jožeta Plečnika. Poleg je park, ki leži pred Lanthierijevim dvorcem. Sredi parka je fontana, okoli parka pa so kamniti dečki - putti. V Vipavi imamo tudi gasilski dom, mlekarno Yoviland, škofijsko gimnazijo, dijaški dom, vinsko klet, restavracije, dva muzeja, Trg Pavla Rušta, ki je zelo lepo preurejen. Tu stoji tudi stara šola, v katero so hodili še moji starši. Danes si je v njej našla prostor knjižnica, glasbena šola, planinsko društvo, krajevna skupnost in drugi. Vipava je tudi trgovsko središče z diskontom Fama in Merkatom. Pomoč v zdravstvenih težavah nam nudijo v zdravstvenem domu. Preurejena je pošta in prostor društva upokojencev. Veliko obnavljajo pa tudi na novo zidajo. Vipavska

znamenitost sta sarkofaga na pokopališču. Nekoč sta Vipavo s severa in juga omejevali vojašnici. Danes je le še ena, z nekaj vojaki. V južni pa so zrasle obrtniške delavnice in trgovine. Imamo lepo novo šolo in telovadnico. Skratka, lepo je v Vipavi.

Ker imam svoj domači kraj rad, bi si želel, da bi bolj skrbeli za čistočo okolja, posebej zelenic. Še posebej bi rad imel veliko urejeno otroško igrišče s peskovnikom, plezali, gugalnicami, tobogani, na katerih ne bi bilo psov in mačk, ki vse ponesnažijo. To bi bilo res lepo.

Marko Vitkovič, 3.b

Moja muca

Doma imam muco z imenom Pikica. Stara je približno eno leto in pol. Dobila sem jo za rojstni dan od mame.

Muca ima okroglo glavico. Njena uhlja sta štrleča. Ima dolge brke, njene oči so zelene in podolgovate, v temi se svetijo kot moja kresnička. Je zelo spretna, ker ima hitre tačke. Njen kožušček je mehak in topel. Zelo rada pleza po drevesu, da si nabrusi ostre kremplje. Rep ima košat in dolg. Ko je jezna, maha z njim. Ko pa je zadovoljna, ga drži pokonci. Rada vidim, da ujame kakšno miš ali ptička. Hranim jo z briketi in mesom. Je črne žametne barve. Ko se uleže na kavč, zelo lepo in potihno prede. Včasih mi zaspi v naročju.

Želim si, da bi vsak človek imel rad muce prav tako, kot jaz svojo Pikico.

Ana Čibej, 3a.

Reka Vipava

Skozi moj domači kraj teče reka Vipava. Ima veliko izvirov. Poleti, ko je manj padavin in je voda zelo nizka, je na nekaterih mestih zelo umazana. Ko pa pade veliko dežja, voda hitro naraste, takrat postane deroča in nevarna. Poleti gremo večkrat loviti ribe k reki Vipavi. Ob njenem bregu je veliko grmičevja. V reko Vipavo pritekajo različne snovi, ki onesnažujejo vodo, zato je v reki vsako leto manj rib. Ker sem član ribiške družine Ajdovščina, se večkrat udeležim čistilnih akcij na bregu reke Vipave, ki jih ta družina organizira. Povem vam, da imamo kar veliko dela, ker ljudje mečejo neuporabne predmete kar v reko. Voda je vir življenja, zato moramo sami paziti, da ostane čista.

Matjaž Popovič, 3.a

Potovanje v Rusijo

Med poletnimi počitnicami sva se z mamo odpravili na dopust v Rusijo, kjer živijo mamini starši in sorodniki. Oče naju je peljal do letališča. Tam sva čakali letalo za Moskvo. Ko so nas obvestili o prihodu letala, smo potniki pohiteli k izhodu. Posedli smo na sedeže in poleteli proti oblakom.

V letalu so nam stevardese ponujale pijače in različne jedi. Čez tri ure je naše letalo pristalo v Moskvi, glavnem mestu Rusije z 10,5 milijoni prebivalcev in površino približno 1000km². Moskva je največje mesto v Rusiji, je politični, znanstveni in kulturni center. Na moskovsko letališče Šeremetjevo 2 sva prispeli ob treh ponoči. Mamini prijatelji so naju počakali in povabili

k sebi domov. Mama mi je povedala, da je Moskva znana po Rdečem trgu, na katerem so največje zanimivosti Rusije, vključno s Kremljem in cerkvijo Vasilija Blaženova. Tu je več kot šestdeset gledališč in štiriinšestdeset različnih muzejev. Mesto ima tudi veliko in lepo urejeno podzemno železnico.

V Moskvi sva z mamo ostali dva dni. Ogledali sva si Rdeči trg, Kremelj in cerkev Vasilija Blaženova. Vse se mi je zdelo zelo zanimivo, ker sem bila tu prvič. Tretji dan sva se odpeljali z vlakom k babici in sorodnikom v Njižnij Novgorod.

Nastja Kotolupova, 5. razred

Ekskurzija na Cerkljansko

Nekaj zanimivega se je zgodilo 15.10.2002. Z razredom smo šli na ekskurzijo v Idrijo.

Obiskali smo mestni muzej. Tam smo izvedeli veliko zanimivega o kamninah, kristalih, mineralih, o rudnikih in rudarjih. Potem smo odhiteli v Antonijev rov. V rudniku smo si ogledali film o rudarjih. Preden smo se spustili v rov, smo si nadeli čelade in si oblekli plašče. Ko smo prišli iz rova, smo se odpeljali v Cerkljano do bolnice Franja. Ogledali smo si zanimive lesene koče, v katerih je bila med NOB bolnišnica za ranjence. Poleg tega smo se odpeljali še v Zakojco, kjer se je rodil France Bevk. Vodička nam je povedala nekaj podrobnosti o Francetu Bevku in njegovi družini. Zvečer, ko se je že zmračilo, smo pohiteli proti avtobusom in se odpeljali domov.

Na tej ekskurziji sem videla in se naučila veliko novega in zanimivega.

Nastja Kotolupova, 5. razred

KAKO NAPIŠEMO SPIS?

*V uvodu napišemo
uvodne misli, uvodno besedo;
tisto, kar vodi spis v jedro.*

*V jedru napišemo, opišemo,
dogodek ali izmišljotino,
tako že večino spisa zgradimo.*

*Na koncu je zaključek,
da zaključimo spis.
Brez pack, napak in brezveznih pik.*

*Spis je nekaj, kar doživimo,
občutimo ali si izmislimo.
Poskusite, saj bo šlo!*

Veronika Malik, 4.b

PRAZNIČNI DIRENDAJ

*Ta praznični direndaj,
pride vsako leto v
naš otroški raj.*

*Kako imenuje se ta
praznični direndaj?
To je lahko božič ali
novo leto. Tisti praznični
čas, ki prebudi v nas,
kar vse leto skrivali smo globoko
v nas. Te majhne skrivnosti bomo zaupali
le Božičku in dedku Mrazu,
z belo brado in
košem na hrbtu,
v katerem so skriti
naši zakladi.*

Miloš Tutuš, 4.b

PRVI SNEG

*Snežinke padajo z neba,
pobelijo strehe in tla.
Otroci tečejo po sani,
veseli so, ker sneži.
Čez nekaj dni
se sneg stopi,
žalostne počivajo
moje sani.*

Veronika Krečič, 2.a

LABOD

*Snežno bela peresa,
prijazna očesa,
kljun oranžen je,
labod dobrika se.*

*S prijatelji labodi
na jug odleti,
da zimo preživi
v vroči Afriki.*

*Je najlepša pernata žival,
ki po vodi plava,
vse te lepe stvari
je ustvarila narava.*

Veronika Malik, 4.b

VLAK

*Vlak je hitrejši kot tovornjak,
ko zapiska, naredi oblak.
Na njem ne smeš odpirati vrat,
da ti veter ne odnese gat!*

Anžej Praček, 2.a

LOVEC MIHA

*Lovec Miha gre v gozd,
tam čez tisti leseni most.
Vidi zajca,
strelja s puško,
a na glavo dobi le hruško,
pa domov zdaj hiti,
ker ga glava tolk boli.*

Benjamin Skapin, 4.b

KADAR SE KOPAM

*Ko se kopam čisto sam,
ko ni z mano niti mama,
kdo me tunka, kdo me šprica,
da je v banji veselica?
Kdo z višine v vodo skače,
da so mokre vse brisače?
Kdo se dela, da ga ni,
kadar mama pobesni?*

Klemen Čehovin, 4.b

PREŠERNOV DAN

*Pesnik opeva
Resnico, ljubezen,
Edinost in srečo
Širom sveta
Edini
Razume
Nesrečo in žalost,
Opiše življenje,
V verze ga da.*

*Danes še sam se z verzi ukvarjam,
Akrostihe strašne ustvarjam,
Nikoli pa pesnik ne bom.*

Tomaž Babič, 4.b

TAČKA

*Naša psička Tačka
res prava je igračka.*

*Črn kožušček,
črne očke,
rjave tačke,
to je naš debelušček.*

*Ko po meni skače,
vedno mi umaže hlače.*

*Ko v skledo ji nalijem mleka,
z gobčkom veselo pomlacka.*

*A še rajši ima slastne kostke,
da z njimi si brusi zobke.*

*Moje zlate Tačke,
ne bi dal za nobene igračke.*

Jure Čehovin, 4.b

ZIMOVANJE NA POHORJU

PONEDELJEK zjutraj - zbudili smo se že zelo zgodaj. Sledilo je jutranje umivanje, pospravljanje in zajtrk. Nato pa smo se s kombijem odpeljali v Pajkov dom na Pohorje. Tja smo prišli ravno za kosilo. Po kosilu smo odšli v Jarenino, na ogled eko kmetije.

To je kmetija, kjer za pridelavo svojih pridelkov ne uporabljajo umetnih škropiv in umetnih gnojil. Tu gojijo tudi ovce, kokoši, krave in konje.

Pri njih smo pili odličen sok in jedli kruh iz ajdove, koruzne, ržene in pirine moke. Spoznali smo tudi ta žita.

Ta dan je imela naša učiteljica Tanja rojstni dan in smo ji pripravili posebno presenečenje. TOREK - izdelovali smo gobe. Šli smo tudi na sprehod in doživeli prvi sneg. Malo nas je zeblo, saj je sneg kar pridno ves čas naletaval.

Popoldne sem se ukvarjala s pisanjem kartic. Napisala sem jih kar petnajst. Tudi za prebiranje horoskopa sem si vzela čas, čeprav ne verjamem preveč v njegovo napoved.

SREDA - gospa Irena nam je pripravila lepo predavanje o prvi pomoči (poškodbe, rane, klopi...). Gospe Lili in Tanja pa sta nam ta dan pripravili orientacijski pohod. Pot nas je pripeljala do POHORSKEGA ŠKRATA.

Lovec in gozdar sta nam ta dan natrosila kar nekaj zanimivosti. Iz volne smo še naredili nekaj pajkov in tako je bil dan pri kraju. Zvečer pa smo imeli pohod z baklami.

ČETRTEK - športni dan. Celo dopoldne smo pridno hodili. Še je snežilo, pa tudi sonce je posijalo vmes.

Obiskali so me moji starši, ki so prinesli kostanj, da smo ga spekli in jedli. Ta dan sem šla s starši domov, ostali pa so se vrnili v Center v petek.

Bil je lep teden. Zame sploh, ker imam rada spremembe in nova doživetja, zato je kaj takega prav za mojo dušo.

Andreja Golob

PTUJSKIH PET V NAŠEM CENTRU

Moj sošolec Miran je doma na Ptuju. Rad ima glasbo in tudi sam včasih igra in poje. Tako pozna tudi ansambel Ptujskih pet, ki so doma na Ptuju.

Miran pozna vodjo tega ansambla in ga je prosil, če bi lahko igrali v našem Centru.

Obljubo so izpolnili in tako smo imeli prav lep žur z njimi. Bilo je zelo veselo. Vsi smo uživali v njihovi poskočni in veseli glasbi.

Naše mlajše gojence pa je najbolj razveselila pesem Telebajski.

Andreja Golob

DRUŠTVO SLADKORNIH BOLNIKOV OBČIN AJDOVŠČINE IN VIPAVE

Slovenski diabetiki so se že leta 1956 organizirali v Društvo diabetikov Slovenije. Tako so skoraj med prvimi v svetu stopili ob bok Mednarodni diabetični federaciji (IDF), ki je nastala takoj po drugi svetovni vojni. To prvo društvo sladkornih bolnikov Slovenije so ustanovili zanesenjaki - sladkorni bolniki - ob pomoči eminentnih slovenskih internistov - diabetologov, pod vodstvom prof.dr. Ljudevita Merčuna. Med nalogami in poslanstvom društva so bili poleg obveznih organizacijskih nalog, brez katerih ne gre, zlasti: medsebojno druženje in obveščanje članov, organiziranje strokovne in posebne zdravstvene službe za sladkorne bolnike, priporočanje zdravstveno primerne prehrane, organiziranje izletov in preventivnih letovanj.

V obdobju od ustanovitve prvega društva v Ljubljani pa do danes je nastalo že 39 društev po vsej Sloveniji, ki delujejo zadovoljivo, z menjajočimi se padci in dvigi. Nekatera med njimi pa so lahko za vzgled tudi drugim društvom raznih strok in nagnjenj. Vsa društva sladkornih bolnikov so povezana v Zvezo društev diabetikov Slovenije in Zvezi v Ljubljani so prepustila del organizacijskih in strokovnih opravil.

Zveza društev diabetikov Slovenije je humanitarna organizacija, ki deluje v javnem interesu. Slovenska zveza društev diabetikov je polnopravna članica Mednarodne diabetične federacije in Evropske mednarodne diabetične federacije (IDF/EURO). Slovenija je tudi podpisnica Saintvincentске deklaracije, dokumenta, ki so ga leta 1989 podpisali v mestecu Saint Vincent v Italiji predstavniki evropskega dela Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) in predstavniki IDF. Ta deklaracija vsebuje cilje in smernice za boljšo kakovost življenja ljudi s sladkorno boleznijo, predvsem pa za zmanjševanje poznejših tipičnih zdravstvenih zapletov.

Po podatkih omenjenih organizacij je sladkorna bolezen ena od najpogostejših kroničnih nenalezljivih bolezni in jo lahko zaradi tega imenujemo bolezen sodobnega časa. Danes v svetu, ki ima nekaj več kot 6 milijard ljudi, živi nad 160 milijonov ljudi s sladkorno boleznijo. Število na novo odkritih bolnikov strahovito narašča.

Po oceni slovenskih diabetologov je v Sloveniji nad 100.000 ljudi - sladkornih bolnikov, kar je od 4 do 5% vsega prebivalstva.

Po oceni predstojnika dispanzerja za diabetike pri ZD Ajdovščina je na območju občin Ajdovščine in Vipave, ki ga pokriva naše društvo, nad 1000 bolnikov s sladkorno boleznijo. To število je skrb vzbujajoče, če vemo, da v obeh občinah živi okrog 25.000 ljudi.

Na pobudo predstojnika diabetološkega dispanzerja v Ajdovščini, dr. F. Korena in D. Polizzija, kasnejšega prvega predsednika društva, so spomladi 1997 imenovali pripravljalni odbor za ustanovitev društva, ki bi združevalo sladkorne bolnike na območju občin Ajdovščine in Vipave, seveda tistih bolnikov, ki bi to hoteli in ki bi sprejeli društvena pravila. Priprave so potekale do jeseni istega leta in 26. septembra so sklicali ustanovni občni zbor. Sedež društva je bil v začetku v Ajdovščini, kasneje, junija 2001, pa smo sedež društva zaradi večje adaptacije stavbe, v kateri je bil sedež društva, preselili v Vipavo, v stavbo poleg ZP Vipava, na Beblerjevi ul. št. 5, kjer je še vedno in kjer so uradne ure vsako delovno sredo od 14. do 15. ure. Ustanovni občni zbor je sprejel vse potrebne dokumente in soliden program dela, ki ga tudi sedanji UO poskuša izvajati. V tem programu je navedeno zlasti: da se v tem društvu zbirajo in združujejo ljudje s sladkorno boleznijo, ki želijo prispevati k boljši kakovosti svojega življenja, s tem da se izobražujejo in spoznavajo življenjske nevarnosti, ki jih prinese resno kršenje prehrabnih pravil, da so telesno aktivni in da ne nazadnje ohranijo vedrost v življenju. Ustanovni občni zbor je sprejel tudi sklep, da bo društvo nosilo ime: DRUŠTVO SLADKORNIH BOLNIKOV in ne diabetično društvo, kot ga sicer nosijo skoraj vsa društva v državi. Prva evidenca članov je pokazala, da se je v na novoustanovljeno društvo včlanilo 574 članov. Takega števila ni verjetno pričakoval nihče.

Socialna struktura članov našega društva je dokaj pestra, vendar prevladujejo člani iz vaških okolij, ki so še vedno močno vezani na razna sezonska kmečka opravila, predvsem v vinogradih in sadnih nasadih, zaradi tega je odziv na nekatere programske akcije Upravnega odbora društva dokaj pičel, saj se nekateri člani brez pomoči svojcev ne podajo izven kraja svojega stalnega bivanja. Tudi solidno strokovno delovanje osebja dispanzerja je naredilo svoje, da so bolniki zdravstveno osveščeni in da so v veliki meri že sami sposobni skrbeti za soliden zdravstveno - diabetični režim in jim pomoč društva že ni več tako pomembna kot v začetku delovanja društva. Veliko starejših članov je tudi umrlo. Vse naštetu je poleg tega, da je bil UO društva v zadnjem letu nekoliko manj zagnan, vplivalo na to, da je članarino plačalo do 31. decembra 2002 nekoliko manj članov, le 312. Plačilo članarine je namreč pogoj za članstvo v naslednjem letu. Tako si član pridobi pravico do prejemanja brezplačnega izvoda glasila Zveze društev diabetikov Slovenije "Sladkorna bolezen", ki izide najmanj štirikrat letno.

Upravni odbor društva je sklenil, da bo v tekočem letu pričel z že utečenimi aktivnostmi. Prva bo ta, da bo člane povabil na preventivno zdravstveno letovanje v enem izmed slovenskih zdravilišč. Seveda si morajo člani letovanje plačati sami, kajti društvo iz sredstev minimalne članarine ne zmore takega denarnega zaloga.

Upravni odbor je v zadnjih letih postoril marsikaj, tudi izven dejavnosti društva: član upravnega odbora je aktivno in dolgoročno sodeloval s člani UO društev Nova Gorica, Sežana, Tolmin in z očesnim oddelkom Bolnišnice dr. F. Derganca iz Šempetra pri zbiranju denarnih in drugih sredstev za nabavo laserja in drugih aparatov za očesni oddelek. Sodelovanje je bilo uspešno, saj so laser in druge aparate že nabavili in jih uspešno uporabljajo. Prav zaradi tega sodelovanja imajo sladkorni bolniki prednost pred drugimi, da v določenih dneh pridejo brez čakalnih dob na vrsto.

Upravni odbor našega društva tudi uspešno sodeluje z vodstvi osnovnih šol naših obeh občin in letos prvič tudi z vodstvom Škofijske gimnazije Vipava pri organizaciji tekmovanj učencev na državnem tekmovanju iz znanja o sladkorni bolezni, ki je izmenično v krajih po vsej naši državi. Tekmovalci - učenci so uspešni in so v vseh letih tekmovanj dobili le srebrna in zlata priznanja. Mentorjem in učencem omenjenih šol gre posebna zahvala in pohvala.

Kot je bilo že v tem sestavku omenjeno, so uradne ure na sedežu našega društva vsako delovno sredo od 14. do 15. ure. Vsako delovno sredo torej člani upravnega odbora društva nudijo članom razne informacije, merijo krvni sladkor in krvni pritisk in pomagajo članom tudi s preventivnimi napotki, da se izognejo nekaterim tegobam, ki jih prinesejo razne kronične bolezni, posebno pa sladkorna. Člani UO ugotavljamo, da bi bilo umestno, če bi se sedež društva ponovno selil iz Vipave v Ajdovščino, kajti večina članov je z območja občine Ajdovščina in razdalja med obema občinskima središčema, čeprav ni zelo velika, predstavlja določen vzrok, da obisk na sedežu le ni tako visok, kakor bi lahko bil.

Volilni občni zbor društva bo v prvi polovici letošnjega maja, takrat bo novi upravni odbor moral sestaviti program, ki bo popestril delovanje društva in privabil nove člane.

Jože Butinar

USTANOVILI SMO DRUŠTVO UPOKOJENCEV VIPAVA

Društvo upokojencev AJDOVŠČINA-VIPAVA je že pred petnajstimi leti ustanovilo pododbor v Vipavi z namenom, da poživimo delo med upokojenci v tem kraju. To nam je do sedaj dobro uspevalo, kajti iz leta v leto smo naš program širili in bogatili. Največje zadovoljstvo pa imamo v tem, da nam je uspelo prostor, ki smo ga dobili v najem od občine Vipava, primerno urediti za naše delovanje.

Sedaj v tem prostoru poteka več dejavnosti: igranje šaha, pikado, telovadba, razna predavanja, enkrat tedensko merjenje krvnega pritiska pod strokovnim vodstvom višje medicinske sestre.

Delovno predsedstvo

Delegati DU Vipava na ustanovni skupščini

V društvo upokojencev iz naše občine je včlanjenih 650 članov. Že v začetku delovanja pododbora društva je prevladovala želja, da bi ustanovili samostojno društvo upokojencev Vipava.

Na sestanku pododbora društva upokojencev smo na začetku tega leta imenovali komisijo, ki je izpeljala ves postopek za ustanovitev društva upokojencev Vipava.

Dne 21.2.2003 smo imeli ustanovni občni zbor upokojencev, kjer smo sprejeli sklep o ustanovitvi društva upokojencev Vipava. Izvolili smo organe društva in sprejeli pravila. Uresničila se nam je dolgoletna želja, zavedamo pa se, da nas čaka veliko dela. Trudili se bomo, da v naše društvo povabimo čimveč članov, uvesti želimo nove dejavnosti: balinanje, pohodi v bližnjo okolico, oživeti strelsko sekcijo, nadaljevati z organizacijo obiskov kulturnih prireditev, izletov, letovanj in družabnih srečanj. Udeleževali se bomo tudi športnih iger Primorske. Povezovali se bomo s sorodnimi društvi Slovenije z namenom pridobiti več izkušenj za uspešno delovanje lastnega društva.

Vse te naloge bomo uresničili le, če bo pri tem sodelovalo čimveč članov društva.

Ludvik Curk, Ana Velagič

MEDNARODNA HUMANITARNA POMOČ

SPOROČILO ZA MEDIJE

Včeraj sta območno združenje Rdečega križa Ajdovščina in Nova Gorica skupaj s Klubom vojnih veteranov odposlali že šesto mednarodno humanitarno pomoč. Doslej smo pomoč odpeljali predvsem na območje Vukovarja, tokrat pa v Bosno in Hercegovino. Pomoč je namenjena veteranom in socialno ogroženim prebivalcem Orašja, vsebuje pa predvsem rabljena oblačila, posteljnino in obutev. Omenjeno pomoč smo zbrali s pomočjo občanov naše regije in novogoriških vrtcev, bilo pa je kar devet ton v vrednosti dobrega milijona tolarjev.

S temi akcijami bomo tako Rdeči križ kot Klub veteranov še naprej nadaljevali, saj nameravamo še pred poletjem pripraviti novo pošiljko, predvsem za otroke, katerim želimo polepšati vsakdan.

*Maša Jež,
sekretarka RK*

KOMORNI ZBOR »IPAVSKA«, ABSOLUTNI ZMAGOVALEC PRVEGA TEKMOVANJA V POSTOJNI, ZAKLJUČIL LETO 2002 Z GOSTOVANJEM V KALABRIJI

S slavnostnim koncertom se je zaključilo prvo tekmovanje primorskih pevskih zborov in vokalnih skupin, ki je dva dni, 22. in 23. novembra, potekalo v dvorani postojnske glasbene šole. Zbor »Ipavska« ga je zaključil nadvse uspešno, saj si je kot zmagovalec v dveh kategorijah,

Vipavski pevci v Reggio Calabriji

kot ženska vokalna skupina in mešani sestav, pripel naziv najboljšega primorskega pevskega sestava. Poleg nagrade za zbor s prejetim najvišjim številom točk so prejeli tudi posebno nagrado žirije za najboljšo izvedbo skladbe primorskega avtorja.

Kot nekakšna nagrada za ves trud in odrekovanja pa je v začetku decembra prišlo povabilo na gostovanje v Kalabriji ob koncu leta.

30. decembra 2002 je v

Reggiu Calabria potekalo tekmovanje, na katerem je tekmovalo 11 kalabrijskih zborov. Žirija je izbirala najboljšo priredbo kalabrijske božične pesmi.

Zbor »Ipavska« pod vodstvom Matjaža Ščeka je bil povabljen s strani Italijanske pevske zveze kot gost iz tujine in je na zaključnem koncertu tekmovanja predstavil šest božičnih pesmi, od katerih so bile štiri izvirne slovenske. Zbor je bil v Kalabriji tri dni in je tako pel še pri nedeljski maši in na predstavitvi vseh sodelujočih zborov. Sodeč po aplavzih je zbor navdušil. Matjaž Šček je kot zborovodja gostujočega zbora dirigiral tudi združenemu zboru vseh tekmujočih, med katerimi sta bila tudi dva otroška zbora. Skupaj so zapeli *Minuit, Chrétiens* A. Ch. Adama, solistični del pa so izvajali otroci, kar je še pripomoglo k navdušenju številnega poslušalstva. Zaključek tekmovanja je potekal v Basilica Cattedrale v Reggio. Organizatorja tekmovanja sta bila Organizzazione Cori Calabria, ki ji predseduje Don Giorgio Costantino, in Coro Polifonico »Laudamus«, ki sta »Ipavsko« tudi zelo prijetno sprejela in gostila. Po mnenju zborovodje Matjaža Ščeka, ki je med drugim pohvalil celotno organizacijo tekmovanja, je bilo povabilo na gostovanje pravo priznanje in potrditev za vse dosežke zbora v preteklem obdobju. Zbor je bil namreč absolutni zmagovalec nedavnega 1. tekmovanja primorskih pevskih zborov, absolutni zmagovalec Mednarodnega zborovskega tekmovanja v Rivi del Garda leta 2001, prejemnik zlate in srebrne plakete mesta Maribor...

Zbor pa ne počiva v sladkosti svojih dosežkov, temveč se pripravlja na nove izzive. Najprej je tu tekmovanje *Náša pesem* v Mariboru, snemanje zgoščenke, tekmovanje v Tolossi.

Lejla Irgl

MePZ STANKO PREMRL PODNANOS PRAZNOVAL SVOJ 25. ROJSTNI DAN

Mešani pevski zbor Stanko Premrl Podnanos je v decembru praznoval petindvajset let svojega obstoja in plodnega dela. Ob tej priložnosti so pevke, pevci in njihova zborovodja Nadja Bratina v cerkvi sv. Vida v Podnanosu pripravili jubilejni koncert Premrlovih cerkvenih skladb.

Malo o zboru...

Ustanovljen je bil leta 1977 in od takrat že petindvajset let neprekinjeno deluje. V svojem nazivu nosi ime cenjenega skladatelja, domačina Stanka Premrla, ki ga Slovenci poznamo kot avtorja glasbe državne himne, duhovnika in enega največjih cerkvenih skladateljev na Slovenskem. Pobudnik in prvi zborovodkinja je bil Ivo Jelerčič, pozneje sta njegovo delo nadaljevala Loredana

Sajovic in Peter Vidrih. Leta 1998 je zbor prevzela Nadja Bratina in ga uspešno vodi še danes.

Pevci in pevke MePZ Stanko Premrl Podnanos radi pojejo skladbe vseh glasbenih zvrsti, posebno pozornost pa posvečajo slovenski ljudski pesmi. Redno se udeležujejo revije Primorska poje, nastopajo s pobratenimi zbori po vsej Sloveniji, sodelujejo na vsakoletni občinski reviji, leta 2001 pa so obiskali slovenske rojake v

Jubilejni koncert

Stuttgartu. Njihovo glasbeno ustvarjanje pa ne ostaja brez pohval za uspešno delo - na prvem tekmovanju primorskih pevskih zborov in malih skupin so prejeli srebrno plaketo mesta Postojne. Središče njihovega delovanja vsa leta ostaja Podnanos, kjer zbor sodeluje na kulturnih prireditvah, sam pa vsako leto s tradicionalnim petjem na vasi na predvečer kulturnega praznika in koncertom ob zaključku pevske sezone ponese pesem v srca domačih poslušalcev.

Jubilejni koncert

Z izborom štirinajstih Premrlovih cerkvenih skladb, ki jih je MePZ Stanko Premrl Podnanos predstavil na jubilejnim koncertu, se je zborovodkinja Nadja Bratina »oddolžila« spominu na rojaka Stanka Premrla, katerega ime nosi zbor v svojem nazivu, in hkrati dokazala, da je njegova glasba s prijetnim ljudskim melosom privlačna za poslušalce in primerna tudi za cerkveno rabo. Izbrane skladbe so se nanašale na vsa obdobja cerkvenega leta: adventni, božični, postni in velikonočni čas, nekaj evharističnih in ob zaključku še Marijinih skladb.

Še dolgo bomo peli

Po koncertu so se vsi pevci in pevke, ki so v petindvajsetih letih delovanja zbora prepevali v njem, srečali v gasilskem domu v Podnanosu. Tam so ob kozarcu vina podelili Gallusove značke pevcem, ki trenutno pojejo v zboru in to počno najmanj pet let. Premrlova Zdravljica in že ponarodela Pa se sliš' iz grl vseh sedanjih in nekdanjih pevcev MePZ Stanko Premrl Podnanos ob zaključku večera pa sta dokaz, da je pesem Podnanaoščanom most prijateljstva, ki ga bodo ohranjali še dolga leta.

Natalija Fabčič

SILVESTERSKA NOČ IN NOVOLETNI DAN NA PLAZU

Predzadnji dan leta 2002 smo vipavski planinci z vrha Gradišča odšli otovorjeni z vso opremo in kramo, ki je potrebna za tradicionalno Novoletno srečanje na vrhu Plaza - 528 m visoko. Po napornem nošenju šotor, mize, klopi, plinske jeklenke in ostale opreme smo prispeli do cilja. Ena skupina je postavljala šotor, mlajši pa so pripravljali drva in suho vejevje za ogenj, ki naj bi zagorel na silvestrsko noč.

Planinsko društvo Vipava, ki v letu 2003 praznuje 100-letnico organiziranega planinstva v Vipavi, je ob tej priložnosti postavilo na vrhu Plaza novo vpisno skrinjico. Turobno in z deževnimi kapljami se je začel silvestrski dan, vendar smo optimistično pričakovali, da se bo dež proti koncu dneva le umiril in ponehal. Želje so se uresničile in najdaljša noč v letu se je lahko začela. Okoli enajste ure zvečer se je skupina planincev z vrha Gradišča podala proti vrhu Plaza otovorjena s pripravljenim čajem. Na Plazu so se že zbirali silvestrovalci, da bi tu dočakali skok v novo leto 2003. Zakurili smo tudi ogenj ter se ogreli ob njem. Bučno in veselo smo proslavili prihod novega leta ter si z zanimanjem ogledovali majhne in velike ognjemete po gričih in dolinah, kamor nam je seglo oko.

Novoletno srečanje na Plazu 1.1.2003

Navsezgodaj zjutraj smo se podali še enkrat na Plaz, saj nas je ta novoletni dan čakalo še veliko obiskovalcev in prijateljev, ki si bodo prišli voščiti srečno novo leto na Plaz. V dopoldanskem času ni bilo veliko obiskovalcev. Pravi naval in obleganje Plaza pa je bil po novoletnem kosilu. Za vse obiskovalce smo pripravili že tradicionalno dober in topel planinski čaj, kdor si je želel vroč čaj malo pohladiti, so bili na voljo sami domači pripravki. Za mladino je bilo najpomembnejše opravilo na Plazu kurjenje ognja in sladkanje s polne mize raznovrstnih sladkarij. Novoletna vpisna knjiga se je v teku celega dneva polnila in na koncu smo z veseljem ugotovili, da je bilo letošnje Novoletno srečanje na Plazu kar rekordno po številu obiskovalcev (uradno število 354). Poleg majhnih in velikih psov so nam prav v veliko veselje na Plazu priredile koze, ki so se najbolj razumele z majhnimi otroki. Novoletni dan nam je lepo popestril tudi naš skakalec Primož Peterka, ki je zmagal na novoletni turneji. Počasi in vztrajno se je lep novoletni dan prevešal v večer, ko smo pospravljali in se odpravljali v dolino.

9. novoletno srečanje na Plazu je v vseh pogledih lepo uspelo, vreme se nas je tudi usmilo, da smo zadovoljili vse, ki so prišli na novoletno srečanje od blizu in daleč.

Zato naj na koncu tega prispevka v imenu Planinskega društva Vipava kot organizatorja povabim vse ljubitelje narave, gora in Plaza na silvestrsko noč in jubilejno 10. novoletno srečanje na Plazu.

Leon Kodre

ZIMSKE POČITNICE 2003

Po dolgem času pouka je zopet nastopila že dolgo pričakovana enotedenska pavza. Naposled je prišel ponedeljek in z njim tudi pričetek preživljanja prostega časa z društvom Razmetanega podstrešja.

Delavnice so se pričele ob 7. uri zjutraj, zaključevale pa ob 15. uri. Otroci so bili že prvi dan zelo ustvarjalni. Delali smo papirnate lutke, veliko smo risali, se igrali družabne igre, peli, plesali...

dokler ni napočil čas za popoldanski sprehod. Na žalost je bil sprehod kratek, ker je bila zelo močna burja. Tako smo se odpravili nazaj v prostore stare šole, kjer so se otroci preizkusili v plezanju, v plezalni sobi PD. Prvi dan ustvarjalnic se je kmalu končal in sledil je torek.

Tudi v torek so bili otroci že navsezgodaj razpoloženi za igranje, pripovedovali smo pravljice, šale in ustvarjali razne izdelke, posebno razpoloženje pa smo ustvarjali s petjem in plesanjem. Skratka počeli smo stvari ob katerih smo se vsi dobro počutili. V sredo so se imeli otroci še posebno lepo, saj so smeli poleg igranja in ustvarjanja gledati še televizijo. Veliko časa pa so preživeli tudi na zraku, ker sta jih mentorici Maja in Špela peljali na Stari grad. Četrtekovi mentorici sta bili Meta in Maja. Otroke sta naučili izdelovati snežake iz raznih materialov, ki so jih potem postavili v steklene kozarce. Seveda so se imeli tudi v četrtek lepo. V petek (zadnjem dnevu zimskih počitnic), pa so se dogajale še posebno zanimive stvari. Mentorici Ana in Marjanca sta poleg družabnih iger, ustvarjanja in plezanja naučili otroke tudi peke peciva in sicer slastnih tortic. Tako so se delavnice zaključile z okusnim posladkom.

V tem tednu je bilo največje število otrok 26, najmanjše pa 15. Ker smo se imeli *full fajn*, upamo, da se bo število otrok v naslednjem letu povečalo.

Eva Bukovič in Tanja Trošt

ZA DOM IN DRUŽINO

DRAGI PRIJATELJI, VSI SODELAVCI MISIJONOV IN DOMAČI, MIR Z VAMI VSEMI!

To, kar doživljamo na Slonokoščeni obali od sredine septembra 2002 pa do danes, kliče z vso močjo po miru, po dialogu in predvsem po spreobrnjenju in odpuščanju na vseh ravneh. Bog je že pokazal svojo milost, da sedaj ni več spopadov med vladnimi silami in uporniki. Zataknilo pa se je pri pogajanjih, ki so že nekaj dni skoraj na mrtvi točki. Želimo, da bi se pogovori obnovili in bi prišlo do trajnega miru.

Vse skupaj se je začelo tako, da je del vojske poskusil izvesti državni udar pod krinko materialnih zahtev. Uporniki so zasedli dve večji mesti, eno v sredini države, ki je po številu prebivalcev drugo največje mesto v državi, drugo zasedeno mesto pa je na severu. Na jugu, v glavnem mestu, pa jim je spodletel poskus prevzema oblasti. Samo v teh spopadih je bilo ubitih okoli tristo ljudi. Vladna stran je poskušala zavzeti zasedeni mesti, a se jim ni posrečilo. Po skoraj 4 tednih spopadov so dosegli premirje in začela so se pogajanja. Iz vojaškega upora in iz materialnih zahtev so

uporniki oblikovali politično gibanje z veliko zahtevami: odstop predsednika, nove volitve, sprememba ustave, popolna amnestija itd. Ko so se začela pogajanja, je bilo to veliko olajšanje za vse ljudi. Sedaj pa, ko pride novica, da so pogajanja na mrtvi točki ali celo prekinjena, se vsi ljudje bojijo. Na severu države je v nekaterih krajih pomanjkanje, na jugu pa so ljudje postavili veliko zapor, kjer vaščani sami kontrolirajo prehod vozil in ljudi. Vsak prišlek je potencialni upornik, celo sorodnik ali sosed! Med ljudmi vlada veliko nezaupanje. Na žalost je veliko zlorab in izsiljevanja. Tako da sedaj vaški kontrolorji iščejo bolj denar kot upornike! Posebej tujci iz sosednjih držav se čutijo negotove in nekateri odhajajo. Slovenci, ki smo na Slonokoščeni obali, smo vsi na jugu države in zaenkrat nam ni hudo. Res pa je, da porabimo sedaj veliko več časa, ko obiskujemo podružnice.

Če se to leto zaključuje v negotovosti in v preizkušnjah, pa se je začelo zelo spodbudno

in z velikim obiskom. V začetku tega leta, od 3. do 16. januarja 2002, nas je obiskal koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak, sovaščan kar polovice misijonarjev na Slonokoščeni obali: Ivana, Pavleta in Tatjane. Kot se za tak obisk spodobi, škof ni prišel sam, ampak v spremstvu petih duhovnikov in ene katehistinje. Škof Jurij je blagoslovil tri velike podružne cerkve, ki so bile zgrajene v zadnjih letih. Najprej je blagoslovil podružno cerkev v Oupoyo, župnija Meagui, kjer delujeta Ivan in Janko. Potem cerkev v Grand Zatory, župnija Soubre in še cerkev v Buyo-Plateau v soupravni župniji Buyo. Ker je božični čas tudi čas krščevanja odraslih katehumenov po podružnicah, je škof seveda tudi krščeval, poročal in novokrščencem podelil prvo sveto obhajilo. Ljudje so bili veseli, ker so dobili nove cerkve, da se lahko zbirajo k molitvi in maši. Njihovo veselje je bilo še toliko večje, ker je prišel k njim na obisk škof iz Slovenije, kjer so doma njihovi duhovniki. Poleg tako lepih in svetih opravil pa so naši gostje videli še marsikatero znamenitost dežele. Obiskali so Fresco in sestro Anico, ki tam vodi mestno bolnico in porodnišnico. Bili so v Bouake, v Yamousoukro, v San Pedru. Ker je v tem času tukaj velika vročina, so bili vsi ti obiski in letanja kar naporni, tako da so morali nekateri obiskovalci kakšen dan prisilno počivati, da se je njihova vročina lahko podelila. Ob tej priložnosti bi se radi zahvalili vsem, ki s svojimi darovi omogočate, da misijonarji na Slonokoščeni obali lahko delujemo. Prav s pomočjo vaših darov zraste marsikatera cerkev ali pa prenovljena cerkev dobi novo streho, saj je prav nabava in postavitev ostrešja največji strošek.

Kakor že veste, je v soubrejski župniji navada, da se na veliko noč pripravimo z več romanji. Več podružnic skupaj organizira celodnevno romanje, kjer se prepletajo duhovne misli, osebne molitve, križev pot, spovedovanje, maša. Prav tako romajo v mestu otroci, mladi, odrasli; letos ob skupni temi: molitev. Letošnje postno župnijsko romanje smo imeli v Ourebabre. Romarji so se zbrali proti večeru in skozi vso noč je bil duhovni program, nagovori, pričevanja, molitve, spovedovanje. Zjutraj ob 5. uri, ko bi se

morala pričeti maša, je začelo deževati ali bolje, liti kot iz škafo. Ker ni bilo zavetja za nekaj tisoč ljudi, so romarji ostali na dežju ter peli in po skupinah plesali. Ko je dež ponehal, smo imeli mašo. Kljub temu, da so bili ljudje premočeni, so ostali pri maši in pri njej zavzeto sodelovali. Če je v srcu vera, veselje in ljubezen do Boga, jih tudi velike vode ne morejo preplaviti in ne pogasiti!

Velikonočni prazniki so dali župniji, predvsem skupnosti, ki je v mestu, nove odrasle kristjane. Ob birmi, 9. junija, pa je bila dokončana nova župnijska dvorana, ki je bila zgrajena po župnikovih načrtih in z njegovo veliko vztrajnostjo. Med tednom so tam razne župnijske dejavnosti, ob nedeljah dopoldne pa je v dvorani besedno bogoslužje za otroke, ki še ne obiskujejo rednega verouka. Mladinci pa kljub temu ob 8. uri dodobra napolnijo župnijsko cerkev; pa ne le s svojo prisotnostjo, ampak tudi s sodelovanjem in petjem.

Pastoralno leto smo komajda začeli, ko so se zgodili na začetku opisani dogodki. Srečanje katehistov z vse župnije na temo evharistije se je predčasno končalo. Na žalost je odpadla župnijska duhovna obnova. Upamo, da se bo lahko izvedla prvi teden v decembru, ob začetku novega liturgičnega leta. V teh dneh pred božičem obiskujemo podružnice in v teh dneh zaključujemo z izpiti katehumenov. Tisti, ki so uspešno naredili izpit za tretji letnik, so sprejeti za krst. Za vse te kandidate bomo imeli po glavnih središčih še tridnevne duhovne obnove. Tudi tisti, ki se želijo cerkveno poročati ali ki želijo prejeti prvo sveto obhajilo, se morajo udeležiti teh duhovnih vaj. Tako bo božični čas ne le praznovanje Kristusovega rojstva, ampak tudi novega rojstva mnogih novokrščencev. Kristus se bo rodil v njihovih srcih. Molimo za te nove brate in sestre!

Z mislijo in povabilom na molitev vam voščiva tudi blagoslovljene božične praznike. Za ljudi na Slonokoščeni obali je letošnje voščilo božičnega miru še toliko bolj živo in pomembno. Kristus, kralj miru, naj zavlada v vseh ljudeh, da bo vsak od nas našel mir v svojem srcu, da bo lahko zavladal mir tudi med ljudmi, pa naj bodo ti na jugu ali severu,

naj bodo črni ali beli, muslimani ali kristjani, tega ali onega političnega prepričanja. Koliko potreb po molitvi za mir nam odkriva stanje današnjega sveta.

Srečno in blagoslovljeno 2003!

Iz srca bi se rada zahvalila vsem, ki molite za naju in za najin - naš misijon! Hvala vsem, ki

imate odprto srce za potrebe slovenskih misijonarjev in sploh za potrebe Cerkve, ki deluje v misijonih. Hvala vam za vaše darove, ki ste jih nama namenili osebno, po misijonski pisarni ali po škofiji. Naša mnogovrstna povezanost je naša moč. V molitvi in pri maši ste vedno z nami.

Voščilom se pridružuje tudi Tatjana.

Pavel Bajec in Sandi Skapin

(Mission Catholique Soubré, B.P. 15 Soubré, Côte d'Ivoire, Afrique)

ZAMBIJA - OSRČJE AFRIKE

Minulo leto, 20. novembra, ko smo ponoči leteli ravno nekje nad saharso Afriko, sem zapisala v dnevnik. »Le kaj nas čaka na tej črni celini?« Vprašanje, ki je iskalo odgovore vse tri mesece našega bivanja in dela v eni izmed dežel onkraj ekvatorja - v Zambiji.

Zametki naše odprave so nastajali že mnogo poprej. Več kot leto dni smo na Medicinski fakulteti v okviru Sekcije za tropsko medicino obiskovali izbirni predmet Tropska medicina in si nabirali osnovnih znanj s tega področja. Nekje v začetku lanskega leta se je počasi oblikovala skupina navdušencev, ki smo se odločili izpeljati humanitarni projekt pomoči v eni izmed držav tretjega sveta. Skupino smo večinoma sestavljale absolventke medicine (Anita Lavrenčič, Maja Petek, Petra Kokoravec, Eva Murko in Petra Bajec), pridružila pa sta se nam tudi zdravnik-

sekundarij Andrej Bartolič in višja medicinska sestra Melita Pungerčar, ki je že pet let zaposlena na ortopedski kliniki v Ljubljani.

Začelo se je trdo delo skupnega načrtovanja, pisanja prošenj, iskanja zdravil, sponzorjev in nenazadnje osebnih priprav (cepljenje, dodatno izobraževanje...). Teden dni pred odhodom smo še pakirali zdravila, medicinske pripomočke in sanitetni material ter več kot

1200 kg zbranih sredstev letalsko poslali v Lusako (glavno mesto), od tam pa smo jih namenili za slovensko misijonsko bolnišnico v Nangomi.

V Zambijo smo prispeli 21. novembra 2002. Na letališču nas je pričakal Slovenec Igor, ki že 24 let živi in dela v tej afriški državi. Igor že

Člani naše odprave v Zambiji

nekaj let zapored sprejema odprave medicincev in jim (nam) blaži »kulturni šok« ob prihodu v čisto drugačen svet navad in običajev. Kako blagodejen je bil njegov okusni pasulj, ki nas je tako še malo »zazibal« v varnem naročju domačnosti!

Prve tri tedne smo delali v univerzitetni bolnici UTH (University Teaching Hospital) v Lusaki. Bolnišnica velja za glavno državno

bolnico, kjer se tudi izobražujejo bodoči zambijski zdravniki in drugo medicinsko osebje. Razdeljeni v dve skupini smo nekateri delali na pediatričnem oddelku, ostali pa na ginekologiji in porodništvu. Delo se še zdaleč ne more primerjati z našim, predvsem glede rutinskih preiskav, higienskih razmer in nenazadnje tudi glede revnejšemu sloju (ne)dostopnih aparatov za zdravljenje ali zgolj za diagnostiko. V času dela smo skupaj s študenti obiskovali tudi predavanja in praktične vaje na oddelkih. Študij medicine traja sedem let in si ga morajo študentje sami

plačati (cca. 700\$ na leto) oz. zelo uspešnim 90% sponzorira vlada. Presenečeni smo bili nad znanjem naših sovrstnikov, ki se večinoma učijo iz iste angleške literature kot slovenski medicinci. Težava ostaja v tem, da je za številčno Zambijo (10.000.000 preb.) teh bodočih zdravnikov premalo, študij ostaja prenekaterim nedosegljiv finančni zalogaj, poleg tega pa grede mnogi po dokončani fakulteti delat na zahod ali v sosednjo

Bocvano, kjer je zaslužek neprimerljivo večji. Država ostaja pri tem »begu možganov« nemočna oz. svojih izobražencev ne zna pritegniti, da bi ostali doma.

Zambija se danes še vedno srečuje s trdim orehom podhranjenosti. Na otroškem oddelku so ležali na eni postelji tudi po dva ali trije otroci z diagnozo marasmus ali kwashiorkor (različici podhranjenosti). V sobi se je kar trlo ljudi. Mamice so podnevi in ponoči poleg svojih otrok, skrbijo za njihovo prehrano (razen na oddelku za podhranjene, kjer dobijo hrano zastonj), jih vsak dan uredijo in s seboj prinesejo celo posteljnino. V UTH je zdravljenje podhranjenih otrok brezplačno, za ostale pa velja, da plačajo vse preiskave. V porodnišnici mora porodnica pred porodom prinesiti s seboj celo sterilne rokavice, če želi, da jo porodničar strokovno pregleda, ko ocenjuje potek poroda. Drugače jo

pregledujejo kar z navadnimi, nesterilnimi rokavicami!

Najbolj pereč problem sodobne Afrike pa je gotovo AIDS. V Zambiji je kar 19% mater v rodni dobi HIV pozitivnih, 35% novorojenčkov pa se okuži od mamic. To so otroci, ki kmalu po rojstvu začnejo slabo uspevati, imajo dokaj značilen klinični izgled, mnogi pa ne dočakajo niti petega leta starosti. Ko smo z mentorjem, dr. Lishimpijem, mladim in zavzetim zdravnikom, ki se aktivno ukvarja s problemom te bolezni, računali koliko zambijskih otrok naj bi bilo trenutno HIV

Bolnika pripeljejo v bolnišnico z volovsko vprego

pozitivnih, smo prišli do zastrašujoče številke. Sprašujem se, kakšna je prihodnost te in ostalih afriških dežel?!

Po treh tednih bivanja in dela v Lusaki smo si lahko ustvarili delno podobo Zambije. Kot vedno so tudi tu prisotna nasprotja: na eni strani razkošje, ki ga uživa peščica črnkega in večina belega tam živečega prebivalstva, na drugi strani pa revščina, iskanje vseh možnih načinov preživetja, da ne rečem prava beda življenja. Revni sloj prebivalstva Lusake so navadno tisti, ki so v lažni predstavi o »mleku in medu, ki se cedita« v glavnem mestu, zapustili domače podeželsko okolje in iskali lažje načine preživetja drugje. Najbolj iznajdljivim, predvsem pa dovolj izobraženim, je to uspelo, za ostale pa bi bilo verjetno dosti bolje, da bi skrbeli za pridelek na domači njivi ali si priskrbeli kako žival. Za hrano bi gotovo imeli. Tako pa...

Ko smo že pri hrani: glavna jed Zambijcev je nshima (beri:nšima). Po naše bi bila to neke vrste polenta, le da jo skuhajo iz moke bele koruze. Nshima je pri preprostih ljudeh na jedilniku zjutraj, opoldne in zvečer. Za zajtrk si jo naredijo malo redkejšo-kot naš močnik, za kosilo in večerjo pa si poleg skuhajo še malo zelenjave, včasih ribice z omako, ob praznikih pa meso (navadno kokoš, ki jo vzgajajo doma).

Preostala dva meseca našega projekta smo namenili delu v podeželski bolnišnici v Nangomi, približno 100 km zahodno od Lusake. Nangoma je kraj, kjer je p.Stanko Rozman, slovenski jezuit, pred skoraj dvajsetimi leti ustanovil misijon. Danes je tu ena najboljših bolnišnic daleč naokrog in sprejme približno 60 bolnikov. V njej že več let deluje zdravnik, ki je begunec iz Ruande, pomagajo pa mu tudi »clinical officer-ji«. Slednji so po izobrazbi nekje med medicinsko sestro in zdravnikom. Sami pregledajo bolnika, poskušajo postaviti diagnozo, za najpogostejše bolezni lahko celo predpišejo terapijo, težje primere bolnikov pa prepustijo zdravniku. Bolnišnica ima svoje sprejemne ambulate, osnovni laboratorij, rentgen, lekarno ter oddelek za odrasle in posebej za otroke. Naš delež je bila pomoč zdravniku pri njegovem delu, kar nekajkrat pa smo bili ob odsotnosti zdravnika tudi sami postavljeni pred odgovorne odločitve. Najtežje je takrat, ko veš, da bi »doma« lahko pomagal, tu pa ostajaš praznih rok.

Misijon je zagotovo velika pridobitev tega področja. Poleg bolnišnice imajo še pekarno, mlin, farmo ter za izobrazbo okoliškega prebivalstva gospodinjsko šolo in mizarsko delavnico. Za potrebe bolnišnice imajo tudi svojo kuhinjo ter skladišče zdravil. Ob našem prihodu so bile njegove police bolj prazne; z materialom in zdravili, ki smo jih prinesli, smo jih za krajše obdobje malo zapolnili. Nova pridobitev za njihov laboratorij bo gotovo tudi aparat za določanje krvne slike, saj je moral laborant do sedaj to preiskavo opravljati ročno. Sponzorski denar, ki nam

je ostal, smo namenili še za ostale potrebe bolnice: za bolnike bodo sešili pižame (drugače so oblečeni kar v svoja oblačila) in kupili pralni stroj, ker so do sedaj vse prali ročno.

Med prostim časom, ki ga je bilo sicer malo, smo se srečevali tudi z domačini izven misijona. Ljudje se večinoma ukvarjajo s poljedelstvom. Skoraj vsi gojijo koruzo, saj je nshima najbolj priljubljena jed. Prst v Zambiji je zelo rodovitna in v času deževne dobe vse bujno ozeleni. Če je dovolj dežja tudi v februarju, je pridelek zadosten, drugače pa suša »pomori« mlado koruzo in ljudje ostanejo brez glavnega vira preživetja. Tako sta bili zadnji dve leti, ko ni bilo dovolj dežja, težka preizkušnja Zambijcev. Posledično se je bolnišnični oddelek vse bolj polnil s podhranjenimi otroki.

Zambija je po večini savana. Do nedavnega so se mnogi ukvarjali tudi z živinorejo, pred nekaj leti pa je ogromno živine poginilo. Vzdrževanje goveda je namreč zelo zahtevno, saj morajo rejci praviloma dvakrat mesečno zaščititi žival pred insekti. Država pa tudi v omenjeni stiski že tako revnega kmeta ni storila nič.

V enem izmed vročih popoldnevov sva z Melito obiskali tudi 6 km oddaljeno »Nangoma school«, ki sicer ni najbližja, je pa zelo obiskana šola tega okoliša. Dnevno pride tja k pouku 600 otrok! Zaradi prostorske stiske in samo osmih učiteljev so učenci razdeljeni v skupine, ki se menjajo vsaki dve uri. Otrokom je tako kratek pouk verjetno všeč, znanje pa...

Čeprav tromesečno obdobje dela v Zambiji res ni kaj prida dolgo, vseeno pušča v meni še veliko nenapisanega in neizrečenega. In četudi je verjetno ta čas prekratek, da bi človek dajal celostni odgovor o viziji Afrike, se v meni rojeva misel kot zaključek po prihodu v rodno domovino: *Afrika potrebuje izobrazbo, dobro politiko, predvsem pa ogromno razumevanja in ljubezni tistih, ki stopijo na tla te črne celine.*

Petra Bajec

OBCNI ZBOR ŠKOFIJSKE KARITAS KOPER

V soboto 22. februarja je v Škofijski gimnaziji v Vipavi potekal Občni zbor Škofijske Karitas Koper, katerega se je udeležilo 140 predstavnikov župnijskih, dekanijskih in območnih Karitas iz celotne škofije, poleg tega so prišli tudi sodelavci, ki vodijo posamezne programe, predstavniki medijev, centrov za socialno delo in drugih karitativnih gibanj v škofiji; še posebej smo bili veseli predstavnikov gibanja Vera in luč.

Začeli smo s sveto mašo v vipavski župnijski cerkvi. Ob somaševanju ravnatelja ŠK Mateja Kobala, direktorjev ŠK Ljubljana in Maribor ter številnih duhovnikov je mašo vodil škof msgr. Metod Pirih.

V dopoldanskem času smo v avditoriju ŠGV pregledali in potrdili dosedanje delo ter pripravili smernice za naprej. Preko 1000 stalnih prostovoljcev deluje v 140 župnijskih Karitas, ki se združujejo v 5 dekanijskih in 3 območnih Karitas. V celotni škofiji deluje 11 centrov Karitas, kjer smo, po dogovorjenem urniku, na razpolago ljudem v stiski, tako za pogovor, enostavno svetovanje, kot tudi za materialno pomoč.

Morda samo nekaj števil:

- 1813 **DRUŽIN IN POSAMEZNIKOV** je prejelo mesečno ali občasno **POMOČ V HRANI**. 6780 pripravljenih paketov je tehtalo 54 ton. Za finančno pomoč so bile ugodno rešene 104 prošnje.
- Zbranih in razdeljenih je bilo veliko **OBLAČIL, OBUTVE IN POSTELJNINE**; številni so prejeli pohištvo, gospodinjske aparate. Del teh je bilo razdeljenih doma, ostalo pa poslano v **Bosno, Kongo in Kazahstan**.
- **POMOČ OTROKOM**: 10.000 zvezkov, 254 bonov in 41 večjih pomoči je bilo razdeljenih med 1500 šolarjev. V **POSVOJITEV NA RAZDALJO** je pri nas vključenih 145 otrok iz Slovenije in 60 iz Banja Luke.
- **MATERINSKI DOM** v Solkanu in na Cesti je nudil zavetje in socialno pomoč 27 ženskam in 14 otrokom, **PREHODNI DOM** v Solkanu pa 10 uporabnikom.
- Devet tisoč **OSTARELIH, BOLNIH IN DRUGAČE PRIZADETIH** je deležnih prazničnega voščila, večina ŽK organizira srečanja starejših po župnijah. Redno teče sodelovanje z oskrbovanci v domovih za starejše in pacienti v bolnišnicah. Pomembno vlogo pri pomoči na domu imajo tudi **VOJAKI CIVILISTI**.

V popoldanskem delu je sledilo predavanje psihologa Bogdana Žorža na temo **SVETOVANJE V KARITAS**. Predavatelj je v začetku naše misli usmeril v to, s čimer se sodelavci Karitas srečujemo vsak dan. To je stiska.

Ustavili smo se ob znanem pregovoru, ali je bolje dati človeku ribo, ali ga je bolje naučiti ribe loviti. Na primerih iz svetega pisma smo ugotovili, da je bilo vedno in je še danes potrebno oboje. Predavatelj je poudaril, da ni dilema materialna pomoč **ali** svetovanje, temveč moramo vedno paziti, da bo materialna pomoč **in** svetovanje. V delu po skupinah smo razmišljali o vprašanjih: Komu, kdaj, kako in kdo svetovati.

...in med nami je vse več različnih stisk, zato je potrebno imeti odprte oči, srce in roke...

Jožica Ličen

IZ DRUŠTVA SOŽITJE

Dne 13. in 14.12. smo imeli v društvu Sožitje zelo uspel vikend-seminar za družine. Zveza naših društev, včasih pa tudi društva sama, organizirajo seminarje za družine. Največkrat v drugem kraju, in to je povezano z nočitvami, namestitvami v gostiščih, kjer mora biti seveda tudi program za ljudi s posebnimi potrebami.

Mi smo se znašli drugače. Najprej smo nameravali imeti ta seminar v lovski koči v Budanjah, a ker nas ima večina težave s prevozi, smo seminar organizirali kar v Ajdovščini, v naši delavnici. V petek popoldne smo imeli kar tri predavanja, vmes le malo pavze in prigrizka. Vodja delavnice, g. Roman Velikonja, nam je govoril o pravnih vidikih naših ljudi, o odvzemu opravilne sposobnosti in o drugih možnostih, ki našim ljudem ne odvzemajo vse pravice. Kar mnogo vprašanj se je zvrstilo, o lastništvu, dedovanju in podobno. Vendar smo o tem dobili še več odgovorov v razgovoru, ki smo ga imeli naslednji dan, kar bom kasneje omenila.

Ker je bilo med nami tudi nekaj mlajših staršev, je g. Antonija Škvarč govorila o razvrščanju otrok s posebnimi potrebami - danes morajo tudi starši odobriti šolanje otroka v specialni ustanovi - šoli s prilagojenim programom. Če starši vztrajajo, da mora otrok ostati v šoli, ki ji ni dorasel, čeprav ima možnosti prilagojenega šolanja, ki je pri nas sedaj že zelo kvalitetno, je to za otroka lahko sila škodljivo.

Ga. Tanja Princes nas je v tretjem predavanju seznanila s pomenom športa za duševno prizadete. Prikazala nam je filme s specialnih olimpijad. Razšli smo se pozno zvečer, naslednjega dne smo bili že ob pol desetih skupaj z našimi varovanci pred delavnico. Naši prijatelji so imeli dve možnosti: kopanje v bazenu v CUIO ali ogled razstave stare opreme pri Kebetu. Nekaj povsem majhnih so požrtvovalno varovali bratje in sestre.

Kopalci so bili navdušeni, enako prizadeti, ki so si pod vodstvom potrpežljivega Jožeta ogledali razstavo, in veselo vzklikali, da je take predmete imela njihova babica... Jože jim je zaigral na klavir in dovolil tudi njim, da zaigrajo. Mi smo medtem v delavnici gostili go. Valerijo Bužan, ravnateljico doma na Igu. Ne, to ni bilo predavanje, bil je razgovor. Posedli smo v krog, vsak je povedal svojo in usodo svojega varovanca. Potem so sledili pogovori o pravicah, o premoženju, dedovanju, o sorojencih, o bivalnih skupnostih. Seveda starše najbolj skrbi, kaj bo, ko njih ne bo več. Po svetu in tudi pri nas so se uveljavile skupnosti, v katerih pod nadzorstvom živi manjše število - največ deset oseb s posebnimi potrebami, dokaj samostojno življenje.

Seveda take skupnosti niso poceni - nekateri imajo koncesije, drugi, kot npr. Barka v Zbiljah živi od prispevkov dobrih ljudi. Občine pa iščejo najcenejšo rešitev - take ljudi spraviti v dom počitka, ki pa ne ustreza niti starejšim prizadetim, kaj šele mlajšim. Vendar je tudi ta rešitev boljša kot ulica. Mnogi starši - npr. v Krškem, v Ljubljani in drugod, so si prizadevali za take skupnosti, a ko so to končno dosegli, pa niso hoteli dati otrok od sebe - dokler gre.

Svetovala nam je, naj se organiziramo, skušamo osnovati tako skupnost, in svoje ljudi damo tja morda samo čez teden ali občasno. Takoj nam je povedala, da tudi v njihovo enoto v Škofljici brez nadaljnega sprejmejo tudi prizadete od drugod, če si npr. mati zlomi nogo ali mora za tri tedne na zdravljenje. Le zdravniški pregledi pred sprejemom so zelo natančni. Seveda sprejem ni brezplačen, a tako drag pa spet ni.

Še mnogo drugega smo se pogovorili, ta čas so naši ljudje prišli vsi navdušeni iz Vipave. Nato smo imeli skupno kosilo v menzi Primorja. Po kosilu smo se vrnili v delavnico, kjer smo si ogledali nekaj filmov iz življenja delavnice, ki jih je posnel naš požrtvovalni Rajko. Nato se je začelo veselo praznovanje Dedka Mraza. Naš zborček je najprej zapel himno specialne olimpijade, nato še nekaj drugih lepih in preprostih pesmi. Prišel je dedek Mraz in vsakemu izročil darilo - ne le sladkarije, temveč tudi album za fotografije. No, preden je dedek Mraz odšel, smo vsi skupaj zapeli "paradno" pesem našega zbora, ki ni posebna umetnina, a jo znamo vsi - in Izidora je dirigirala tudi nam:

*V dolini tihi je vasica mala...
v večernem mraku vse že tiho spava,
a eno okno še odprto je,
na njem slonelo žalostno dekle...*

Pa nihče od nas ni bil žalosten. Bili smo veseli, da smo živi, da se imamo radi, naši prijatelji so zaplesali in mi z njimi. Mala Staška je sproščeno zapela v mikrofon...
Da, Sožitje! Če je Sožitje, bomo že preživel!

Nada Kostanjevic

OBČNI ZBOR DRUŠTVA SOŽITJE AJDOVŠČINA-VIPAVA

27.2. smo imeli občni zbor, pregledali delo lanskega leta in si načrtali pot za naprej. Tokrat se nas je res zbralo dosti. Naš Varstveno-delovni center nas je zopet sprejel pod svojo gostoljubno streho. (Med nami povedano, kar tretjina varovancev VDC-ja je iz Vipavske občine.)

Oh, zopet smo morali spremeniti ime. Ne reče se več duševno prizadeti, temveč osebe z motnjo v duševnem razvoju - krajše OMDR. Vseeno je, glavno, da jih imamo radi in da jim pomagamo.

Lanskoletni plan smo izpolnili stoodstotno. Imeli smo dve ekskurziji, kdor je želel, se je udeležil šole za življenje-letovanje, ki je strokovno vodeno, imeli smo vikend-seminar, ki sem ga prej opisala, mnoge OMDR so se po svojih možnostih športno udeleževale.

Pravzaprav za leto 2003 načrtujemo podobno. Dve ekskurziji - prva bo v Celje in okolico, za drugo se bomo še zmenili, prijavnice za izobraževalne seminarje in za šole za življenje smo že pobrali. Načrtujemo vikend ~ seminar in ker Zveza društev zahteva, da bi bil z nočitvijo, ga načrtujemo v Kanjem Dolu, saj na Nanosu, kjer smo prvotno nameravali imeti seminar, ni niti dovolj prostora za nočitve, ne primerne prostora za predavanja, saj seminar poteka ob vikendih, in Abramova kmetija ta čas ne more biti zaprta za ostale goste.

Za ohranjanje psihofizičnega zdravja se bomo udeleževali raznih športnih dejavnosti pa tudi organizirano plavanje v bazenih - Vipava in Nova Gorica pride v poštev.

Na občnem zboru smo tudi evidentirali člane in pobrali članarino, ki znaša 1000 SIT na družino. Člani so starši, sama OMDR ter bratje in sestre, ki to izrecno želijo.

Tudi druge osebe se lahko včlanijo, taki, ki niso osebno odgovorni za OMDR, (strici, tete, dedki, strokovni delavci...) in za njih je enaka članarina.

Pa zaželite nam, bralci VG, mnogo uspeha v našem delu. Verjemite, ne le, da bomo mi imeli lažje delo, ampak tudi naše OMDR bodo manj moteče. Pa brez zamere!

Nada Kostanjevic

VERA IN LUČ

Šestindvajseti člen Generalnega koncepta in izvedbenih načel Sožitja govori o pomoči pri doživljanju duhovnosti in vere. Da imajo osebe z motnjami v duševnem razvoju svoje čustvene potrebe in so osebnosti, kot smo vsi drugi, je jasno. 26. člen nam to pove takole:

V vsakem od nas tiči globoko hrepenenje po končnem smislu življenja, vsak se vpraša, od kod prihajamo in kam gremo. Mnogi ljudje, naj bodo prizadeti ali ne, najdejo svoje odgovore v duhovnem podoživljanju in veri. Kdor želi osebe z duševno prizadetostjo privedi do religije, jim mora pomagati pri doživljanju verovanja. Zato ti ljudje potrebujejo poleg simbolov, ki so

jim razumljivi, predvsem stike z osebami, ki živijo s to vero. Zato jim je treba omogočiti razne oblike pomoči, ki so izražene v nadaljnjem religioznem izobraževanju, verskih pogovorih...

Tako 26. člen.

Prej je bilo drugače. V Franciji so starša, ki sta hotela prijaviti na romanje v Lurd svoja prizadeta otroka, zavrnila. Starša nista obupala, poiskala sta sotrpine in leta 1971 je bilo svetovno romanje v Lurd, ki se ga je udeležilo 4000 "lučk" (tako jim pravimo). Najprej so jim zapirali vrata trgovin in gostišč, a ko so videli, da ti ljudje ne gojijo hinavščine in so ljudje kot mi vsi drugi, se jim je Lurd odprl, odprla se jim je Francija, odprla se jim je Cerkev.

Istočasno je v Kanadi možakar Jean Vanier zapustil kariero v vojski in se posvetil - čeprav ni duhovnik - življenju s temi ljudmi. Tako je zaživel gibanje Vera in luč, ki je razširjeno po vsem svetu. V Sloveniji imamo kar 33 skupin. Vse skupine imajo mesečna srečanja, ki potekajo približno tako: najprej je pogovor s starši ali tistimi, ki so "lučke" pripeljali, z "lučkami" pa delajo mladi prijatelji, ki so se vključili v to gibanje. Morda kaj rišejo, pripravljajo ponazoritev evangelija, učijo se kako novo pesem ipd. Nato sledi maša. Največkrat so maše po župnijskih domovih, saj je maša prilagojena občinstvu. Občasno se skupina pojavi tudi v župnijski cerkvi. Po maši pa je skupno praznovanje.

Vipavska skupina združuje "lučke" iz številnih župnij: Vipava, Šturje, Ajdovščina, Črniče, Budanje, Predmeja, Col, Slap, Podnanos.

Srečanja imamo četrto nedeljo v mesecu ob 14. uri, enkrat v Vipavi v župnijski hiši, enkrat pa v Ajdovščini v VDC-ju. "Lučke" prejmejo vsakokrat osebno obvestilo. V juniju je ponavadi kakšno bližnje romanje, v juliju in avgustu ni srečanj - Vipavska dolina ga zaradi trgatve nima niti v septembru.

Ostale skupine po Sloveniji imajo različen urnik srečanj.

Gibanje Vera in luč izdaja svoj dvomesečnik LUČKA, kjer izveste vse o našem delovanju. Saj si ga lahko izposodite pri kakšnem od članov gibanja.

Zgodi se, da je bil kdo od "lučk" le krščen ali pa le krščen in birman. Pripravimo ga tudi za spoved in obhajilo pa tudi za birmo, če še ni bil.

Duhovni vodja naše skupine je dobro znan g. Matej Kobal.

Seveda so v naše vrste prisrčno vabljeni starši oziroma skrbniki "lučk", ki še niso vključene v naše gibanje, in ki želijo našim "lučkam" posredovati vero na njim primeren način.

Gibanje Vera in luč organizira tudi letovanja za družine z "lučkami" v Portorožu, Soči, Kančevcih. Ko bomo zopet imeli predstavitev v župnijski cerkvi, bodite pozorni na oznanila in prisrčno vabljeni!

Vsa hvala našim mladim prijateljem, ki jim ni težko žrtvovati nedeljskega popoldneva, da se ukvarjajo z našimi "lučkami".

Nihče ni premlad, da stopi mednje - imamo tudi triletnike - in nihče ni prestar - z nami je hodila pokojna Gabrijelca, in dokler ni obnemogel - striček Fonzi s Slapa.

Nada Kostanjevič

SVEČARJI ALI D'PLJIRNIKI

Po končani slovesnosti ob 650-letnici cerkve sv. Štefana v Vipavi 1995. leta me je vabljeni gost iz druge župnije vprašal: »Kaj pa so ti fantje, ki s svečniki hodijo ven in noter?« Ob tem se je približal drugi, ki je običaj poznal in dodal: »Moram vas pohvaliti, Vipavce, ker ste ta stari običaj svečarjev znali ohraniti, iz mnogih cerkva na Slovenskem je, žal, že izginil, tako da ga mladi skoraj ne poznajo več.«

Ob tem pogovoru se mi je porodila ideja, da o tem nekaj zapišem, da ne bi ti »fantje« utegnili koga pri maši »motiti«.

Res je, le malokje po Sloveniji boste še srečali svečarje ali *d'pljirnike*, kakor jim po domače rečemo v Vipavi. Običaj je skoraj izginil, zato je pri mnogih, ki so se zbrali na naši slovesnosti pri maši, vzbudil radovednost in zanimanje.

Običaj svečarjev ali *d'pljirnikov* (tisti, ki nosi svečo ali svečnik) je še iz prejšnjega stoletja, morda sega še bolj nazaj v zgodovino. Iz tega časa so se v Vipavi ohranili tudi svečniki in posebne pelerine ali ogrinjala, ki si jih svečarji ogrnejo za spremljanje posebnih cerkvenih slovesnosti. S prižganimi svečami spremljajo pred oltarjem le glavne dele svete maše in s tem poudarijo in obogatijo bogoslužje.

Svečarjev je šest. Pred oltar stopijo z ministranti in duhovnikom ob začetku maše. Razvrstijo se pred oltar, trije na levo stran, trije na desno. Svečnike držijo dvignjene pred seboj, le pri pridigi jih spustijo na tla. V času med glavnimi deli maše zapustijo svoje mesto in odidejo v zakristijo. Tako pridejo štirikrat pred oltar in štirikrat odidejo.

Pred leti so bili svečarji starejši možje in gospodarji, zadnja leta pa svečnike nosijo in držijo mladi fantje. Za to svečano opravilo so imeli svečarji nekdanj posebej določene sedeže v cerkvi v klopi pod korom, in sicer zastonj. Drugi so morali ob novem letu »kupiti

*Vipavski svečarji v novih oblačilih in z obnovljenimi svečniki
(foto: Magda Rodman, 2002)*

stol«, kar je pomenilo nekaj prispevati zanj. Svečarji so nekdanj spremljali maše ob vseh zapovedanih praznikih. Sedaj pa spremljajo le maše ob glavnih praznikih v letu, kot so: velika noč, sv. Rešnje telo, šagra sv. Štefana, božič ali ko imamo v fari birmo. Veljalo je, pa tudi danes še velja, da je svečar lahko samo tisti, ki s svojim delom uživa ugled med farani.

Pred dobrim letom se je rodila ideja, da bi svečarjem napravili nove obleke, ker so bile stare že kar hudo uničene. Seveda je bilo treba najti primerne materiale, kar ni enostavno. Z dobro voljo g. dekana msgr. Franca Pivka in še nekaterih prizadevnih faranov in dobrotnikov, se je ta problem kmalu rešil. Domača šivilja ga. Nežka Bratuž je sešila po starih krojih šest novih oblek za svečarje in še eno za tistega, ki nosi križ. Pelerine so rdeče barve, obrobljene z zlato obrobo. Spenjajo pa se s sponko s prejšnjih pelerin. Ovratnik je prišit na pelerino in tudi obrobljen z zlato obrobo. Prav tako pa so stare svečnike lepo obnovili. Na novo sešitih je še dvajset oblek za ministrante, ki se ob velikih cerkvenih slovesnostih lepo postavijo pred oltarjem.

Običaj svečarjev je samo eden iz bogate zakladnice naše preteklosti, ki nam polepša in obogati slovesno bogoslužje, zato je prav, da ga ohranjamo in obnavljamo za prihodnje rodove, saj je veliko starih običajev že šlo v pozabo.

Magda Rodman

PREŽIVELA SEM ČUDOVIT DAN

Končuje se že drugo leto, kar živim v ajdovskem Domu starejših občanov. Ob nastanitvi se mi je vrnila misel, da ne bom šla več nikamor, še posebej zato, ker sem na invalidskem vozičku, na rami pa nosim že 82 let življenja.

Pa pride neki dan v mojo sobo gospod Marjan, naš hišnik, in mi pove, da bodo šli iz Doma na izlet v Stržišče, kamor bi lahko šla tudi jaz. Odločno sem nasprotovala temu predlogu, saj izlet

vendar ni za invalida, čeprav me je mikalo, da bi videla, kje je pokopan gospod Vinko Kobal, duhovnik in vipavski rojak, o katerem sem slišala in brala že veliko lepega in dobrega. In prav njegov grob je bil končni cilj tega izleta. Šele v tretje je hišniku uspelo, da je zmagal z besedami: »Zdaj greste še lahko, prišel pa bo čas, ko ne boste več mogla in se boste zato kesala!«

In tako je prišel odločilni dan 9.7.2002. Ob sedmih zjutraj so nas stanovalce lepo namestili v kombi, pravzaprav tri stanovalke so nas v kombi kar zapeljali z vozičkom vred in nas trdno »fiksirali«, kakor pravi hišnik, gospod Marjan. Bil je krasen dan, kar je še prispevalo k našemu dobremu razpoloženju. Z nami je šla tudi gospa Magda, naša direktorica, ki nam je razlagala, kje se vozimo. Kmalu smo ugotovili, da se lahko brezskrbno vozimo, saj imamo vestnega in dobrega šoferja, našega gospoda Marjana. Ko smo zavili od Solkana po Soški dolini in naprej po Baški grapi, smo imeli kaj občudovati. Ko smo se vozili ob Soči, smo v mislih doživljali prvo svetovno vojno, ki je divjala tod in preroške besede nepozabnega Simona Gregorčiča v pesmi Soči: »... In ti mi boš krvava tekla...«

Bolj ko smo se bližali cilju, bolj se nam je odpiral čudovit pogled na gore, ki obdajajo Baško grapo. Povsod je lepa naša domovina Slovenija!

Ko smo se približali kraju z imenom Hudajužna, nas je čakalo še 5 km vzpenjajoče se ozke ceste do Stržišča in spet se mi je prikradla misel: »Kdo ve, koliko ljudi se vozi po njej, ko želijo obiskati grob gospoda Vinka Kobala.«

Ko smo končno prispeli do vznožja hribčka v Stržišču, na katerem je cerkva s pokopališčem in do katere vodijo strme stopnice, me je zaskrbelo, saj vozilo vendar ne more tja. Pa tudi v tem se je znašel naš hišnik Marjan. Podal se je nekoliko nižje v hišico, kjer so, kakor nam je povedal, čez vse poletje duhovne vaje, ki jih je začel in do smrti vodil prav gospod Vinko Kobal. Kmalu se je vrnil z nekaj fanti, ki so bili takoj pripravljeni nas z vozičkom vred nesti, drugim pa pomagati navkreber. Tako smo dospeli do groba gospoda Kobala, ki počiva tik ob cerkvi. Občudovali smo grob, okrašen s planinskim cvetjem. Prebrala sem letnico njegove smrti. Mislila sem si: »Minilo je komaj leto, pa je že izšla knjiga spominov nanj«. Pogled se mi je nadalje ustavil na kupu sveč, ki naj bi bile prinesene iz cele Slovenije in celo iz zamejstva. V njegov spomin smo jo prižgali tudi mi. Razveseljivo je bilo zame tudi to, da je prav tisti dan na duhovnih vajah predaval moj sovaščan z Goč, duhovnik Andrej Volk, ki nas je prišel tudi prijazno pozdravit.

Ker smo se bali vročine, za tisti dan so obetali 32°C, smo se kar kmalu, čeprav težko, odpravili nazaj po isti poti. Tako smo se še vozili ob Soči, katera se nekje skoraj dotika ceste. Spet sem v mislih preletela vso Gregorčičevo pesem Soči, ki mi je še ostala v spominu. »O, kako rada bi reko kakor dragocen predmet nežno pobožala«. A božala sem jo le z vlažnimi očmi, njeno mirnost in čudovito barvo, ki bo ostala nepozabna v mojem spominu.

Koliko bi lahko o tem še napisala, če bi bila pisatelj, a sem le žena, ki ji Italijani niso dovolili niti ure slovenskih šol.

Do trinajste ure smo se vrnili v Dom, kjer nas je že čakalo dobro kosilo.

Vedno bom hvaležna za ta dan Domu, posebno pa hišniku, gospodu Marjanu, ker me je pregovoril, da sem preživela tako čudovit in poln dan, ki sem ga občutila, kot da mi je odvzel polovico mojih let.

Fani Ferjančič

SPOMINI NA POVOJNO UČITELJICO JELKO

Prva učiteljica, ki je bila po I. svetovni vojni nameščena na Gočah, je bila Jelka Žurko, doma iz Ljubljane. Mama ji je odsvetovala službovanje na Primorskem. Želela je, da bi hčerka dobila službo v Ljubljani. Jelka pa je hotela v tople kraje, kjer je zgodnje sadje in se je odločila, da bo šla učiteljevat na Goče. Pripovedovala mi je, s kakšnimi občutki in mislimi je stopila iz avtobusa na križišču pred Mančami. Od tu se je s kovčkom peš odpravila proti Gočam. Med potjo se je spraševala: »Kam sploh grem učiteljevat? Saj tu gotovo ne znajo niti slovenskega jezika, bili so

petindvajset let pod italijansko oblastjo. Kako bom tu sploh poučevala in se sporazumevala z otroki in ostalimi na vasi?»

Med potjo jo je na voz s konjsko vprego vzel *furman* in ugotovila je, da človek le zna slovensko. Bil je domačin z Goč. To je bilo leta 1946. Kmalu je spoznala, da vsi ljudje na Gočah znajo slovensko in to kar dobro. Stanovala je v majhni sobi v stari šoli, na hrano pa je hodila k Gašperjevim, sedaj so to Vidrihovi. Naslednje leto je po šolskem koledarju organizirala za vaščane z Goč prvo Prešernovo proslavo v slovenskem jeziku. Sama je v preprosti obleki stopila na oder v Hebetovi štali, ki je bila zelo lepo okrašena, in tudi vaščanov je bilo veliko. Pripovedovala nam je o našem velikem Prešernu, o njenih pomislekih, če sploh znamo v vasi slovensko. Na koncu je dodala, da smo enkratni v tem, ker smo kljub tujemu jeziku v 25 letih ostali zvesti svoji slovenski kulturi in maternemu jeziku. Nastopili so še naši šolski otroci in domači pevski zbor pod vodstvom pevovodja Slavka Vovka. Zapeli so Prešernovo Zdravljico in Zvezda mila je migljala. Jelko smo imeli vsi radi in tudi ona nas. Med domačimi fanti si je izbrala svojega moža Franca Mesesnela. Jelka je bila letnik 1923, enako tudi njen mož. Rodila je tri sinove Mirana, Bojana in Zorana. Z Goč je odšla leta 1949 na novo službeno mesto v Ljubljano, kjer še danes živi.

Kako smo bili takrat veseli svobode in občutka, da lahko spet govorimo *po naše*. Prešernova proslava na Hebetovi štali je bila zato nekaj posebnega. Prav nič nas ni motilo, da nismo bili v kakšnem gledališču. V naših dušah je bilo veselje. Vojne je bilo konec!

Olga Požar

MOSER

Moral sem v bolnico. Zvečer, okrog desete ure, sem bil sprejet. Dodelili so mi sobo številka štiri v petem nadstropju. Poleg moje postelje, ki je bila tik ob vratih, je bilo še pet drugih. Vse so bile zasedene. Prvi pacient, ki je ležal v postelji poleg moje, je bil Karel Moser. Zdel se mi je nekam čudaški. S težavo sem si pridobil njegovo zaupanje. Končno mi je le zaupal in povedal, da je iz Orehovice pri Podnanosu.

Čas dela svoje in tako je bilo tudi z najinim odnosom. Ker nisem preveč silil vanj z vprašanji, je kmalu uvidel, da sem pravi človek. Karla je isti položaj pri ležanju zelo utrujal. To sem tudi sam opazil. Ni vedel, kako bi se bolje namestil. Pritisnil sem na tipko nad posteljo in na klic se je odzvala medicinska sestra. Tako sem Karlu pomagal, da mu je uredila ležišče in ga premaknila v ugodnejšo lego. Čez čas je potožil, da je žejen. Vstal sem in mu prinesel lonček čaja. Takrat so se Karlu zasvetile oči od presenečenja. Njegova duša se mi je odprla.

Pričel je govoriti: "1950. leta sem moral k vojakom. Bil sem v Mostarju. V vojski so z nami ravnali slabše kot z živino. Pri napornih vajah in ob slabi hrani sem staknil pljučnico. Po letu dni sem prišel domov. Imel sem zdravo samo eno krilo pljuč. Druga stran je bila prizadeta. Po vrnitvi domov ni nihče resno jemal moje bolezni. Deset let sem se s težavo kosal z drugimi. Potem pa sem tako onemogel, da sem bil razvrščen med manjvredne. To je trajalo vse do leta 1975, ko so mi priznali 60% vojno invalidnost. Stanje se mi je tako poslabšalo, da kmalu ne bi več mogel živeti, če mi ne bi dali jeklenke s kisikom. Danes imam doma agregat, ki proizvaja kisik in sedem metrov dolgo cev. V njenem dosegu se tako lahko premikam po stanovanju. Če pa grem iz hiše, nosim s seboj prenosno steklenico s kisikom. Vendar pa grem na sprehode le poredko, ker se mi zdi, da me mimoidoči ne sprejemajo dobro."

Tako se je moj sotrpín izkašljal. Mislim, da mu je kar odleglo. Mene pa je začela mučiti radovednost. Zanimalo me je, od kje izhaja njegov rod, rod Moser. Zato sem ga povprašal.

Ker mi je sedaj že zaupal, je pričel pripovedovati: "Moj praded je prišel v Lipico z Dunaja kot upravitelj. Drugače je živel v Trstu. Ime mu je bilo Georg (Jurij). To je bilo približno 1830. leta. Georg je imel sina Karla, ki je bil cestni nadzornik na Primorskem. Karel je prav tako imel sina

Karla, mojega očeta, ki je živel v Orehovici. Rojen je bil 1890. leta. Mama pa je bila iz Orehka pri Prestranku.”

Utrudil se je. Po kratkem počitku je nadaljeval: “Jaz sem poslednji dedič rodu Moser. Rodil sem se 30. septembra 1930 v Orehovici pri Šembidu. Krstil me je župnik Janez Kovač. Imenoval me je Karolo Moser. Moja mama je bila iz Dobrave pri Podragi. Imel sem še sestre Maro in Drago. Skupaj nas je bilo v družini pet.”

Tako je zaključil svojo pripoved. Meni pa so rojila po glavi še druga vprašanja. Povprašal sem ga, če kaj ve o narodnem heroju Janku Premrlu Vojku.

In mi je povedal naslednje: “Ko je šel Janko na *visto* t.i. nabor, je bilo v Podnanosu 37 *vistarjev*. Peljali so se na lepo okrašenem vozu. Preden so se odpeljali proti Ajdovščini, so karabinjerji pritrdili na voz sliko *dučeta*. Janko jo je strgal iz okvirja. Tako je na vozu visel samo okvir. Seveda, karabinjerjem to početje ni bilo všeč in so pričeli *vistarje* ustrahovati. Neboječi *vistarji* so nato šli v trgovino in si tam kupili pentlje - trakove. V znak protesta so si z njimi zavezali usta, da ne bi govorili italijansko.”

Sosed je nadaljeval s pripovedovanjem še ene zgodbe: “1936. leta je bila v Šembidu sveta birma. Prisoten sem bil tudi jaz ob spremstvu moje mame. Škof Margotti se je povzpел na prižnico in pričel pridigo v italijanskem jeziku. Takrat se je oglasila na koru (*gajnku*) Rezka Šimčeva in rekla, da se tukaj govori slovensko. Škof je takoj zapustil župnišče. Rezka sta zgrabila dva karabinjerja in jo odvedla iz cerkve. Na cerkvenih vratih je stal *Marešalo*. Rezka mu je v obraz rekla: *Anke tu sej majale*. Po tem dogodku so Rezko uvrstili med neprištevne. Prav bi bilo, da bi jo proglasili za zavedno in ponosno Slovenko. Kot posledica tega dogodka je bilo to, da je moral župnik Janez Kovač v konfinacijo na Apeninski polotok.” Tako je Karel končal s svojim pripovedovanjem. Vse, kar je povedal, sem si moral hitro zapisovati, saj je dobil sporočilo, da mora 17.3.2003 nujno v bolnico v Sežano.

Leonard Kovač, Lokavec

ISKRICE

Eksistenca ni v zunanjih dobrinah, ki bi jo imeli. Jaz sam sem svoja eksistenca, ne pa moj avto. Moja osebnost je moja eksistenca in zato samo v njej lahko najdem srečo. Sreča je nekaj notranjega.

(Anton Trstenjak)

...in še nekaj kitajskih modrosti

Tudi če bi obstajal en sam pošten človek, bi to zadostovalo kot dokaz, da je bilo vredno ustvariti svet.

Noben človek ni tvoj sovražnik; noben človek ni tvoj prijatelj; vsak človek je tvoj učitelj.

Moder človek je velik tudi v malenkostih, hudoben majhen tudi pri največjih stvareh.

Knjige govorijo duhu, prijatelji srcu, nebo duši, vse drugo ušesom.

ODŠEL JE SLOVENEK JOŽE PUČNIK 1931-2003

V soboto, 18.1.2003 so v slovensko zemljo položili k večnemu počitku velikega človeka iz male vasi Črešnjevec, gospoda Jožeta Pučnika. V Zgornji Vipavski dolini se neposrednih večstrankarskih volitvah 22. aprila 1990 dobil večino glasov za predsednika Republike Slovenije.

V težkih življenjskih preizkušnjah dokazal veliko pokončnost in verjeli smo njegovi odločni besedi, ki nam je bila razumljiva. Misli je znal povedati jasno, brez ovinkarjenja, zvitorepstva in momljanja. Taki so tudi bili njegovi nastopi in zapisi.

Za Slovence je bila velika sreča in ponos, da smo ga imeli v tako odločilnem in usodnem času, kot je bila osamosvojitev. Gotovo je, da je bil rezultat plebiscita njegov veliki uspeh in balzam za prestano gorje v domovini, saj je po krivici presedel sedem let v zaporu, od tega dve leti v samici.

Njegova beseda živi med nami kljub njegovi smrti. Pučnikove socialne in politične ideje so pri nas lepo kalile tudi na zadnjih predsedniških volitvah leta 2002.

Gospod Jože Pučnik je bil velik demokrat in domoljub. Obdržal je svobodo misli in duha v najtežjih dnevih svojega življenja. Sledil je Gregorčičevi misli o domovini, zapisani v Znamenju: "...in z duše cvetjem plemenitim njo kitil bom, kot zdaj jo kitim." Zato zasluži vse naše spoštovanje.

Dr. Jože Pučnik s predstavniki Demosa leta 1990

Marjan Rodman

PISALI SO NAM

Ivan Rehar, Francija

Dragi Vipavci in ostali, prijatelji in neprijatelji Vipavskega glasa. Opisal bom naš kraj na severu Francije in pisal o vipavski folklori, ki je bila na gostovanju pri nas v Stiring Wendlu. Naše mesto ima okrog 15.000 prebivalcev. V tem okraju kopljejo premog. V našem mestu ni veliko Slovencev. 10 km proč je mesto Merlebach. Sem so Slovenci prihajali že l. 1922. Kot izseljenci so iskali delo. Prihajali so in odhajali. Do leta 1968 jih je bilo približno 600. Večina smo se poročili s Slovenkami, ostali pa z domačinkami. Do l. 1980 smo imeli župnika Stanka Grimsa. Po njegovi zaslugi je občina Merlebach podarila majhen prostor za otroško igrišče, ob vhodu je napisano ime Stanka Grimsa. Na otvoritvi je bilo obilo predstavnikov Francije, naš ambasador s soprogo, konzul in delegacija iz Ljubljane, ministrica Magda Tovornik. Gospod Grims je tudi poskrbel, da so slovenski delavci dobili delo. Sedaj imamo župnika Jožeta Kamina, doma iz okolice Novega mesta, ki je študiral v semenišču v Vipavi, potem nadaljeval v Mezu v Franciji. Je zelo dober ekonom. 1982 so me sprejeli v katoliško društvo, sedež imamo v Merlebachu.

1984 smo kupili staro hišo in jo predelali s prostovoljnim delom, samo material smo kupili. V tej stavbi smo naredili majhno kapelico, ki lahko sprejme do 80 ljudi, dvorana v prvem nadstropju je za okrog 80 ljudi, podstrešje pa za 35 ljudi. Vsako nedeljo imamo ob 10h mašo v slovenskem jeziku, malo pa v francoščini. Enkrat na mesec po maši naše kuharice pripravijo kosilo, po kosilu prepevamo in se pogovarjamo. Veliko domačinov pride k maši in na kosilo. Kako je prišlo do slovenskega praznika? 1984 sem na sestanku povedal, da samo iz darovanja v cerkvi društvo ne more shajati zato sem predlagal, da bi imeli slovenski dan vsako prvo nedeljo v septembru. Prvi odgovor je bil: kaj, če bo zguba? Če bo zguba, bom jaz kril. Ampak če bo dobiček, bo moj. S tem, da bi bil dobiček moj, se niso strinjali! Vsako leto smo pripravili slovensko silvestrovanje in slovenski praznik, do sedaj ni bilo izgube. Prva leta je bilo težko ljudem dopovedati. Vsakemu, ki je prišel k nam v trgovino, smo razložili, kaj je Slovenec (prej so vedeli samo za Jugoslavijo). Morali smo jim razlagati in pokazati slovensko kulturo, običaje, mentaliteto, in to ne samo po moji zaslugi. Tudi moja žena Tatjana in ostali Slovenci so pomagali, da smo uspeli. Tako iz leta v leto uspevamo. Predsednica našega društva je Joži Krapeževa, po domače Ublecva iz Vrhpolja, poročena z Leonom Curkom iz Šturij pri Ajdovščini. Je res dobra predsednica in dobro vodi naše društvo.

Leta 1988 sem spoznal Slovence v Nemčiji, ki so imeli slovensko folkloro. Povabili smo 6 parov in muzikante. To je bil začetek folklore.

Za prvi maj je že več kot 55 let romanje k Materi božji (kot na Brezje). To je blizu našega mesta Stiringu. Pride veliko ljudi z vseh krajev.

Trikrat je prišla k nam folklor iz Stične, trikrat iz Škofje Loke. Organiziral sem, da so bili sprejeti na občini, navzoči so bili župan, 4 namestniki župana in glavna sekretarka občine. Razkazali so nam prostore ultra moderne občine. Postregli so nas s pecivom in šampanjcem, podpisali smo se v zlato knjigo. Srečanje se je končalo s petjem. Enkrat nas je obiskala folklor iz Kodretov, l. 2002 pa vipavska folklor pod vodstvom Jute. Lahko napišem: odlično celi skupini. Ljudje so bili zelo navdušeni nad predvajanjem in plesom. V soboto zvečer je bila predstava, v dvorani je bilo okrog 100 ljudi. V nedeljo je bila dvorana polno zasedena, zbralo se je okrog 300 ljudi. Veliko jih je ostalo zunaj. Na travniku smo postavili mize, pekli so čevapčiče in delili pijačo. Ob 13h so ljudje čakali pred vrati za vstopnice, do 18h je bilo že vse razprodano. Še eno pohvalo folklori, ne morem iti mimo: Pokazali ste res slovensko kulturo in običaje. Še najbolj, ko ste šli po dvorani s slovensko zastavo in bili deležni velikega aplavza občinstva. Prava zavest mladine. Mogoče se kakšen Vipavec vpraša, zakaj niso obiskali občine. Jaz sem vse uredil z županom. V petek zjutraj so člani folklore telefonirali, da pridejo prekasno v naše mesto. Takoj sem šel povedat, da ne utegnejo priti. Pa drugič.

Rojen sem v Vipavi, Reharjev, *Na placu*. 1934 sem šel v vrtec. Doma smo govorili slovensko. V vrtcu se je bilo zelo težko učiti italijansko. Naredil sem 5 razredov osnovne šole. Za poklic čevljarja sem se izučil pri Francu Bavčarju. Pri njem sem tudi delal. 1949 sem šel služiti vojake. V Negotinu sem bil delovodja v čevljarški delavnici. 1950 sem bil premeščen v Kragujevac kot delovodja čevljarške delavnice; v isti stavbi je bil tudi Mario Tomažič iz Št. Vida (Podnanos). On je bil delovodja krojaške delavnice. Po odsluženju vojske sem delal naprej pri Francu Bavčarju. 1954 so se morali vsi čevljarji iz Vipave združiti v zadrugo, vse orodje in *mašine* so morali prinesiti s seboj. Delovodja je bil Albin. 1955 sem odpotoval v Francijo in se zaposlil kot čevljar. Ženo imam iz Sela pri Črničah. Imava dva sinova. Doma govorimo slovensko. Med seboj pa sinova govorita francosko in nemško. Vsako leto obiščeta sorodnike na Vipavskem. 1958 sem bil sprejet v nogometno društvo kot vodja mladine, kot odbornik. 1960 je bilo naše društvo vice šampion Francije med amaterji. 1963 sem bil sprejet v odbor obrtnikov in trgovcev, istega leta v odbor za veselice in proslave. 1967 sem bil sprejet v društvo turizma, in še danes sodelujem kot svetovalec. 1978 sem v Selu organiziral s pomočjo Zorana Pišota tekmovanje v balinanju Selo:Gojače, obenem plačal fantovščino, pokali se še danes nahajajo v gostilni pri Hermanu. Tistikrat je bil še običaj, da kdor je vzel dekle iz vasi, je moral plačati fantovščino. Avgusta 1990

sem prvi vaški praznik organiziral s pomočjo svoje žene Tatjane in mladine cele vasi, igre brez meja. Najstarejši moški in najstarejša ženska iz vasi sta prižgala baklo, ki je bila napolnjena z žagovino, zmešano z nafto. Isti dan je bila pokušina vina. Tisti dan je bila vsajena tudi trta, ki še danes raste in rodi. Pod vodstvom občanov je vsako leto boljše in lepše. 1993 je bilo tekmovanje vasi Selo:Vrtovin pod vodstvom Boštjana Pirjevca iz Vrtovina, po osem parov iz vsake vasi.

15.8.1993 - prva pokušina vina na Slapu, pri Jožetu Maliku (Pepetu) Tomaževemu sinu

15.8.1994 - Vrhpolje pri Martinu Krapežu

15.8.1995 - v Ložah pri Dušanu Benčinu

15.8.1996 - Zavino, pri Branku Furlan

15.8.1997 - na Slapu pri Žoržu

15.8.1998 - Planina, Anton Ferjančič

15.8.1999 - na Erzeltu, Anton Volk

15.8.2000 - v gradu Lože

15.8.2001 - v gradu Lože

15.8.2002 - Ustje, pri Marjanu Vidmarju, navzoči so bili tudi župan Ajdovščine Marjan Poljšak, vinska kraljica Tjaša Koroša iz Ljutomera, obilo zastopnikov, vipavska folklor, na koncu ocenjevanja sta moja soproga in Dušan podelila pokale, oba sinova sta tudi sodelovala pri ocenjevanju vina, okrog 50 vinogradnikov Zgornje Vipavske.

15.8.2003 bo pokušina vina pri Avgustu Šramu v Vipavi ob 15h. Ne smem pozabiti imenovati Dušana Benčina iz Lož, ki od 1995 do danes organizira in pošilja vabila vinarjem. Vsa zahvala tebi in tvojim pomočnikom. Sponzorji smo jaz, žena Tatjana in sinovi.

Trikrat sem pomagal organizirati potovanje po Sloveniji, letos bo tudi izlet po Sloveniji. Tukaj je društvo, ki se imenuje Nanos, jaz sem bil pobudnik, da se tako imenuje. Je obilo potomcev Slovencev, predsednik je iz Mirna. Upam, da se bodo oglasili v Podnanosu. Trikrat smo bili z avtobusom in vselej so bili avtobusi polni. Bil sem vodič, domačini so bili zelo navdušeni nad lepotami Slovenije. Leta 2000 sem prinesel iz Sela dve majhni lipi. Rasli sta pred Tatjanino rojstno hišo. Z dovoljenjem župana smo vsadili obe lipi v parku v našem mestu, upam, da bosta lep živ spomin iz Slovenije.

Leta 2002 smo dobili samo v našem mestu, ki ima okrog 15.000 prebivalcev, televizijo: prvi program iz Ljubljane, celodnevni, po zaslugi Daniela Korena in Anice, nekaj sem tudi jaz pripomogel. Celo domačini jo gledajo. To je lepa reklama za Slovence in da domačini vidijo, kaj ima Slovenija, in da Slovenija spada v Evropsko skupnost.

Vsa čast in priznanje vsem, ki žrtvujete čas, da izhaja Vipavski glas. Dajte mladini prostor za članke, mladina je bodočnost Slovenije. Bog vas živi.

Irena in Marjan Vovk, Vipava

Ančko Deržič, ljudsko pesnico iz Rigoncev pri Dobovi sva spoznala preko njenega sina Jožeta. Danes skoraj 71-letna Ančka je zelo preprosta ženica, vdova z dvema sinovoma, polna dobrote in veselega srca. Pesmi je začela pisati na skrivaj že pri svojih 19 letih. Pove, da ima vedno v žepu papir in svinčnik, da takoj, ko se spomni rime, to zapiše, ne glede na to, kje je. V svojih pesmih opisuje težko in kruto življenje, ki ga je preživljala. Družina in pesmi so ji dali moč in ji pomenili vse v življenju. Izdala je 179 pesmi v knjigi »Pesem mojega srca«, ki sva jo dobila v dar tudi midva, za kar se ji še enkrat od srca zahvaljujemo. Ob bližnjem materinskem prazniku bi vama rada predstavila dve njeni pesmi ki ju poklanjava vsem materam.

MAMA

*Skrb, veselje, žalost, delo
v tvojem srcu je živelo,
vera trdna v tebi je živila,
voljno vse si pretrpela.*

*Mama, zdaj tebe več ni,
kje naj najdem tvoje jaz sledi,
svet je prazen, tebe ni,
do groba so mi le poti.*

*Obleka tvoja v skrinji spi,
na te spomin zdaj tam leži,
k maši si jo ti nosila,
zato jo bodem ohranila.*

*Ljubila sem tebe do zadnjega dne
to ved'lo je tudi tvoje srce,
peto leto je že minilo,
ko srce tvoje je odbilo.*

*Mene pa ni bilo pri tebi,
Bog mi tega ne zameri,
srčno si me ti želela,
da bi zadnjič te objela.*

*Boga prisrčno bom prosila,
da nebesa ti bom izprosila,
naj posluša prošnje te,
kaj povedalo mu je srce.*

Karmen Smet Rondič, Slap

Naša bralka in dopisnica Karmen želi vsem bralcem, dopisnikom in vsem, ki oblikujejo Vipavski glas uspešno 2003 in še veliko takih "GLASOV".

MATI

*Mati, tvoj obraz ne ugasne,
ti svetiš se kot zvezde jasne,
pred nami vedno ti stojiš,
zvestobo, srečo nam deliš.*

*Ti močna si kot hrast v gorah,
vse delo je v tvojih rokah,
ti kruh deliš nam iz svojih rok
in vse je sito naokrog.*

*Je duša tvoja plemenita,
s skrbjo je ona vsa ovita,
ko rano gremo mi na pot,
nam srečo voščiš vsepovsod.*

*Ostajaš sama ti doma
in močnega si ti duha,
molitev tvoja spremlja te,
ti daje novo upanje.*

*Ko sonce bo za goro šlo,
takrat pri nas bo žalostno,
za nas si dala vse moči,
nespeče zdaj so ti noči.*

* * *

ČESTITKA

*Našemu zvestemu bralcu in sodelavcu Vinku Premrlu za visok življenjski jubilej - 90 let iskreno čestitamo in mu želimo še veliko zdravja in korajže.
Izpod njegovega peresa smo izvedeli že marsikaj zanimivega iz naše preteklosti.*

Uredniški odbor VG

Pleve in drobtine

Naše dobre deklice iz marketa imajo res angelsko potrpljenje z nami. Uprava Merkatorja nas je pred časom razveselila z nekakšnimi velikanskimi vozovi, s katerimi smo morali "šofirati" po marketu - pa tudi če je bila v "vozu" le ena žemlja ali škatla *globina*. Seveda jih nismo napolnili, saj je "financminister" rekel, da vozov ne smemo naložiti do vrha. In ker marsikdo ni mogel "narediti vozniške", so nam vrnili naše dobre stare košarice - kdor pa hoče, pa ima tudi "voz".

Seveda nam morajo deklice tolmačiti tudi cene, ki so napisane prenizko ali previsoko na policah - a potrpljenje je božja mast, in one jo imajo v izobilju.

Očitno se niti višje sile niso razveselile nove bencinske črpalke ob pokopališču. Najprej je burja odpihnila en zid, nato so jo nepridipravi okradli, saj so pokojniki bolj slabi varuhi ljudske imovine. Da za staro črpalko žalujemo še predno je mrknila, je jasno. Valentina je rekla, da se grof Lanthieri obrača v grobnici, jaz pa trdim, da se tudi pokojni gospod Ivan Veseli obrača v grobu, saj si je za črpalko na tej lokaciji vneto prizadeval, in zgubil dosti časa in živcev zaradi nje.

Blagoslov konj je bil res lep in je uspel - a klepetanje je zopet preglasilo škofove besede blagoslova. (No, tudi na pogrebih klepetamo še enako veselo.)

Čudovite svetilke na trgu Pavla Rušta so nekaj časa gorele le podnevi, potem le del noči, potem so popolnoma ugasnile - morda bodo do izida VG gorele tako kot bog zapove. Obljubljajo nam novo mini avtobusno postajo pod platanami - a če granitnih kock že dvajset let ne morejo postaviti na mesto, ne vem, če nam bodo postajo postavili tja.

Priporočam, da bi Beblerjevi in marsikateri drugi ulici naredili "kiuzuro", da jih ne bi nanovo razkopavali - enkrat za plin, potem za kanalizacijo in kdo ve za kaj jih bodo še.

Kulturno življenje je kar živahno - predavanja, koncerti, obisk knjižnice je zadovoljiv, pa tudi Razmetano podstrešje nam ponudi vedno kaj novega.

Nada Kostanjevic

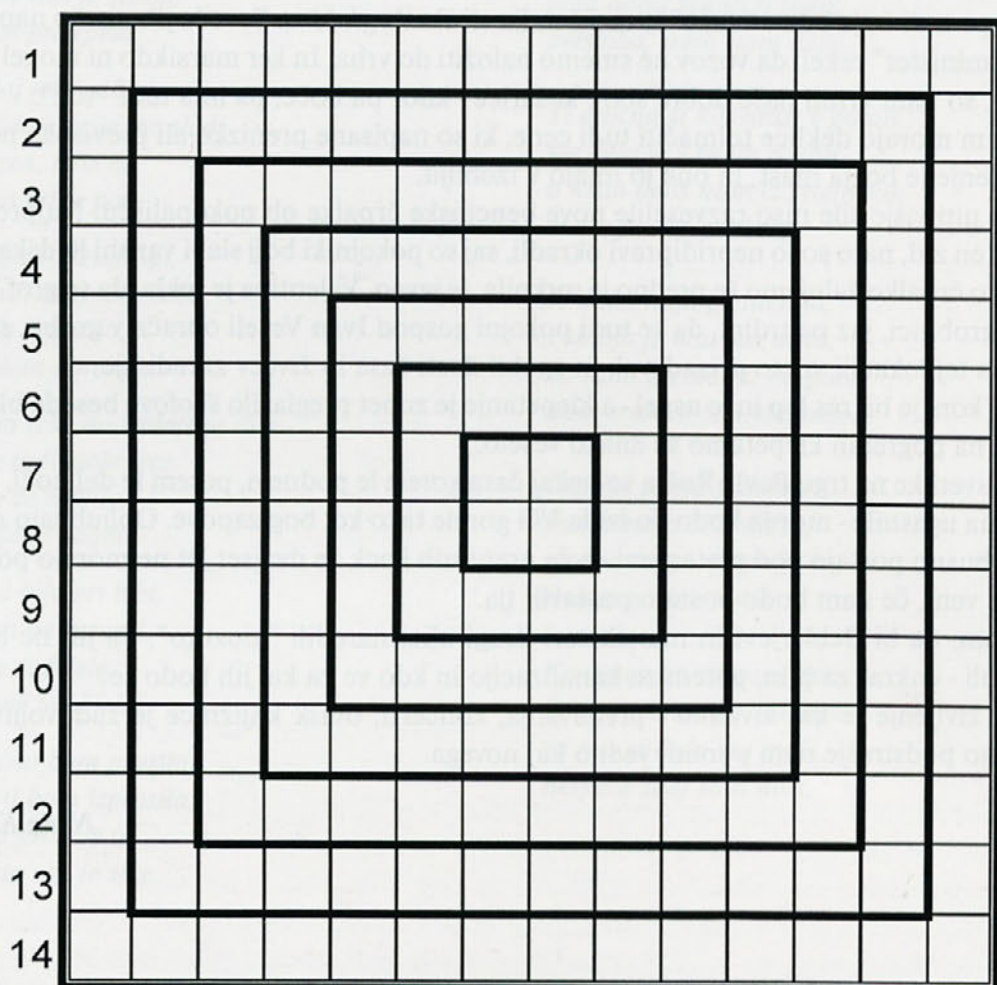
VREMENSKO POROČILO

	VIPAVA	SLAP
DECEMBER	65,8 l/m ² dežja, 2x sneg, 2x slana, 1x rosa, 1x močna burja, 10 pad. dni	52,8 l/m ² dežja, 8 pad. dni.
JANUAR	88,0 l/m ² dežja, 4x sneg, 5x slana, 1 nevihta, 1x rosa, 3x močna burja, 8 pad. dni	7,8 l/m ² dežja, 6 pad. dni.
FEBRUAR	63,6 l/m ² dežja, 2 pad. dneva, 4x slana, 2x malo snega.	54,9 l/m ² dežja, 2 pad. dneva.

Opazovalka s Slapa me je opozorila na veliko razliko v januarju. Deževalo je le prek gore, oni so opazovali, kako v Vipavi močno dežuje.

Nada Kostanjevic in Marija Štekar

OKVIRI

V vsako vrstico vpišite dve, tri ali štiri besede oziroma besedne zveze brez vmesnih črnih polj.

- 1 jed iz oluščenih ječmenovih zrn - letoviški kraj pri Opatiji - gorovje v Bosni
- 2 tehtnica - zvezda, ki nenadoma zažari in izgine - vipavski farni zavetnik, sveti ...
- 3 južnoameriška kukavica - alkoholna pijača, ki se je na vipavskem veliko pridelala - mesto v Italiji, znano po festivalu popevk
- 4 pomanjkanje hrane - vipavski hudournik - zavetnik cerkvice na pobočju med Vrhpoljami in Budanjami, sveti...
- 5 notranja stran roke od zapestja do prstov - moško ime - ime več slovenskih naselij
- 6 vojaška organizacija, ki nas je povabila k članstvu - močno kratkotrajno čustvo - naš ultra maratonski plavalec, ki je preplaval Missisippi, Janko
- 7 grška črka - tanka plast tkiva, ki kaj obdaja, povezuje - vohun
- 8 žuželka, ki boleče piči - pisec epskih pesmi - egipčanski sveti bik - del spremenjenega imena ameriškega boksarja Cassiusa Claya
- 9 literarna smer druge polovice 20. stoletja - starojudovski kralj - ožji sorodnik
- 10 človek z najvišjimi sposobnostmi - večja ostra skala - zbiranje podatkov ali mnenj o določenem vprašanju
- 11 danski otok v Malem Beltu - župan pod Francozi - ime kantavtorja Smolarja - debelejša plast snega, ki ga nanese veter

- 12 velika ptica ujeda z ukrivljenim kljunom – plačilno sredstvo – vrsta francoskega vina, bordojec
 13 okrepčilna pijača – dolgorepa papiga – omejitev uživanja hrane, zlasti mesa – statua
 14 epoleta (redko) – oblika imena Cecilija – slovenski pisatelj, Vitan

Črke iz vrstic sestavljajo tudi besede, ki tečejo v sedmih okvirih v smeri kazalcev na uri. Opisi so podani od največjega do najmanjšega okvira, začetke posameznih besed pa morate ugotoviti sami.

Prvi okvir: največje vipavsko podjetje – narodni buditelj, po katerem se imenuje ajdovska knjižnica, Karel – morala – domača žival – ženska, ki zdravi rane – vipavski obrat prehrane – kositer – zavetnik nekdanje vipavske cerkve, sveti ...

Drugi okvir: trda kamnita gmota – japonsko smučarsko središče – slovenska pisateljica, Ilka – vipavsko trgovsko podjetje – naravni natrijev ali kalcijev aluminosilikat – uradni vladarjev razglas – visoka temperatura in vlažnost ozračja – Ober – ime ameriške a filmskega igralca Marvinina

Tretji okvir: ime švedske igralka Nielsen – sad aktinidije – človek z velikim nosom – esejist, književnik in filmski kritik, po katerem se imenuje ena od vipavskih ulic, Vojan – priprava z vprego živali – grška črka – oblika imena Branko – tkivo ob zobeh

Četrty okvir: del Vipave z lovskim dvorcem – preglednica – pevka z nizkim glasom – nekdanje vipavsko gradbeno podjetje, zdaj del Kurivoprodaje iz Ajdovščine – neodločen izid

Peti okvir: začetnica rodu – poldrag kamen rdečkaste ali rjavkaste barve – dialekt

Šesti okvir: učinek – šala, potegavščina – nekdanji tip citroenovnega avtomobila

Sedmi okvir: mozoljavost

Rešitev križanke iz 63. številke VG

VODORAVNO: iglu, kolobar, **Gregorčičeva**, rakar, Arabec, AD, Nemka, LN, Naklo, Meir, Lima, Teharje, oko, vrhnjak, Gora, OI, CE, IV, pozdrav, keson, AE, Ava, abe, NM, in, rum, počasne, **Milana Bajca**, OG, **Glavni trg**, sani, VE, SR, odij, OZN, Ika, reta, AI, gad

NAVPIČNO: igra, logika, Mosor, **Gradnikove brigade**, lek, Amor, Seul, nit, uganka, Apo, magija, orel, on, NL, KR, motvoz, Paavo, očak, Erida, obveza, lira, HH, Renčan, Ni, oča, Manca, Maji, **Beblerjeva**, SCT, Ig, avenija, **Vinarska**, Rac, rek, Ane, grad

Vladimir Anžel

PRISPEVKI ZA VIPAVSKI GLAS OD 30.12.2002 DO 30.3.2003

Lidija Benko	Ajdovščina	3.000 SIT
Majda Clemenž	Ljubljana	2.000 SIT
Miloš Česen	Nova Gorica	3.000 SIT
Marjan Fajdiga	Lože	5.000 SIT
Milka Ferjančič	Slap	1.300 SIT
Anton Jež	Ljubljana	5.000 SIT
Milka Jež	Ljubljana	3.000 SIT
Bernarda Krečič	Slap	1.000 SIT
Alenka Majer	Ljubljana	10.000 SIT
Franka Nabergoj	Vojkova 2	5.000 SIT
NN	Slap	2.000 SIT
Metka in Franc Povše	Ljubljana	3.000 SIT
Slavka Premrl	Ul. Milana Bajca 3	1.000 SIT
Marta Prokopovič	Ljubljana	1.000 SIT
Slavka Ralič	Ljubljana	5.000 SIT
Silva Roblek	Kranj	5.000 SIT
Jurij Rodman	Koper	5.000 SIT
Pavle Rodman	Koboli	2.000 SIT
Karmen Smet Rondič	Slap	1.000 SIT
Bruno Sever	Branik	5.000 SIT
Martin Silvester	Ljubljana	1.000 SIT
Sterlekar	Ljubljana	4.000 SIT
Cvetka Šulin	Nova Gorica	5.000 SIT
Margerita Tratnik	Beblerjeva 37	1.000 SIT
Angel Vidmar	Vinarska cesta 2	5.000 SIT
Darinka Vidrih	Slap	2.000 SIT
Jožko in Mara Virant	Vojkova 3	5.000 SIT
Veronika Žorž	Slap	3.000 SIT
Skupaj		94.300 SIT

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

Svoje prispevke lahko nakažete tudi na žiro račun *KS Vipava* 01336-6450860755
s pripisom ZA VIPAVSKI GLAS.

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
MAREC 2002
700 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Nada Kostanjevic, Vladimir Anžel, Boris Ličen in Breda Butinar - lektorica

Sodelovali so še: Marija Čipič, Božidar Premrl, Franc Černigoj, Franc Rado Jelerčič, Franc Čehovin, Vinko Premrl, Leon Kodre, Karmen Smet - Rondič, Magda Mohorčič, Mateja Trošt, Marija Nabergoj, Lara Rojc, Nejc Mesesnel, Luka Počkar, Klemen Sluga, Petra Trošt, Mitja Kobal, Žiga Žgur, Niko Krečič, Robert Leban, Mojca Kodre, Veronika Malik, Anžej Praček, Veronika Krečič, Klemen Čehovin, Tomaž Babič, Ana Čibej, Marko Vitković, Benjamin Skapin, Jure Čehovin, Miloš Tutuš, Matjaž Popović, Nastja Kotolupova, Blaž Ferjančič in Tomaž Žen, Irena Knafelc, Nadja Rodman Koradin, Andreja Golob, Jože Butinar, Ludvik Curk, Ana Velagič, Maša Jež, Jožica Ličen, Eva Bukovič in Tanja Trošt, Lejla Irgl, Natalija Fabčič, Petra Bajec, Pavel Bajec in Sandi Skapin, Olga Požar, Leonard Kovač, Ivan Rehar, Irena in Marjan Vovk, Marija Štekar

VSEBINA

Praznik slovenske kulture 2003	stran 1	
<i>Iz naše preteklosti</i>		
Cerkev sv. Jožefa na pokopališču v Vipavi	stran 4	
Obnovljena egipčanska krsta z mumijo	stran 5	
Turki na Primorskem (1. del)	stran 7	
Upornišтво (O narodni identiteti)	stran 9	
Znanstveniki in zaslužni za znanost	stran 13	
Moji mladostni spomini na hranilnico in posojilnico v Vipavi	stran 14	
Sto let vipavskega planinstva	stran 15	
<i>Predstavljamo vam</i>		
Anton Jež (7. del)	stran 17	
Nepozabni spomini na nono Natalijo	stran 24	
<i>Iz naše KS</i>		
Iz dela KS Vipava	stran 28	
Poslovno poročilo KS Vipava za leto 2002	stran 30	
<i>Iz naše občine</i>		
Kulturne prireditve v Vipavi v sezoni 2002/2003	stran 30	
Referenduma za Evropsko unijo in NATO	stran 32	
V Centru za usposabljanje so s slovesnostjo odprli svoja vrata	stran 33	
<i>Iz ustanov in društev</i>		
Iz ŠGV	stran 34	
Iz OŠ	stran 39	
Iz CUIO	stran 49	
<i>Iz društev</i>		
Društvo sladkornih bolnikov občin Ajdovščine in Vipave	stran 50	
Ustanovili smo društvo upokojencev Vipava	stran 51	
Mednarodna humanitarna pomoč	stran 52	
Komorni zbor Ipavska, absolutni zmagovalec prvega tekmovanja v Postojni... ..	stran 53	
MePZ Stanko Premrl Podnanos praznoval svoj 25. rojstni dan	stran 54	
Silvesterska noč in novoletni dan na Plazu	stran 55	
Zimske počitnice 2003	stran 55	
<i>Za dom in družino</i>		
Dragi prijatelji, vsi sodelavci misijonov in domači, mir z vami vsemi!	stran 56	
Zambija - osrčje Afrike	stran 58	
Občni zbor Škofijske Karitas Koper	stran 61	
Iz društva Sožitje	stran 62	
Občni zbor društva Sožitje Ajdovščina-Vipava	stran 63	
Vera in luč	stran 63	
Svečarji ali d'pljirniki	stran 64	
Preživela sem čudovit dan	stran 65	
Spomini na povojno učiteljico Jelko	stran 66	
Moser	stran 67	
<i>Pisali so nam</i>		stran 69
Pleve in drobtine	stran 73	
Vremensko poročilo	stran 73	
<i>Za razvedrilo</i>		
Okviri	stran 74	

Ajdovščina

SP 0

VIPAVSKI

2003

352.9(497.12 Vipava)

0077979,64

LAURICEVA KNJIZNICA

COBISS